

KƏNDİMİZDƏ BİR GÖZƏL VAR...

NOVELLALAR ROMANI

Sevimli qızım Leylaya ithaf edirəm.

PROLOQ

Adı Leyladır onun. Həyatı bəxtəvərliklə, qəlbi istəklərlə doludur. Dodaqlarındakı gülüşlə, gözlərindəki sevinc əkiz yaranmışdır. Ömründən keçən on səkkiz ildə ata-ana həmişə bu yeganə qızcıqazın nazını çəkmiş, üstündə əsmiş, onu ehtiyacın üzünü görməyə, xiffətin nə olduğunu bilməyə qoymamışdır.

Baharda açılan qönçə kimi növrəstə bir xilqətin xoşbəxtliyi üçün bunlar kifayət deyildimi? Bəs bu axşam ürəyini anlaşılmaz, çılgın hisslərlə döyündürən, ona gah asudəlik, gah da narahatlıq verən məstedici sevgi haradan gəldi? Leylanı necə tapdı?!

O, universitetdə oxuduğu gündən Göydəniz adlı bir oğlana vurulmuşdu. Məhəbbətin hökmü qarşısında aciz qalan qız, bu gözəgörməz, oğrun hissi boğmağa, öldürməyə çalışsa da, bacarmırdı, iqtidarı çatmırdı. Həmişə Göydənizlə qarşılaşmağa, səsini dinləməyə zəruri bir ehtiyac duyurdu.

Neçə vaxt idi ki, Leyla, özlüyündə dönə-dönə götür-qoy eləsə də, bir məsələni anlaya bilmirdi. Anlaya bilmirdi ki, universitetdə yüzlərlə başqa oğlan olduğu halda, o, nə üçün məhz Göydənizi düşünür, onun xəyalı ilə yaşayır, onun adını əzizləyirdi.

Əgər bu məhəbbət deyildisə, bəs nə idi?

İnsafsız oğlan isə hər dəfə Leyla ilə üz-üzə gələndə, ancaq salamlaşmaqla kifayətlənir və bununla da borcunu bitmiş hesab edirdi. Tez-tez təkrarlanan bu öteri, ani görüşlərdə o, aqlını çaşdırıb, özünü itirsə də, Göydəniz heç nə itirmirdi. Lakin dünən gözlənilməz bir təsadüf qızı yenidən sarsıtdı, köksündəki məhəbbət qılgıncılarını alovlandırdı, şölələndirdi... Leyla çox intizarında olduğu xoş dəqiqələrin vüsəlinə çatdı; Göydənizlə ilk görüşə getdi.

Onlar səhərdən axşamadək yorulmadan şəhərin küçələrini ayaqdan salıb gəzdilər, danışdılar, dərdləşdilər. Leyla heç nə görmədi. Elə gözlərini Göydənizə zilləyib ona baxdı, ona baxdı...

Bəli, o görüşdən sonra qız birdən-birə sanki qanad açdı, fərəhdən ayaqları yerdən üzüldü, pərvazlandı, göyərçin tək səmalara uçdu...

Qərribə, məsud anlar başlandı Leylanın həyatında. Sən demə, indiyəcən o, ağılkəsməz bir uşaq imiş, gəncliyin şövqünü, yaşamağın mənasını bütünlüklə duymurmuş.

Həmişə hər şeyi çəkinmədən evdə valideynlərinə danışan Leyla, bu sirrini əsla deyə bilmədi. Ürəyində özünə təzəcə yuva qurmuş məhəbbət, kibrit qutusunda salınmış kəpənək kimi bütün gecəni çırpındı, ona əziyyət qarışıq ləzzət də verdi. Qız gözlərini yumdu – Göydənizi gördü, gözlərini açdı – Göydənizi gördü. Dodaqları hey onun adını pıçıldadı.

Səhər, hələ günəş pəncərəsindən salama gəlməmiş Leyla yerindən qalxıb əl-üzünü yudu, saçlarını daradı, tualet stolunun qarşısına keçdi. Çərçivəsi oymalı bədənnüma aynada iki Leyla bir-birinə baxdı. Ağ geyimdə olan ucaboylu, nazikbədənli, xurmayı saçlı leylalar; qaşları qaranquş qanadı kimi gərilməmiş göy, aydın gözlü əkiz bacılar. Leylalar utandı, dodaqlarını dişləyib tez-tez kirpik çaldı... sonra fərəhdənmi, nədənsə əllərini sinəsinin üstünə qoyaraq güldülər...

Qız, bir az da aynaya yaxınlaşıb gözlərinə diqqət yetirəndə, qəfildən diksinən təkli oldu. Beynində qəribə fikirlər cövlan elədi. Sanki yuxudan indi ayıldı.

– Ana, oyaqsanmı? – deyə bir uşaq sövq-təbiiliyi ilə səsləndi. Əndəruni otaqdan Günəşin cavabı gəldi:

– Nə var, qızım? Bu gün sənə nə olub, belə tezdən durmusan?

Leyla cəld ara qapını açıb hövlnak içəri atıldı. Əvvəlcə anasını bağrına basaraq, bərk-bərk öpdü, sonra atasının çarpayısına yan alıb, onun boynuna sarıldı. Fikrət qızın bu anlaşılmaz hərəkətlərinə mat-məəttəl qaldı.

– Sizdən bir şey soruşacağam, düzgün cavab verməsəniz, ikinizdən də inciyəcəyəm, – deyə Leyla həyəcanla dil-dil ötməyə başladı. – Anamın gözləri qara, atamın gözləri qara... bəs mənimkilər niyə göydür?!.

Qızın səsi titrədi. O, bu sualı zarafatlamı, yoxsa ciddimi verirdi – bilmək çətin idi.

Otağa sükut ələndi. Günəş, boğazında qurğuşun parçası qalmış kimi əzabla udqundu; qızdan xəlvəti ərinə tərəf dönərək, başının cüzi hərəkəti ilə ona anlaşılması çox çətin bir işarə vurdu. Lakin danışmadı. Fikrət köksünü ötürdü, yerinin içində dikəlib mənalı tərzdə Leylaya baxdı və özünü zorla ələ alaraq gülümsədi.

– Yəqin göy dənizə çox baxmısan, onun üçün gözlərin göydür, – dedi.

Qızı sanki ildırım vurdu. Tələş içində bir addım dala sıçrayıb, divara söykəndi. Yanaqlarından başlayan istilik sürətlə bütün bədəninə sirayət etdi; saçları sifətinə dağıldı:

“Aman! Atam məni Göydənizlə bir yerdə görmüşdür?!” – deyə keçən axşamkı gəzintini xatırladı və daha burada dayana bilməyib, öz otağına qaçdı; üzüqoylu çarpayıya yıxılaraq ağladı Leyla.

Fikrəti də, Günəşi də fikir götürdü: “Anamın gözləri qara, atamın gözləri qara... bəs mənimkilər niyə göydür?!. Olmaya on səkkiz il gizli qalan müdhiş bir sirri indi Leyla kimdənsə öyrənmişdi?..”

Soltanovların sakit ailəsində narahatlıq başladı.

BİRİNCİ NOVELLA

İllər qanadlıdır, nədir?

Gənclik necə də tez ötüb, keçdi!

Elə bil lap srağagün idi: Fikrət dəniz sahilində xiyaban boyu Günəşlə yanaşı yeridikcə həyəcan keçirirdi. İlk dəfə qəlbən məhəbbət bəslədiyi bir qıza sirtini açmaq, ona “sevirəm” demək sizə asanmı gəlir? Bu bircə kəlməni dilə gətirmək üçün adamdan ikiqat cəsarət tələb olunur. Gəncliyin bundan da qorxulu imtahanı, bundan da çətin sınaq dəqiqələri varmı?

Hər şeydən xəbərsiz Günəş isə şirin söhbətində idi. Arxada qalan məktəb illərinin xoş xatirələrindən danışırdı.

Fikrət, qızın gözlərinə baxmaqdan ehtiyat edirmiş kimi, başını aşağı dikmişdi. Günəşin asfalt səkidə asta-asta, ahənglə addımlayan ayaqlarını gördü. Dolubiçimli, qəşəng, mərmər ayaqlarını. O, hündürdaban, zərif ağ çəkmə geymişdi. Corabsız idi. Fikrət, ancaq indi fikir verdi: Günəşin nə balaca ayaqları vardı!

Zövqlü qızlar saçlarını necə daramağı, hansı parçanın, hansı rəngin özlərinə yaraşdığını yaxşı bilirlər. Bu gün Günəş də ağ çəkmələrlə ətəkləri qırçınlı qırmızı paltarı nahaqdan geyməmişdi ki. Girdə ağ sifət, qara qaş-göz, qırmızı paltar, ağ çəkmə... İnsafən, elə bunlarsız da o, Fikrət üçün gözəl idi. Təkcə təmiz ürəyi, mülayim xasiyyəti dünyalara dəyərdi!

– Yorulmusunuzsa, əyləşək, – deyə qız, tənha söyüdün çətiri altda qoyulmuş skamyanı görəndə ayaq saxladı.

Fikrət düşüncədən ayrılıb, dayandı.

– Xətriniz necə istəyir...

O, yaylığını çıxarıb qız üçün skamyanın üstünə sərəndə, yerə əzik, göyümtül bir kağız düşdü; Günəş əyildi, onu götürüb Fikrətə uzatdı:

– Kino biletidir, deyəsən.

– Bəli. Özü də istifadə olunmamış biletlərdir.

Fikrət köksünü ötürüb, xəlvəti Günəşi süzdü. Qız qara saçlarını gödək vurdurduğundan boyun-boğazı və balaca qırmızı sırğaları açıla qalmış, bir az da qəşəngləşmişdi.

– Bəs niyə getməmisiniz?

– İstədiyim adamı dəvət etməyə cəsarətim çatmadı.

Günəş əyləşdi, kirpiklərini qaldıraraq mat-mat ona baxdı. Fikrət qoltuq cibindən bir dəstə köhnə bilet çıxararaq Günəşin qarşısında tutdu və özünə yad bir səslə dedi:

– Görürsünüzmü?! Bunlar keçən ayın, hətta ondan qabaqkı ayın kino biletləridir. Hamısı da qoşa-qoşa...

Qız məsələnin nə yerdə olduğunu duysa da, əvvəlcə özünü etinasız göstərdi. Sonra gözlərinin ifadəsini gizlətmək üçün əlləri ilə üzünü qapayaraq şadlıqla qəhqəhə çəkdi:

– Başa düşürəm, axı, sizə kim mane olub?

Günəşin bu şıltaqlığı Fikrəti ürəkləndirdi, dili açıldı... qəlbini boşaltdı...

...Həmin axşam ilk dəfə qızı evlərinə ötürdü və yenə sahilə gəldi. Xeyli vaxt ləpədyəndə dayanıb Xəzərin şor su qoxulu ılıq nəfəsini hərisliklə ciyərlərinə çəkdi. Ulduzlu göylərə, ulduzlu sulara baxdı. Və bu gecə o, sehrlı bir mənzərənin şahidi oldu: dəniz cilvələndi, göz qamaşdıran ayna tək parıldıdı, Fikrətə qırmızı geyimli Günəşin əksini göstərdi. Qız gəldi, gülümsədi, sonra isə şaqraq qəhqəhələrlə tez də geri çəkildi...

– Bu nə hikmətdir? Mən yuxu görürəm, nədir? – deyə o, ovsunlanmış kimi donub yerində qaldı. Xəzər bir də cilvələndi, Xəzər bir də aynalandı, ancaq bu dəfə ordan Günəş çıxmadı.

Fikrət tələsik paltarlarını soyunub, hündür bir daşın üstünə qalxdı, qollarını qartal qanadları sayaq açaraq suya atıldı, ləpələr parçalandı, ətrafa zümrüd damcılar sıçradı.

Deyəsən, Fikrətin od tutub yanan ürəyinin atəşi bir az söndü, qəlbi sərinləndi...

Gənclik necə də tez ötüb keçdi!.. Elə bil bunlar srağagün olmuşdu...

İndi isə Fikrət axşamdan doğum evinin həyətində oturub həyəcan keçirir, dünyaya göz açacaq ilk övladının yolunu gözləyirdi.

Günəşlə evləndəndən sonra onlar neçə il uşaq həsrətində qalmışdılar. Cavan qadın həkimə getməkdən, dava-dərman içməkdən bezikmişdi. Lakin müalicələr fayda vermirdi. Fikrətin övlad üçün burnunun ucu göynəsə də, Günəşi qüssələnməyə qoymurdu. Qadının isə gecə-gündüz bu barədə düşünməkdən ürəyi qövr eləmişdi. “Kaş, o vaxt heç Fikrətə rast gəlməyəydim! – deyə xəlvətdə göz yaşı axıdaraq sızıldayırdı. – Bəlkə də başqası ilə həyat qursaydı, indi evində çoxdan bir çırağ yandırmışdı. Bu sonsuzluğa bais mənəm.”

Hətta iş o yerə çatdı ki, bir axşam Günəş əri ilə üz-üzə əyləşib, beynində dörd-beş il gəzdirdiyi fikri dili-dodağı əsə-əsə ona dedi:

– Fikrətcan, xahiş edirəm bu gün ürəyin sərt olsun, mənə əsla rəhmin gəlməsin. Kimsədən də utanmaq, çəkinmək lazım deyil. Bilirsənmi, əzizim, mən öz xoşbəxtliyimi başqasının bədbəxtliyi üzərində qurmaq istəmirəm. İnan ki, səni sevməsəydim, belə təklif eləməzdim: icazə ver, biz dost kimi ayrılmaq. Mən özüm sənə gözəl-göyçək, qəlbi təmiz, ağıllı bir qız tapım, evlən, uşağınız olsun. Axı, sən heç nə deməsən də, mən hər şeyi başa düşürəm. Övladsız yaşamaq dəhşətdir. Neçə

ildir bu divarlar arasında vicdan əzabı çəkirəm. Yalvarıram sənə, Fikrət, nə qədər gec deyil, mənə özündən uzaqlaşdır...

Günəş sözünü qurtarmamış, Fikrət gülə-gülə ayağa qalxıb ona yanaşdı, qadının başını mehribanlıqla sinəsinə söykədi, saçlarını oxşadı, yaylığını çıxarıb, əvvəlcə özünün, sonra da Günəşin gözlərini quruladı.

– Ay qız, sən dəli olmusan, nədir?! – dedi. – Gör ağına nələr gətirirsən? Guya, mən sənin xətrini uşaqdan az istəyirəm? Bax, bir də belə danışsan, qəlbimə toxunarsan.

Həmin axşam Fikrət Günəşin fikrini dağıtmaq məqsədi ilə onu zorla geyindirib kinoya apardı.

–Gedək! – deyə qapıdan çıxanda zarafatla qadına sataşdı. – O vaxt sənin təqsirin üzündən batan biletlərimin heyfini yerdə qoymayacağam.

Fikrət məktəb direktoru idi. Günəş uşaq bağçasında tərbiyəçi işləyirdi. Lakin bu, heç də onlara övladsızlığı unudura bilmirdi. Əksinə, kişi şagirdlərdən, qadın körpələrdən ayrılıb evə gələcək, tənhalığın təsiri ikiqat artırdı.

Nəhayət, həftələr, aylar keçdi, bir gün yenə həkimdən qayıdan Günəş içəri gircək ərinin boynundan asılıb, utana-utana, lakin çox sevincək halda şad xəbər verdi.

Fərəhdən Fikrətin gözləri parladı. Qollarını açıb Günəşi bağına basdı. Hər ikisinin ürək döyüntüləri bir-birinə qarışdı...

Xadimənin ayaq səsinə Fikrət xəyaldan ayrıldı.

–Ay balam, sən hələ burdasan? – deyə ağxalatlq qarı ördək yerışı ilə gələrək ona yaxınlaşcaq, yuxulu tərzdə söyləndi. – Gedib evində-eşiyində dincəlsənə!

–Gərək bağışlayasan, xala, sənə də zəhmət verirəm. Axşamdan neçə yol əziyyətimi çəkmisən.

Qarı skamyada onunla yanaşı əyləşdi, qayğıkeşliklə xəbər aldı:

–Yaxşı, bu sifəsidir, yoxsa yenə uşağınız var?

Fikrət siqaretini sümürüb cavab verdi:

–İlkimiz bu olacaq. Ancaq... bizim Günəş beş-altı ildə nə əzab çəkib mən bilirəm. Doğrudan, bəzi qadınların işi müsibətdir.

–Eh... Hələ bu harasıdır, – deyə xadimə başını tərpedərək köksünü ötürdü. – Qızcığazın əziyyətli günləri qabaqdadır. Övlad böyüdüb, boya-başa çatdırmaq, tərbiyə vermək, sənə asanmı gəlir? Qərəz, ana səbri böyükdür; yenə çox şükür ki, gec də olsa, bu bir dənəni tapmışınız. Onsuz ailənin nə ləzzəti, ay bala. Uşaqsız arvad – meyvəsiz ağac – ikisi də birdir. – Qarı əlini ağzına tutub əsnəyərək, ayağa qalxdı. – Mən gedim, nigaran qalma, azad olan kimi sənə xəbər gətirəcəyəm, – deyə azacıq uzaqlaşmışdı ki, Fikrət arxadan zarafatla ona eşitdirdi:

–Xala, çalış oğlan olsun!

Sübhün açılmasına az qalmışdı. Dan yeri söküldükcə üfüqlər rəngini dəyişərək tədricən bozarırdı.

Fikrət yuxusunu qovmaq üçün durub gəzinməyə başladı. Ətrafda sakitlik idi. Qarşdakı ağaclar arasından görünən doğum evinin bir neçə pəncərəsindən işıq gəlirdi. Ara-sıra əsən zəif gilavar yarpaqları xışıldadır və haradansa qucaq-qucaq gətirdiyi güllərin, çiçəklərin ətrini həyəətə səpələyirdi.

“Kaş Günəşin oğlu olaydı! – deyə həsrətlə düşünən Fikrət iri bir çinarın gövdəsinə söykənib, qollarını sinəsi üstə çarpazladı. – Anamın da arzu-kamı ürəyində qalmazdı. Uşağa atamın adını qoyardıq. Eh... Bir o günü görsəydim ki, balam təzəcə ayaq açıb, əlindən tutmuşam, mənimlə yanaşı büdrəyə-büdrəyə addımlayır, hərdən də şirin dillə ağı kəsənlərdən danışır...”

Fikrət bu arzulardan məst olmuş kimi fərəhlə gülümsəyib, gözlərini yumdu... Günəşi evlərində beşik başında təsəvvürünə gətirdi, onun laylasını eşitdi. Otaqda pərdə-pərdə qanad çalan həzin səsdə nə gözəl bir incəlik vardı. Görəsən, öz doğma balasının beşiyini yırğalamayan hansı müğənni qadın belə lətafətlə layla deyə bilərdi?! Bu mahnının qayğı, məhəbbət, nəvaziş dolu hər kəlməsi dildən, dodaqdan deyil, ana ürəyinin dərinliklərindən axıb gəlir, körpənin yuxusuna qarışaraq onu sanki ağ bir örpək üstündə göylərə uçurur, başqa aləmlərə aparır...

Fikrət durduğu yerdə bir neçə dəqiqə mürgüləmişdi; gözlərini açanda xadimənin yenə qarşısında dayanaraq, gülə-gülə ona baxdığını gördü.

–Xala, sənsən?! Nə xəbərlə gəlmisən?!

Qarı tezliklə cavab vermədi; qəsdən intizar yaratmaq üçün xeyli susdu, sonra haçandan-haçana şad bir səslə, ucadan dedi:

–Gözün aydın, oğlun oldu!

Bu nidalar təzə açılan səhərin sakitliyində əks-səda verdi.

Fikrət çaşdı, özünü itirdiyindən nə edəcəyini bilmədi. Sevincdən irəli atılaraq qarını elə möhkəm qucaqladı ki, sümükləri şaqıldadı, onun qax kimi qırışmış üzündən öpdü...

Doğum evinin hündür darvazası qabağında mavi rəngli bir “Moskviç” dayandı, əlində gül dəstəsi tutmuş Fikrət tez maşından düşüb pillələri tələsik addımlarla iki-iki qalxaraq, yuxarı çıxdı.

Çox keçmədən bənizi saralmış Günəşlə, onun qoluna girmiş xadimə qapıda göründü. Cavan ananın sifətinə, gözlərinə elə xoş bir ifadə həkk olunmuşdu ki... Sonra da ağ krujevalı, ipək bələkdə olan körpəsini ehtiyatla qucağına almış Fikrət gəldi. Həyəətə düşcək uşağın üzündəki tül örtüyü qaldırıb işıqda diqqətlə ona baxdı; dodaqlarını körpəyə yaxınlaşdırdı, ancaq qiymadı, diksinəcəyindən qorxub geri çəkdi.

Xadimə Günəşi maşında əyləşdirib xeyir-dua verdi:

–Balan xoşbəxt böyüsün, qızım. O gün olsun toyunu eləyəsiniz, elə bu “Moskviç”də ona gəlin gətirəsiniz...

–Al, qoy bu igid oğlan da yanında otursun, darıxmayasan, – deyə Fikrət uşağı ehmallica içəri uzadanda Günəş məhəbbətlə ərinə baxdı, xəfifcə gülümsədi. Kirpiklərini bir dəfə endirib-qaldırdı, gözləri ilə onu öpdü. Sonra əlindəki gülləri qırağa qoyub, körpəsini sinəsinə sıxaraq, yerini rahatladı.

Fikrət maşından bəzəkli bir qutu götürüb, üzünü qarıya tutdu:

–Xala, al! Bu, cumbulu oğlumuzun adından sənə hədiyyədir!.. Salamət qal.

–Yaxşı yol ay bala, boya-başa çatsın körpəniz.

Qarı doluxsundu. Fikrət sükanın arxasında əyləşib xadiməyə bir daha razılıq edərək, maşını hərəkətə gətirdi.

–Anan nə əcəb gəlmədi? – deyə doğum evinin yaşıl həyətidən küçəyə burulanda Günəş soruşdu.

–Evdə sənin üçün xörək hazırlayırdı.

–Nə bişirirdi?

–Quymaq.

Fikrət boylanıb qarşısındakı kiçik aynadan dala baxdı:

–Mənim pəncərəm açıqdır, sizə soyuq olarsa, örtüm.

“Sizə!” Onun bu sözü Günəşlə oğluna aid idi.

–Yox, örtmə, qoy uşağa yayın havası dəysin.

Maşın geniş bir prospektə çıxdı, Fikrət çox asta sürürdü. Günəş bayıra tamaşa edir, nə haqdasa fikirləşirdi. Dəniz lap yaxında idi. Sahildə oynayan köpüklü dalğaların şırıltısı eşidilirdi. Uzaqlarda sular gömgöy görünürdü.

–Fikrət!

–Ay can!

–Ləpədyəndəki o hündür, qara daş sənə tanış gəlmir?

–Bəli, bilirəm nəyə işarə vurursan. Siz mənimlə olmasaydınız, bu dəqiqə çıxıb, lap paltarlı onun üstündən yenə suya tullanardım.

O, istər-istəməz ilk görüş axşamını xatırladı. İndi isə ata olmuşdu.

–Günəş, oğlumuz ad fikirləşməmişən?

–Onu ananla məsləhətləşmək lazımdır.

Fikrət bir siqaret çıxarıb damağına qoydu, uşaq yadına düşcək, tez ağzından alıb qırağa atdı. “Bundan sonra heç evdə də çəkməməliyəm” – deyə özlüyündə qət etdi.

–Anamın arzusu odur ki, nəvəsini atamın adı ilə – Nadir çağırıraq. Bilmirəm buna sən necə baxırsan?

Fikrət əlini pəncərədən çıxarıb sola döndü. Günəş bir anlığa susdu. Nə cavab verəcəyini fikirləşdi. Əslində o, lap birinci gündən oğlu üçün “Gündüz” adını seçmişdi, indi daha bu sözdən sonra onu Fikrətə eşitdirməyin mənası yox idi.

–Anan ixtiyar sahibidir. Madam ki, ürəyi istəyir, Nadir çağırıraq.

–Çox sağ ol. Arvad yaman sevinəcək!

Maşın şəhərin mərkəzində beşmərtəbəli bir binaya yaxınlaşanda yavaşayıb, həyətdə buruldu. Pəncərədən onların gəldiyini görəndə qarı evdən nə vaxt, necə

çıxdığını bilmədi. Arvad şadlıqla irəli cumaraq nəvəsini qucağına aldı və titrək dodaqları ilə gəlininin alnından öpdü.

–Əlində, ovcunda qalsın, ay qızım! – dedi. – Axır ki, bizim də bəxtimiz güldü.

Bəli! Soltanovlar ailəsinə xoşbəxtlik gəlmişdi!..

Onca dəqiqə sonra, evdə nənə uşağın bələyini açanda hamını dəhşət bürüdü! Günəş səsi gəldikcə heyrətlə çığırıb bayılmadı mı?! Qıçları əsən qarı özünü ayaq üstə saxlaya bilmədiyindən divana yığılmadı mı?! Fikrət gözlərini yumub, ikiəlli başına vurmadı mı?!

Günəşə doğum evindən oğlunun yerinə qız uşağı vermişdilər?

İKİNCİ NOVELLA

Müharibə qurtarmışdı.

Əkrəm evə kor qayıdırdı. Dörd il cəbhələrdə odun-alovun içərisində vuruşarkən, həmişə – gecə də, gündüz də, doğma Bakını təzədən görmək, bir daha onun geniş küçələrində gəzmək arzusu ilə yaşayan Əkrəm, indi iki gözdən məhrum, çəliyini vağzalın daş pilləkənlərinə döyəcəyə-döyəcəyə qaranlıq, zülmət bir şəhərə enirdi. Evinə hansı yollarla, necə gedəcəyini bilmirdi.

O, səkiyə düşəcək bir kənara çəkilib ayaq saxladı, çamadanını yerə qoydu; üzünü divara dayandı, tez-tez kirpik çalaraq fikirləşdi: “Görəsən, bir azdan qapının zəngini basanda, qarşıma kim çıxacaq? Yəqin ki, Yeganə! Bəs o məni görəndə nə edəcək? Sevindiyindən boynuma sarılıb uşaq kimi hönkür-hönkür ağlayacaqmı? Yoxsa... bu vəziyyətdə qayıtdığım üçün qonşuların yanında xəcalət çəkəcək? Eh!.. Mən də çox qərribə şeylər düşünürəm. Dörd il əvvəl Yeganə elə bu vağzaldan məni cəbhəyə yola salanda göz yaşları içərisində nələr deməmişdi: “Get, əzizim! Amanın günüdür, özündən muğayat ol! Məndən əsla nigaran qalma, həmişə yolunu gözləyəcəyəm, Əkrəmcan! Səni and verirəm istədiyinə, məktublarının arasını kəsmə, tez-tez yaz, sənə qurban olum, məni yaddan çıxarma!..”

Elə bil Əkrəm indi də bu sözləri Yeganənin dilindən eşitdi; onun titrək, musiqili səsi qulaqlarında cingildədi. Ürəyi kövrəldi. Yaylığını çıxarıb, gözlərini sildi. “Yox, Yeganənin barəsində ayrı cür fikirləşmək ağılsızlıqdır! Həyatda bir dəfə səhvi olmuşsa, onu da dərk etmişdir. Mən evə utanmadan, xəcalət çəkmədən getməliyəm!”

Bu vaxt gənc bir qadın səkiyə çıxanda, qəfildən Əkrəmi görəcək dayandı. Heyrət içərisində, çox diqqətlə qarşısındakı şəxsin üzünə baxdı. “Bu odur! Odur!” – deyərək dəhşətdən az qala hıçqırmaq dərəcəsinə gəldi, lakin özünü ələ aldı...

Əkrəm yoluna düzəlmək istədi, nə düşündü, yenə yubandı.

“Bəs əvvəllər mənə isti əlcək, yun corab, cürbəcür sovqatlar göndərən, uzun-uzadı təsirli məktublar yazan Yeganə, son zamanlar, xüsusən kor olduğumu biləndən sonra birdən-birə niyə susdu? Məgər o, mənə təsəlli vermək üçün bu qayğımı daha da artırmalı deyildimi?”

Əkrəm iki yol ayrıcında, tərəddüd içərisində qalmışdı. Bu yollardan biri onu neçə müddətdən bəri həsrətində olduğu gözəl qadını Yeganənin vüsalına, digəri isə naməlum səmtə aparacaqdı.

Yeganə Əkrəmi həqiqətən gözləyirdimi? Onunla qurduğu həyatı, əhd-peyman etdiyi kimi, sədaqətlə başa vurmağı yenə arzulayırdımı? Bunu bilmək çətin, çox çətin idi. Əkrəmə hər şey, ancaq qapını açıb içəri girəndən sonra Yeganənin münasibətindən, deyəcəyi sözlərdən, səsinin ahəngindən aydın olacaqdı. Həm də birinci, ikinci gün yox, tədricən, həftələr, aylar ötdükcə... Əfsus ki, qadının gözlərindəki ifadəni Əkrəm oxuya bilməyəcəkdi! O, həyat işığından məhrum idi. Həmişə də ona həsrət qalacaqdı. Hətta günəşi, ayı, ulduzları belə görməyəcəkdi!..

Bu qaranlıq dünyada Əkrəmin gözlərinə işıq, ürəyinə təsəlli verəcək birçə adam vardısı, o da Yeganə idi!

Bayaqdan qıraqda dinməz-söyləməz durmuş gənc qadın irəli addımladı:

– Bağışlayın... Evinizə gedirsiniz? – deyə həyəcanını boğmağa çalışaraq, mehriban bir qayğıkeşliklə xəbər aldı.

Əkrəm səsgələmə döndü:

– Siz kimsiniz?

– Yoldan ötən...

– Bəli. Evimizə gedirəm. İstəyirəm burdan bir minik tapım. Təzə pirin yanına qalxacağam.

– İcazə versəniz mən sizə kömək edərdəm, elə özüm də o tərəfdə yaşayıram.

– Minnətdaram...

Əkrəm əyilib çamadanı götürəndə, qadın qabağa keçdi:

– Siz zəhmət çəkməyin, mən apararam.

– Xeyr, ona razı olmaram! Əllərim ki, şikəst deyil.

– Yaxşı, gedəyin...

Yol boyu heç biri danışmadı.

Əkrəm düşünürdü: “Bu, ilk rastlaşdığım hər kimsə mərhəmətli adamdır. Yoxsa, evi tapmaqda çətinlik çəkəcəkdim”.

Vağzalın qabağındakı meydanda beş-altı fayton dayanmışdı. Qadın onlardan qıraqdakına yaxınlaşdı.

– Əmi, bizi Təzə pir məscidinin yanına apararsan? – deyə atların başından arpa torbasını çıxaran uzunboylu, sallaq, qarabıqlı kişidən soruşdu. Faytonçu dönüb ona baxaraq elə ləzzətlə qımışdı ki, sifətini saysız-hesabsız dərin qırıqlar bürüdü.

– Apararam, belə canım da çıxar! Bəs mənim sənətim nədi? Bir də ki, ora getmək savab işdi, qızım...

Qadının köməyi ilə əvvəlcə Əkrəm faytona mindi, çamadanını dizləri üstə alıb əyləşdi. “Mən, Yeganənin haqqında nahaqdan elə xəyallara düşürəm, – deyər fikrindən keçirdi. Tanımadığımı, yad bir adam mənə belə qayğı göstərəndə, özümünkü əldən-ayaqdan getməyəcəkmi?”

Qadın da qalxıb Əkrəmin yanında oturdu. Faytonçu göy, nimdaş xalatının ətkələrini qaldıraraq rəngi soluxmuş qırmızı qurşağının altına keçirdi. “Ya, Əli!” – deyib yaşına uyuşmayan bir sıçrayışla qozlaya tullandı. Cilovları əlində cütlədikdən sonra, qamçını havada yelləyərkən atların başı üstündə şaqqıldadıb, bir ağız bərkdən muşqurdu:

– Ay dönüm gözünüzə, mənim zirək tərhanlarım, tərhanin!

Asfalt meydançaya dəyən nal səsləri vağzal binasının hündür divarlarında əks-səda verdi. Atlar finxıraraq yerindən götürüldü.

Qadın yana çevrildi, aşağıdan-yuxarı oğrun və məyus baxışlarla Əkrəmi süzdü. Onun ayaqlarındakı qunclu xrom çəkmələr köhnə də olsa, tərtəmiz silinmişdi. Tünd bənövşəyi diaqnal kalifeyi, yaxası sarı dəmir düyməli xıneyi köynəyi hündür boyuna, dolu bədəninə biçildiyindən leytenant çinli gənci xeyli qıvrıq göstərirdi. Mürəkkəb çilənmiş kimi nöqtə-nöqtə göyümtül ləkələrlə örtülmüş sifətində donmuş, düşüncəli bir ifadə vardı və adama elə gəlirdi ki, bu həmişə belə qalacaq, heç vaxt dəyişməyəcəkdir. Saçlarının yarısından çoxu ağarmışdı. Şikəst gözlərini yəqin ki, başqaları görməsin deyər, qara çeşmək taxmasına baxmayaraq, furajkasının günlüyünü də qalın qaşlarının üstünə endirmişdi.

Vağzaldan azacıq aralanmışdılar, faytonçu dala baxmadan xəbər aldı:

– Soruşmaq ayıbına gəlməsin, qardaşoğlu, Təzə pir tərəfdə kimlərdənsən?

Əkrəmin kilidlənmiş dodaqları tərpendi; kirpik çala-çala bir qədər susduqdan sonra cavab verdi:

– Çətin tanıyasınız... Atamgil yuxarı məhəllədə yaşayıblar. Mən, bəna Mirqasımın oğluyam.

Bu adı eşidən faytonçu geri qanırmaq istəyirdi ki, qarşıdan gələn tramvayı görüb atları yana çəkdi; küçəni sağa döncək cilovları boşaldıb, gümrah bir səslə dedi:

– Belə, atanın cəddinə qurban olum! Adə, sən gəl Mirqasım kişini özgəsindən yox, məndən xəbər al. Buna bax a... deyir, tanımazsan! Bütün qohum-əqrəbanı sənə yerli-yerində elə nişan verim ki, özün də məəttəl qalasan. Evinizə çox gəlib-getmişəm ki...

O, cibindən çıxardığı dəmir qutudakı hazır eşmələrdən birini götürüb, dili ilə böyrünü isladaraq, damağına qoydu. Qəmbər döşəməli çala-çuxur yolla tənbel-tənbel gedən atları haylayıb, eşməsini yandırdı, hərsləklə sinəsinə çəkdiyi tüstünü əvvəlcə ağızından, sonra da burnundan buraxıb soruşdu:

– Demək, əsgərlikdən gəlirsən?
– Bəli, əmi.
– Cəmi gedənlərimiz qayıtsın, inşallah... Yəni frontda lap o tufani-bəlanın içində olubsan!

Əkrəm qımışdı:

– Dörd il!
– Şükür allaha ki, sağ-salamat qurtarıbsan, – deyə faytonçu cəbhənin dəhşətli səhnələrini gözüylə görmüş kimi heyrətlə dilləndi.

Atlas Qəssab bazarının yoxuşunu qalxanda Xəzərdəki gəmilərdən günortanın fiti verildi.

– Qardaşoğlu!

– Eşidirəm, əmi.

– Bax... qabaqda o ikimərtəbəli ağ ev ki, var... sənə yadına gəlməz, onu rəhmətlik atan Mirqasım kişi öz əlləri ilə tikib. Onda mən arabaçılıq edərdim. Bir cüt də yaxşı kürən atım vardı. Desəm ki, ora nə qədər daş, palçıq gedib, hamısını mən daşmışam, inanmazsan. – Faytonçu dərinədən, yanıqlı bir ah çəkdi. – Eh!.. Yaman qocaldıq! Elə bil hamısı srağagün idi! Papağını götürüb qoyunca, ömür sona yetdi...

Qadın kədərli gözlərini Əkrəmdən ayırmadan nə haqdasa düşünür və ürəyində özü ilə danışmış kimi arabir asta-asta başını tərpədən köks ötürürdü. Deyəsən, xəlvəti ağlayırdı da. Kirpikləri nəmlənmişdi.

Fəridənin yaxşı yadındadır: Onda hələ nişanlanmamışdı. İsti avqust günləri idi. Bir dəstə qızla Pirşağı dənizinə getmişdi. Plyajda adam əlindən tərpənmək olmurdu.

Rəfiqələr çimib, sərinləndikdən sonra sahilə çığır-bağır ilə voleybol oynayırdılar. Onlara yaxın yerdə şahmat taxtası arxasında üz-üzə iki oğlan oturmuşdu. Ətrafın səs-küyünü sanki heç eşitmirdilər. Hərə özlüyündə dərin fikrə dalmışdı.

Bu vaxt Fəridənin vurduğu top gəlib zərblə şahmat taxtasına dəydi və fiqurları qumun üstünə səpələdi. Oğlanlar, yəqin ki, ciddi vəziyyət almış oyunlarını pozana acıqlanmaq qəsdilə cəld geri qanrılıb təəccüblə yan-yörəyə baxdılar. Fəridə qorxaq addımlarla yavaş-yavaş onlara yaxınlaşaraq günahkarcasına üzr istədi:

– Bağışlayın... Məndən oldu... Bilmədim...

– Əgər sizsinizsə, eybi yoxdur. – Oğlanlardan nisbətən cüssəli görünəni ayağa qalxaraq qərəzsiz, şən səslə cavab verdi. – Siz mənim dostumu əziyyətdən qurtardınız. Yoxsa, mütləq “mat” qalacaqdı, – dedi və suya diyirlənən topu götürüb ehtiramla Fəridəyə uzatdı. – Buyurun.

– Təşəkkür edirəm...

– İndi ki, belə oldu, onda bizi də özünüzlə oyuna buraxın.

Fəridə qısıldı:

– Məmnuniyyətlə.

– Gedək, Sərdar! – deyə oğlan yoldaşının boynundan yapışıb, onu özünə sarı çəkərək dikəltdi. – Voleybol da şahmat deyil ki, bacarmayasan.

Fəridə qara eynəkdə idi. Gün yandırmamaq üçün, burnunun üstünə kağız parçası yapışdırmışdı. Uzun hörüklərini çalma kimi başına dolayıb, düyünləmişdi. İlk dəfə rastlaşdığı bu oğlanın qeyzlənmək əvəzinə belə alicənablıq göstərməsi Fəridənin xoşuna gəlirdi. Çox güman, başqası olsaydı, möhkəm hirslənərdi, topu götürüb təpiklə qırağa vurardı; hələ üstəlik bir-iki söz də deyərdi.

Qızların dəstəsinə çatıncaya qədər Fəridə danışmadı. Ancaq bircə yol çevrilib həsrət dolu baxışlarını yanındakı cüssəli gəncin üzündə gəzdirdi. Oğlanın sifətindəki mərdanəliyi və bir anlığa ona sarı yönələn gözlərindəki qılgıncımı görəndə qızıcığazın qəlbi təlatümə gəlirdi. Həyatın nə qərribə işləri varmış! İndi Fəridə tanımadığı bir adamın haqqında düşünürdü. Həm də elə şeylər ki, desəydi, rəfiqələri qəhqəhə çəkib gülərdilər... Oğlan isə bundan xəbərsiz, qıza baxmadan, voleybol topuna tez-tez güclü zərbələr endirir, arabir də dostuna müraciətlə “Sərdar, qoyma” – çağıraraq oyunu qızışdırırdı. Bir azdan plyajdakı gənclərdən daha üçü onlara qoşuldu. Dairə genişləndi. Hamıdan zəif Fəridə oynayırdı. Bunu özü də hiss edirdi. Fikri dağınıq idi. Nəzərlərini, adını təzəliklə öyrəndiyi gəncdən yayındıra bilmirdi. Üstünə gələn topları bacardıqca başqasına deyil, ancaq ona – Əkrəmə ötürürdü. Hörükləri açılıb, dağılmışdı. Neçə kərə yerə yıxıldığından bədəni səlt quma batmışdı. Özü də yamanca susamışdı. Dili-dodağı qurumuşdu. Lakin o, bunların hayında deyildi. Oyun qurtarıncayadək Əkrəmdən ikicə kəlmə məxsusi söz eşitməyi, ürəyinin yanğısını söndürəcək sərin sudan da çox arzulayırdı. Di gəl, bu təmənnanı oğlan hardan, nədən biləydi, necə duyaydı?! Əkrəm, axırıncı dəfə ona göndərilən topu vurmadı, alıcı quş kimi göydə qamarlayıb, Fəridəyə yanaşdı:

– Görürəm, yorulmusunuz. Daha bəsdir, dincəlin, – dedi və minnətdarlıq əlaməti olaraq əlini sinəsinə qoyub, baş əydi.

Fəridə təəssüfləndi:

– Xeyr, mən hələ yorulmamışam...

Gənclər dağılışdılar. Əkrəm də Sərdarla sahilə döndü, adamlara qarışıb, dənizə atıldı. Və bununla hər şey bitdi.

O gündən Fəridə uzun zaman Əkrəmi düşündü. Sonralar, tədricən, bütün olub-keçənlər dumanlı bir xatirəyə çevrildi onunçün. Lakin oğlanın sifətini, aydın, işıqlı gözlərini unuda bilmədi.

İkinci təsadüf onu Əkrəmlə tamam başqa bir şəraitdə görüşdürdü. Fəridə univərmaqda, fikrində deyil, nə isə almaq istəyirdi. Kassanın qabağında növbədə dayanmışdı. Qız, qəflətən başını qaldıranda, tanış bir şəxsin gülümsər gözləri ilə qarşılaşcaq özünü itirdi. Bəli, yanılmamışdı – bu baxışlar Əkrəminki idi. Sözlü adama oxşayırdı.

– Bağışlayın, sizi bir dəqiqə narahat etmək olarmı? – deyə o, utancaq tərzdə, nəzakətlə dilləndi. Fəridə çoxdan bu təklifin intizarında imiş kimi sevindi. Növbədən ayrılıb ona tərəf addımladı; kirpiklərini aşağı endirərək xəfifcə qızardı. “Görünür, bəxtimə bu oğlan düşüb. Qismətimdir. Gec də olsa, yenə rastlaşmışıq. Yəqin indi tanışlıq verəcək, plyajda voleybol oynadığımızı xatırladacaq, sonra da”. Əkrəmin səsi qızın düşüncələrini yarıda kəsdi:

– Gərək bağışlayasınız, sizə əziyyət verirəm...

Fəridə bu sözün müqabilində nə deyəydi? Məgər o, belə “əziyyətdən” imtina edə bilərdimi?

Əkrəm onu qadın paltarları şöbəsinin yanına gətirdi.

– Üzr istəyirəm, – dedi. – Burada, eynən siz boy-buxunda olan bir qız üçün plaş seçmişəm. Mümkünsə, onu geyin. Baxım, görün əyninizə necə gəlir...

Fəridənin üstünə sanki qaynar su əndərildi.

– Nişanlım dərscədir. Qorxuram o, çıxınca hamısı satılıb qurtarsın. Sonra beləsini tapmaq çətindir. – Əkrəm satıcıdan aldığı göy rəngli ipək plaşı Fəridəyə göstərdi. – Necədir?

– Yaxşıdır. Hər kim geyəcəksə, sağlığına qismət olsun. Ancaq, xətrinizə dəyməsin, mən maniken deyiləm!

Fəridə pərt halda üz döndərüb, ümitsizcəsinə uzaqlaşdı. Oğlan, şübhə yox ki, onu tanımamışdı.

İndi isə qadın Əkrəmi bu vəziyyətdə görəndə, o vaxt elədiklərinin peşmançılığını çəkdi.

– Yaxşı... bəs sən tanımadın mən kiməm? – deyə xeyli sakit getdikdən sonra sənişinlərinin qaradiməzliyindən darıxan söhbətçil faytonçu xırıltılı səslə sükutu pozdu. – Daşdəmirəm də... – O, çiyinin üstündən qanrılıb sifətini Əkrəmə tutdu. – Bir üzümə diqqətlə bax, gör yadına düşürəm.

Kişinin bu hərəkətindən qadını sanki cərəyan vurdu, dodaqlarını bərk-bərk dişləyib, gözlərini yumaraq küncə qısıldı: “Bu qoca niyə belə xərifləyir!”

Əkrəm istehza ilə gülümsündü. Bircə anda bütün bədənini isti tər basdı; xəcalətdən qüssləndi.

Özü istəmədən leytenantın qəlbinə toxunduğunu duyan faytonçu çıxılmaz vəziyyətdə qaldı. Əkrəmin kor olduğunu o, ancaq indi bilmişdi.

– Başqa sözüm yoxdur: allah düşməni xəcil eləsin!.. – deyə faytonçu sərt bir hərəkətlə dönüb atları qırmancladı.

Daha heç kəs danışmırdı. Hər üçü pərt, məyus və fikirli idi. Haçandan-haçana Əkrəmin ürəyini almaq məqsədi ilə qadın söhbətə başladı:

– Bağışlayın, leytenant...

– Adım Əkrəmdir.

– Çox gözəl. Mənimki də Fəridədir. Deyirəm, sizdən qabaq evinizə mən qaçacağam. Gəldiyinizi xəbər verib, muştuluq alacağam.

Fəridənin şirin dillə, xoş niyyətlə söylədiyi bu sözlər nə qədər səmimi də olsa, Əkrəmi fərəhləndirmədi. Əksinə qadını fikrindən daşındırmaq üçün bəhanə axtardı.

– Bilirsinizmi, evdə tək-cə yoldaşım olur. Yəqin indi o da işdədir... – Əkrəm azacıq susub əlavə elədi. – Əlbəttə, muştuluğunuz məndə! Sizin bu yaxşılığınızı unutmuyacağam...

Faytonçu indi böyük bir qəbahət etmiş kimi arxaya dönməyə, onların söhbətinə qarışmağa utanırdı.

– Fəridə xanım!

Qadın leytenantın dilindən öz adını eşitcək, diksindi:

– Bəli.

– Siz məni tanıyırdınız, yoxsa... elə rast gəldiyiniz bu gün birinci kərədir?

– Niyə soruşursunuz ki?

– Sadəcə maraqlanıram.

Fəridə onu başa düşürdü. Yad bir qadının göstərdiyi bu qayğıkeşlik yəqin ki, Əkrəmə təəccüblü görünürdü.

– Xeyr, tanımırdım.

Sərnişinlər Təzə pirin qabağında faytondan düşdülər.

– Qoyun sizi qapıya qədər ötürüm, – deyə Fəridə leytenantın qolundan yapışb səkiyə çıxaranda o dilləndi:

– Xatircəm olun. Bu küçədə hər şey mənə doğmadır. Divarlara əlimi toxunduran kimi bir-bir daşlarını tanıyacağam.

– Onda salamat qalın... Həmişə evinizdə-əşiyinizdə...

– Sizə çox-çox minnətdaram, Fəridə xanım.

Ayaq səslərindən qadının uzaqlaşdığını yəqin edən Əkrəm, dayanıb bir an fikrə getdi. Sonra çamadanını götürdü və sağ əlini divarda gəzdirə-gəzdirə ehtiyatla irəlilədi. Birinci qapını keçdi... ikinci qapını keçdi... Bunlar qonşu həyətləri idi. Üçüncü, geniş darvazaya çatanda uşaqlıq dostu Sərdar yadına düşdü. Əkrəm onun xətrini dünyalar qədər istəyirdi. Həmişə gəzməyə bir yerdə çıxardılar. Saatlarla üz-üzə oturub şahmat oynardılar.

“Eh!.. Gör, o vaxtdan neçə illər ötdü! Heyf, çox heyf, qayğısız, kədərsiz uşaqlıq çağlarından! Nə tez gəldi, nə tez də getdi!..”

Əkrəm cəbhədə olanda Sərdardan dalbadal üç məktub almışdı. İkisi zarafatla dolu idi. Axırincısı isə çox qısa və ciddi yazılmışdı. İki-cə kəlmə ilə əsgərliyə çağırıldığını xəbər verirdi. Ondən sonra daha Sərdardan soraq çıxmadı...

“Bura bizim həyətdir!” – deyə Əkrəm, hündür bir qapının qabağında duranda ürəyi çırpındı və çox qəribə hisslər keçirdi. Sevindi, həyəcanlandı, qüssələndi. Xəyalında Yeganə ilə danışa-danışa tələm-tələsik içəri girmək istəyirdi ki, ayağı nəyəsə ilişdi, üzüqoylu yerə sərildi. Əkrəm möhkəm əzildiyinin və dizlərinin gizildədiyinin fərqi-nə varmadan cəld qalxdı, üstünü çırpdı. “Kaş görən

olmayaydı!” – deyə əlindən düşən çəliyini axtardı, lakin tapmadı. Pilləkənədək yolu çətinliklə gedəcəkdi. Əkrəm nə vaxt çığırdı, özü də bilmədi:

– Yeganə!!!

Elə bu an o, sifətində ilıq bir nəfəsin gəzdiyini duydu və çəliyinin dəstəyi barmaqlarına toxundu.

– Buyurun, – deyə yenə bayaqkı qadının tanış, mehriban səsi eşidildi.

Əkrəm qulaqlarına inanmadı.

– Siz hələ burdasınız?

– İndi daha gedirəm...

...Həyətdə də Yeganədən cavab gəlmədi. Əkrəm pilləkənin sürəhisindən yapışıb, asta-asta aynabəndə qalxanda aşağı mərtəbədə, tanımadığı bir arvad kiminsə ünvanına nalayiq sözlər yağdırırdı. Çox güman, sonradan gəlmiş həmxanalardan idi. Leytenantın bu giley-güzara məhəl qoymadığını görəndə o, daha da qızıışdı. Elə bil odun üstünə barıt atdılar.

– Belə biabırçılığa kim dözər, ay camaat! Binamus qızının o birilərdən gözü doymadı, indi də korları, şilləri evinə buraxır... Allah ona gözəllik əvəzinə azacıq həya versəydi, biz də bu həyətdə abırdan düşməzdik.

Əkrəm yerində mıxlanıb qaldı! Sanki daş-divar, yer, göy başına fırlandı. Axı, bu sözlər kimin ünvanına deyilirdi?! Yeganəninmi!?

ÜÇÜNCÜ NOVELLA

Teatrda Fransa həyatından bəhs edən bir tərcümə əsərinin ilk tamaşası olacaqdı. Zal adamlarla dolu idi. Əkrəm dostu Sərdarla dördnəfərlik lojada oturmuşdu. Yerlərdən ikisi hələ tutulmamışdı. Bir azdan, tavandan asılmış nəhəng çilçirəq söndü. Səhnənin qırmızı məxmər pərdəsi üzərinə rəngbərəng işıq zolaqları tuşlandı. Aşağıdan orkestrin musiqisi eşidiləndə Əkrəmgilin lojasının qapısı ehtiyatla açıldı; qəşəng geyimli, uca boylu, qara saçlı, şux qamətli bir qız, pəncələri üstə içəri girib “bağışlayın” – deyə pıçıldayaraq arxada əyləşdi. Ətrafa xoş ətir yayıldı. Qızı görcək, Sərdar yavaşca əyilib dostunun böyrünü dümsüklədi:

–Arada bir dala da bax!..

Əkrəm onun nəyə işarə vurduğunu başa düşsə də, qımıldanmadı. Sərdar ikinci kərə dilləndi:

–Eşitmədin, nə dedim?

Əlacsız qalan Əkrəm azacıq qanrılıb gözünün ucu ilə qıza ötəri nəzər saldı. O, həqiqətən gözəl idi. Əynindəki çəhrayı, zərli paltarı qaranlıq lojaya işıq salırdı. Sərdar bu dəfə ağzını Əkrəmin qulağına söykədi:

–Necədir?

–Gözəldir!

Artıq pərdə açılmışdı, maraqlı bir tamaşa başlanmışdı. Lakin Əkrəmin fikri səhnədə yox, qızın yanında idi. Bir daha geri çevrilib ona baxmaq, danışdırmaq istəsə də, cəsarət etmirdi, ağır söz eşidib, pərt olacağından qorxurdu. Ürəyi elə tez-tez döyünürdü ki...

Beş dəqiqə... on dəqiqə keçdi, Əkrəm sakit otura bilmədi. Qəribədir, birdən sanki ikiəlli çiyinlərindən tutub, onu arxaya döndərdilər.

–Orda sizin üçün narahatdırsa, yerimizi dəyişəyin, – deyə dikəlib qıza təklif etdi.

–Xeyr, zəhmət çəkməyin. – O bu hörmətdən məmnun bir tərzdə gülümsədi. – Siz yaxşı-yaxşı baxın. Mən bu tamaşanı görmüşəm.

Sərdar dizi ilə dostuna toxunub, göz vurdu: “Deyinən, öz üstüvə! Necə yəni “mən bu tamaşanı görmüşəm?” Məgər bu gün premyera deyil?!”

Əkrəm yaylığını çıxardı, alınının tərini qurulayaraq fikirləşdi: “Bizi xam sayır, nədir?.. Eybi yox, fasilədə cavabını verərəm...”

Birinci şəkil qurtaran kimi Sərdar dostunu qabaqlayıb, üzünü qıza tutdu:

–Bağışlayın, siz hansı kənddəsiniz?

Əkrəm məsələni o dəqiqə duydu. Qız isə bu qəfil sualdan heç nə başa düşmədi; qaşlarını qaldırıb, istehza ilə dodaqlarını büzdü.

–Siz mənə kiməsə oxşadırsınız, mən, şəhərin özündənəm.

–Elə biz də şəhərliyik! – deyə Sərdar söhbətə ikicə kəlmə ilə yekun vuraraq acıqla döndü. Nə qəbahət etdiyini bilməyən qız, pörtmüş halda təzədən dilləndi:

–Sizin sualınızdan da, verdiyiniz cavabdan da heç nə anlamadım.

O bu sözləri təkcə Sərdara deyil, hər ikisinə müraciətlə söylədi. Oğlanların susduğunu görcək, özünü haqlı sanıb səsini bir az da qaldıraraq dil-dil ötdü:

–Məncə üç-dörd saatı bu lojada intriqasız da keçinmək mümkündür. Yerinizi darısqal eləyirəmsə, gedə bilərəm. “Siz hansı kənddəsiniz?..” Danışıda məntiq yaxşı şeydir! Teatrda öz intriqamız bizə artıqlaması ilə kifayətdir, başqalarının əlavəsinə ehtiyacımız yoxdur!..

Sərdar dostuna baxaraq narazılıqla başını yırğaladı: “Adə, bu nə yaman hikkəli imiş!” Əkrəm odla su arasında – çıxılmaz vəziyyətdə qalmışdı. Heç birindən keçə bilmirdi. Dostunu müdafiəyə qalxsaydı, qızın üzünü ondan dönəcəkdə. O isə bunu istəmirdi. Sərdarı da ayağa vermək kişilikdən deyildi. Burada bir balaca liberallıq lazım idi. Ona görə də Əkrəm dala çevrilib aram-aram sözə başladı:

–Bilirsiniz, xanım qız, məncə bizim lojada bir balaca anlaşılmazlıq oldu. Siz deyəndə ki, bu tamaşanı görmüşəm, düzü elə mənə də qərribə gəldi. Axı, öz

aramızdır, premyera indidir. Ona görə mənim təmizürəkli..– Əkrəm Sərdarın kürəyinə şappıldatdı – bu dəliqanlı dostum da elə bildi ki, siz bizi teatrdan bixəbər adam hesab edirsiniz... Bir qədər xətrimizə dəydi. Əgər buna ehtiyac varsa, mən üzr istəməyə hazırım... Nahaq yerə əsəbiləşməyin.

Əkrəmin etirafı qızın xoşuna gəldi. Ancaq öz xisləti xilafına getməyərək, yenə kinayə ilə dilləndi:

–Əvvəla, izahatınız üçün təşəkkürlər. Sonra sizə, həm də yanınızdakı “təmizürəkli, dəliqanlı dostunuza” bir daha eşitdirirəm: Bəli, mən bu tamaşaya baxmışam! Aydınadır?

–Xeyr! – Sərdar tapança kimi açıldı.

Pərdə işıqlandı, söhbət kəsildi, mübahisə yarımçıq qaldı. Əkrəm bu odu söndürməyə çalışdığı halda, onu bir az da üfləyib alovlandırmışdı.

Lojanın sürəhisinə dirsəklənmiş Sərdar fısıldayır və qəsdən Əkrəmə tez-tez söz ataraq, qıza eşitdirirdi:

–Nə yaxşı sakit oturmuşduq... Hamısı sənin dilinin bəlasından oldu. Mən belə bilsəydim bu axşam heç buraya gəlməzdim.

Əkrəm gülməyini güclə boğaraq çənəsinin altından tutub, dostuna yalvarır, susmasını təvəqqe edirdi:

–Sən canın, bəsdir!

İkinci şəkil başlanmışdı. Səhnədə, papiros tüstüsündən dumanlanmış Paris kafelərindən birində əyyaşların qadınlarla əyləndiyi göstərilirdi. Orkestrdən qopan oynaq ahəngli musiqi sədaları bu dəqiqə kiminsə ortaya atılıb, rəqs edəcəyini xəbər verirdi.

Bayaqdan lojada arxada oturmuş o dilavər qız indi, nə üçünsə lap qabağa keçib narahat halda ayaq üstə dayanmışdı. Özü də hər şeyi unudaraq bütün diqqəti ilə səhnəyə baxırdı. Bu vaxt kafeyə kiminsə gəldiyini görənlərdə fəvqəladə bir şənlik yarandı, çəpik vuruldu.

“– Ey... italyalı şansanetka!..”

“– Sərxoşların ruhunu oxşayan çəvik rəqqasə!..”

“– Bizim “Tarantello” üçün kalvados gətirin!” – deyə yərbəyerdən qarışıq səslər ucaldı.

Sinəsi, qolları, dizləri açıq, sarı paltarda olan, pərişan saçları çiyinlərinə səpələnmiş girdə sifətli, cazibədar gözlü bir qaraçı qızı şaqraq qəhqəhələrlə kafeyə girdi; ərköyün addımlarla stolların arasında gəzişdikdən sonra fransalılardan birinə yaxınlaşıb dayandı və razılıq almadan onun qabağındakı şərab dolu qədəhi götürərək başına çəkdi. Fransalı cənab əsəbi halda yumruğunu stola vurub “Sən kimsən?!” – deyə ucadan soruşanda, qız əllərini əda ilə sağrılarına qoydu, çiyininin üstündən etinasız, qıyqacı baxışlarla onu süzərək cavab verdi:

“– Mən hələ cocuq ikən Romada atadan-anadan yetim qalmış ərköyün bir qaraçı qızıyam. “Tarantello” rəqsi ilə şəhərlər, ölkələr adlayaraq Fransaya

gəlmişəm. İndi isə Parisin küçələrində, kafelərində, kabarelərində sərxoş kişiləri ayləndirən kimsəsiz, şiltaq bir şansanetkayam!..”

Qaraçı qızı bu sözləri deyən kimi paltarının ətəklərini qaldırıb, sağ ayağını zərblə döşəməyə vuraraq yerində fırlandı və məşhur “Tarantello” italyan rəqsinə başlayınca, hər tərəfdən üstünə pul, təşəkkür, öpüş yağdırıldı. Eyni zamanda həm səhnədə, həm də tamaşa zalında qopan gurultulu alqışlar teatrın divarlarını titrətdi. Sərdar da, Əkrəm də əl çaldı. Lakin yanlarındakı qız hərəkətsiz dayanmışdı, çox düşüncəli idi.

... Fasilə zamanı Sərdar bir papiros çıxarıb, lojanı tərk etdi. Əkrəm də qalxdı, üzünü qıza tutaraq gülümsəyə-gülümsəyə dedi:

–İnadkarlıq yaxşı şeydir, ancaq ... yerində.

Qız uzun qara kirpiklərini qaldırıb qıyqacı Əkrəmi süzdü, sonra ibarəli cümlələrlə cavab verdi:

–Məlumunuz olsun ki, mən bu teatrın aktrisasıyam – bu bir! Sırağagün tamaşanın daxili baxışında iştirak etmişəm – bu iki! Üçüncüsü...

Əkrəm onu yarıda kəsib, əllərini yuxarı qaldırdı:

–Üçüncüsü – mən təslim!

–Bəs o, “təmizürəkli, dəliqanlı dostunuz?”

–Onun da rəyini öyrənib, sizə deyərəm.

Qız üşüyürmüş kimi sinəsini qucaqladı və tuflilərinin dabanlarını döşəməyə döyəcələyərək soruşdu:

–“ Tarantello” rəqsi xoşunuza gəldi?

–Çox gözəldir! Düzü, mən lap valeh oldum! – deyə söhbətə mövzu tapdığına sevinən Əkrəm, qızın getməyə hazırlaşdığını görüb tez əlavə etdi: – Yəqin tənəffüsdən sonra yenə bu lojada oturacaqsınız, eləmi?

–Xeyr!

–Nə üçün?

–Bu gün mənim ad günüdür, evdə qonaqlarımız var, tələsirəm.

–Sizi yaxından tanımasam da, təbrik edirəm. Böyük, ağıllı qız olarsınız.

–...

O çıxmaq istəyəndə Əkrəm səsi qırıla-qırıla dilləndi:

– Təəssüf ki, çox tez gedirsiniz...

Qız qapının dəstəyindən yapışdı, nə fikirləşdisə, bir an yubanıb gülə-gülə Əkrəmə baxdı:

–Sabah gündüz bu tamaşada mən də oynayacağam. Maraqlansanız, buyurub gələ bilərsiniz.

–Hansı rolda?

–Qaraçı qızında. “Tarantello” rəqsində!

Ertəsi gün Əkrəm dostunu teatra aparmaq üçün onu nə qədər dilə tutdusa, yola gətirə bilmədi.

–Mübahisədə uduzmuşuq. O qızı görsəm, qanım qaralacaq. Gərək yaxınlaşıb təqsirimi boynuma alam. Xasiyyətimə bələdsən – onu da mən bacarmayacağam.

Əkrəm isə əsl həqiqəti gizlətsə də, dünənki cavan aktrisanın “Tarantellonu” necə oynayacağı ilə maraqlandığını bəhanə edərək, hökmən teatra getmək istəyirdi.

Saat on ikiyə hələ xeyli qalmış o, özünü səliqəyə salıb evdən çıxdı. Əslində Əkrəm bir şeydən nagüman idi. Bilirdi ki, bir para şiltaq təbiətli qızlar yeri düşəndə sadəqəlbli oğlanları aldatmaqdan xoşlanırlar. Ancaq nə etməli, yarıkönül də olsa, ayaqları onu çəkib teatra aparırdı.

Qadın gözəlliyi gənclik üçün hörümçək toruna oxşar bir tilsimdir. Hərçayı ehtirasın hökmü ilə o tora düşməyə məhkum edilən günahsız müqəssirlər sonradan iztirabları, işgəncələri görcək, oradan yaxa qurtarmağa can atsalar da, bacarmırlar.

Əkrəm zala girəndə istər-istəməz əvvəlcə dönüb, dünən əyləşdikləri lojaya baxdı. O, tamaşanın proqram vərəqəsindən bu gün “Tarantello”nu oynayacaq aktrisanın adını da oxuyub öyrənmişdi – Yeganə. Lakin doğrudanmı Yeganə o qız idi, yoxsa...

Hər şey bir azdan aydınlaşacaqdı.

Keçib yerini tutduqdan sonra Əkrəm, nə üçünsə, səbəbini özü də bilmədən, gələcək həyatı barədə fikirləşdi. Bu il o, universitetin fizika fakültəsini bitirib, astronomiya elminin ardınca gedəcək, rəsədxanalarda tədqiqat aparacaqdı; göylərin əlçatmaz, qaranlıq dərinliklərində yeni işıqlar – ulduzlar axtarıb tapacaqdı.

Anası Cavahir ona neçə yol demişdi:

“ – Ay bala, bu gün-sabah dərslərini bitirib bir qulluqdan yapışacaqsan. Maşallah, hər şeyi başa düşürsən... Daha qədim zəmanə deyil ki, mən durum sənə qız axtarım. Bax, gör, kimi xoşlayırsan, ya gedək qapılarına hərisini alağ, ya da özünüz dilbirləşin, toyunuzu edək... Utanma, əgər qıraqda-bucaqda gözaltın varsa, de, biz də işimizi bilək. Mənim ömrümə çox etibar yoxdur, hay-hayım gedib, vay-vayım qalıb. Heç olmasa, nəvə nübarının dadını görüm...”

Anasının bu sözlərinə Əkrəm haqq qazandırır. Bir azdan o, işə başlayanda xəstə arvad həftələrlə, aylarla tək evdə necə qalacaqdı? Axı, onun bircə oğuldan savayı heç kəsi yox idi. Düzdür, Əkrəmin xalası hərdən gəlib Cavahirə baş çəkirdi. Ancaq bu qayğıya da həmişəlik ümid etmək olmazdı.

Bəli, deyəsən, subaylığın daşını atmaq, ailə qurmaq vaxtı yetişmişdi.

Əkrəm kiçik yaşlarından atasız böyüsə də, ehtiyac çəkməmişdi. Qabarlı əllərinin zəhməti ilə, alınının təri ilə halal çörək qazanan Mirqasım kişi onlar üçün iki göz otaqdan ibarət mənzil, səliqəli həyət-baca və az-çox vəsait qoyub getmişdi. Sonralar isə anası Cavahir dərzilik etməklə oğlunu oxutdurub, boya-başa çatdırmışdı. Hələ yeri düşəndə Əkrəmin təqaüdündən, özünün maaşından qənaət edərək bəzi xırda-para “lazımlı şeylər” də alıb dala atmışdı.

Eh!.. Doğrudan da, onun boynunda valideynlərinin nə qədər haqq-sayı vardı! Bu ülvü, müqəddəs borcları heç bir yaxşılıqla ödəmək mümkün deyildi.

Əkrəm fikirdən ayrılında qarşısındakı səhnədə başqa bir həyatın mənzərəsi canlandı. Burada kübar təbəqəyə məxsus adamlar ömrün mənasını var-dövlətdə axtarır, yaşamağın nəşəsini əyləncələrdə, şərabda və ehtiraslı qadın dodaqlarında görürdü. Budur, şahzadələr sarayını xatırladan geniş otaqda qıçını qıçının üstünə aşırıb, ağ örtüklü yumşaq kresloya yayxanmış şişman gövdəli, sallaq buxaqlı bir avropalı zadəgan, əylənmək üçün yanına gələcək xanımın yolunu gözləyərək ovcundakı qızıl pulları cingildədə-cingildədə deyir:

“ – Dövlət və xoşbəxtlik! Bunlar lap əzəldən əkiz yaranmışdır. Sərmayəsiz insanın həyatı ilə heyvan güzəranı arasında fərq axtarmaq, mənim əqidəmcə, ən böyük axmaqlıqdır. Səadəti dövlət daima yedəyinə alaraq öz arxasınca çəkib gətirmişdir. Cibi boş yaşamaq, ağır əzab yüklərinin altında çabalamaq deməkdir. Mənə bu dünyanın hər cür gözəlliklərini, şirin nemətlərini bəxş edən mənim milyonlarımdır. Onlar olmasaydı, zamanın ayaqları altında xırda bir qarışqa təkin tapdalanıb yer üzündən silinmişdim, getmişdim. Şan-şöhrət, məslək, əqidə, rütbə, məhəbbət... Hər nə varsa, hamısı puldur! Bir azdan gözlərində nəvaziş, dilində mehribanlıq, dodaqlarında şəhvət gətirərək, ətir saça-saçə içəri girəcək mademauzelin ürəyində mənə qarşı sevgimi vardır? Xeyr! Bizim aramızda məhəbbət yaradan bax, bunlardır!..”

Avropalı zadəgan ovcunda oynatdığı qızılları gərəksiz bir matah kimi qarşısındakı alçaq mizin üstünə atıb, ayağa durcaq, bəzəkli bir xanım özünü əsdirə-əsdirə içəri daxil olur.

“ – Müsyo, elə bilirəm vədələşdiyimiz vaxtdan tez gəlməyimi heç də başqa cür qiymətləndirməzsiniz. Sizə təslim olan ürəyimin məni narahat edən çırpıntılarını sakitləşdirmək üçün yanınıza tələsməyə məcbur idim...”

İkinci şəklin ortasında:

“ – Ey italyalı gözəl şansanetka!..

–Sərxoşların ruhunu oxşayan çevik rəqqasə!..

–“Tarantello” üçün kalvados gətirin!..” – deyə yerbəyerdən fransalıların sərxoş səsləri ucalanda, pərişan saçları çiyinlərinə dağılmış, girdə sifətli, cazibədar gözlü, sarıpaltar qaraçı qızı qəhqəhə çəkə-çəkə səhnəyə atıldı.

“Odur!.. Özüdür!..” – Əkrəm dünən lojada onlarla mübahisəyə girişən qızı həmin dəqiqə baxışlarından tanıdı. “Tarantello” qabarıq sinəsini qabağa verərək, stolların arasında gəzindi, sonra kafedəkilərdən birinə yaxınlaşıb dayandı; razılıq almadan qarşısındakı şərab dolu qədəhi götürüb başına çəkdi. Onun bu hərəkətindən qeyzlənən fransalı yumruğunu stola çırpdı və: “Sən kimsən?!” – deyə çımxıranda, Yeganə əllərini əda ilə belinə qoyub çiyininin üstədən etinasız baxışlarla kişini süzərək cingilti səslə cavab verdi: “ – Mən hələ cocuq ikən Romada atadan-anadan yetim qalmış ərköyün qaraçı qızıyam. “Tarantello” rəqsi ilə şəhərlər, ölkələr adlayaraq Fransaya gəlmişəm. İndi isə Parisin küçələrində, kafelərində,

kabarelərində sərxoş kişiləri əyləndirən kimsəsiz, şıltaq bir şansanetkayam!..” – O, ətəklərini qaldırıb sağ ayağını zərblə döşəməyə vurdu və yerində fırlanaraq “Tarantello” italyan rəqsinə başladı...

Cavan aktrisa qaraçı qızının rolunu elə məharətlə ifa edirdi ki, adam bir anlığa səhnədə tamaşaya baxdığını unudurdu. Gah barmaqlarının ucunda yüngül sıçrayışlarla tullanan, gah ilan kimi sağa-sola qıvrılan, gah da çılpaq çiyinlərini tül kimi əsdirən şansanetkanın tək-cə bədəni, əlləri, ayaqları deyil, bütün əzaları, hətta gözləri, qaşları, baxışları belə rəqsə qoşulmuşdu.

Bu dəfə “Tarantello”ya zaldan yağdırılan alqışlar daha uzun çəkdi...

Tamaşadan sonra Əkrəm teatrın qabağında gəzinərək ürək döyüntüsü ilə Yeganəni gözlədi. Bayırda sakit, mülayim hava vardı. Buludsuz səma nəhəng bir aynanı xatırladırdı. Dəniz tərəfdən sərin yel əsirdi.

Teatrdan dəstə-dəstə çıxıb evlərinə dağılışan adamlar tamaşadan, aktyorlardan danışır, hərə öz fikrini deyirdi:

“ – Mənim, milyonçu zadəganın oyunu çox xoşuma gəldi”.

“ – Sən öləsən, Ələsgər Ələkbərovdan olmaz. Zalım oğlundan bir dənədir!”

“ – Afərin o cavan aktrisaya, adını da bilmirəm, “Tarantello”da qiyamət qopardı”.

Əkrəmi də düşündürən həmin cavan aktrisa idi. “Görəsən, dünən o məni bugünkü oyununa baxmağa adi bir tamaşaçı kimi dəvət elədi, yoxsa... ürəyində başqa niyyəti vardı? Ancaq, hər halda, sayıb gəlməkdə yaxşı iş gördüm. Bir dəstə gül də alıb gətirsəydim, lap yerinə düşərdi; indi teatrdan çıxanda ona yaxınlaşıb iki kəlmə danışmağa da dilim gödək olmazdı. Nə isə, keçib... Ağillı qızıdırsa, elə şeylərə fikir verməz. Əcəb də adı var: Yeganə”.

Əkrəm asta addımlarla gəlib səkinin başına çatanda yenə geri döndü. Teatr binasının tinindəki dəyirmi saatda beşə az qalırdı.

“Belə baxıram, daha gözləməyin mənası yoxdur, – deyə Əkrəm tərəddüd elədi. – Mən getməliyəm. Bəlkə o, heç tək olmayacaq...”

Teatrın aktyorlara məxsus arxa qapısından danışa-danışa üç nəfər – iki qadın, bir kişi çıxdı. Əkrəm qıraqda gələnə o dəqiqə tanıdı: Yeganə idi. Qara saçları çiyinlərinə tökülmüşdü. Uzaqdan girdə, göyçək sifəti apaydın görünürdü; gözləri, dodaqları fərəhlə gülümsəyirdi. Yanındakı yaşlı aktyorun qoluna girmiş qadın qucağında gül dəstəsi tutmuşdu. Tinə yetişəndə dayandılar. Deyəsən, ayrılacaqdılar. Əlini sinəsinə qoyub Yeganənin qarşısında təzim edən aktyor, astadan nə pıçıldadısa, ucadan qəhqəhə çəkdi. Əkrəm həyəcanlanmışdı. Ona elə gəlirdi ki, özünü çıxılmaz bir vəziyyətdə qoymuşdur. “Axı, burada məndən savayı heç kəs heç kimi gözləmir”, – deyə fikirləşdikcə bədənini isti tər basırdı. İndi daha yayınmaq da mümkün deyildi; Yeganə gülə-gülə bu səkiyə tərəf addımlayırdı. Əkrəm utana-çəkilə qabağa çıxcaq, qız köhnə tanışısı ilə görüşürmüş kimi şən bir səslə dilləndi:

– Düzü, mən heç inanmırdım ki, siz bu gün də teatrda olarsınız.

Hər ikisi yavaşdı, üz-üzə dayandılar.

– Sizi, Yeganə xanım, səmimi-qəlbdən təbrik edirəm. Oyununuz mənim, həqiqətən, çox-çox xoşuma gəldi. – deyə Əkrəm centlmencəsinə ayaqlarını cütləyib, azacıq əyilərək qızın ona sarı uzanan əlini sıxdı. – Ancaq, gərək bağışlayasınız. Bu təbrik bir növ, necə deyərlər, elə-belə, gözlənilməz oldu.

Qız minnətdarlıq etdi:

– Xoşdur. Zəhmət çəkib gəlmisinizsə, kifayətdir.

Çiyin-çiyinə yola düzəldilər. Bir müddət danışmadılar. Haçandan-haçana Yeganə xəbər aldı:

– Bəs nə əcəb o “təmizürəkli, dəliqanlı dostunuz” yoxdur?

– Onun bu gün işi vardı. Həm də... dünən tamaşaya baxmışdı.

– Bəs siz baxmamışdınız?

Əkrəm güldü:

– Hər şeyi soruşmazlar ki?! Mən ayrı, o ayrı...

Qız nazlana-nazlana üzünü yana çevirdi.

Teatrın küçəsindən sağa buruldular. Böyük qastronomun bəzəkli vitrinlərinin qarşısından keçəndə Əkrəm nə gördü, Yeganədən üzr istəyib bir anlığa ondan ayrıldı və becid addımlarla geri qayıtdı. Səkinin qırağında qoyduğu kiçik səbətdə ağ, qırmızı, çəhrayı qızılgül satan çalpapıqlı kişiylə yaxınlaşdı.

– Əmican, neçəyədir bunların biri?

– Oğul, səninçün hovayı, – deyə gülsatan kişi zarafat eləməyə adam axtarırmış kimi, qıvrıq səslə elə bərkdən dilləndi ki, Yeganə gülməkdən özünü güclə saxladı. – Bohasınə bir köpük pul verməmişəm. Nərdaranda həyətiyəzimdən dərmişəm. Götür, desgirəsiynən peşkeşdür sənə.

Əkrəm güllərin hər rəngindən üç-dördünü ayıraraq ona bir qırmızı otuzluq uzatdı.

– Al, çıx haqqını.

– Adə, bayaq didim ki, hovayidür, dayi bu nədür uzadırsan mənə? – Kişi pulu qara sətın pencəyinin döş cibinə basıb, səbətdə qalan gülləri də dəstələyərək Əkrəmin qucağına dürtüdü. – Hələl xoşun! Bulari də apar, dayi mən məhtəl olmiyim. – O, qıraqda dayanmış Yeganəyə işarə ilə əlavə etdi. – Bir də, adam hələncilik ceyran qıza canını da peşkeş elər...

Əkrəmin danışmağa başqa sözü qalmadı:

– Sağ ol.

– Belə, öyün abadan! Cibüvə min bərəkət! – deyə, kişi boş səbətini götürüb əlində yellədə-yellədə axşam gəzintisinə axışan adamların arasında gözdən itdi.

– Buyurun, Yeganə xanım! – Əkrəm qıza yetişəcək, gülləri ona uzatdı. – O gün olsun səhnədə ulduz kimi parlayasınız. Ayrı nə deyim...

Yeganə sevincini gizlədə bilmədi:

– Siz mənə lap xəcalət verirsiniz... – O, təzəcə açılmış simuzər qönçələri sinəsinə sıxıb, hərisləqlə qoxladı; rayihədən göy, badamı gözləri xumarlanıb süzüldü və dərindən sinədolusu köks ötürdü. – Ah!.. Nə gözəldir!..

Əkrəmin ürəyinə haradansa cəsarət doldu; nə vaxt qızın qulağına pıçıldadı, özü də bilmədi:

– Siz daha gözəlsiniz...

Yeganə özünü eşitməməzliyə vurdu.

– Bəs, heç siz demədiniz, adınız nədir?

– Adım – Əkrəmdir.

– Danışmağınızdan belə görünür, ya şair, ya jurnalistsiniz...

– Xeyr. Adi tələbəyəm. Universitetdə oxuyuram.

Əkrəm yarışlarda dəfələrlə iştirak etmiş, qələbə çalmış yaxşı şahmatçı idi. Qəzetlərdə, jurnallarda dönə-dönə şəkli çıxmışdı. Haqqında məqalələr yazılmışdı. Lakin indi bu barədə söhbət salıb, öyünməyi yersiz bildi.

– Astronom olmaq istəyirəm, – dedi. – Bu mənim çoxdankı arzumdur.

– Oho!.. Demək, göydə ulduzlar kəşf edəcəksiniz? Maraqlıdır... Heç təzə bir şey tapmışınız mı?

– Hələlik bircə ulduz kəşf eləmişəm. Onu da göydə yox, yerdə!

Bəli, o gün Əkrəm Yeganəyə ətirli qızılgül dəstəsi verdi, sonra isə... öz ürəyini bağışladı. Gəncliyin odlu, ehtiraslı, gələcəyin şirin arzuları, ömrün intəhasız diləkləri ilə aşib-daşan ürəyini!

Tezliklə məhəbbət iki qəlb arasında körpü saldı. Yeganənin adı Əkrəmin dilindən düşmədi; özünü bircə an onsuz təsəvvür etmədi. İndi bütün aləmdə bu qızdan qiymətli, bu qızdan əziz ikinci varlıq yox idi Əkrəm üçün.

Lakin bir dəfə...

Hava təzəcə qaralmışdı. Şəhərin işıqları hələ yanmamışdı. Sevgililər uşaq təkin əl-ələ tutub astadan söhbətləşərək sahilə gəzişirdilər. Xəzan fəslə ağaclardan qopardığı saralmış yarpaqları xiyabanlarda ayaq altına səpələmişdi.

Dəniz vağzalına çatmağa az qalmışdı ki, Yeganə, həsir şlyapalı, tosqun bir kişinin tələsik addımlarla onlara tərəf gəldiyini görüb, özünü itirdi. Əkrəm ovcunda tutduğu əlin tir-tir əsdiyini hiss etdi. Dönüb heyrətlə qıza baxdı. Onun sifəti müdhiş bir görkəm almışdı; qorxudan rəngi ağappaq ağarmışdı.

– Sənə nə oldu, Yeganə?!.

Oğlanın sualı cavabsız qaldı. Həsir şlyapalı kişi bir az da yaxınlaşanda, qız şaşqın halda çırpınıb Əkrəmin əlindən çıxdı və yaydan atılan ox kimi götürüldü... Sonra istiqamətini azdırmaq üçün ağacların arasına atılıb, yoxa çıxdı...

Bu nə mübhəm, nə anlaşılmaz sirr idi?!

Yeganənin qəribəliyi təkcə Əkrəmi deyil, gəmiyə tələsdiyindən saati soruşmağa yaxınlaşan kişini də təəccübləndirmişdi...

DÖRDÜNCÜ NOVELLA

Bir axşam Əkrəmin yenə geyinib hara isə getməyə hazırlaşdığını gören Cavahir oğluna yanaşib ehtiyatla dedi:

– Bala, səninlə çoxdandır bir söhbət eləmək istəyirəm. Gəl ürəyini aç, sirrini məndən pünhan saxlama. O şəklini cibində gəzdirdiyin qızla evlənmək fikrin var, yoxsa elə-belə...

Əkrəm tutuldu, bu gözlənilməz sualın qarşısında aciz qaldı.

– Sən nə danışırısan, ana?! Hansı qız?! Nə şəkil?!..

Arvad gülümsər baxışlarla mənalı tərzdə oğlunu süzdü:

– Ay saqqalı ağarmış, məndən də gizlədirsən? Hər şeyi bilirəm...

Bu məsələ iki ay əvvəl açılmışdı. Cavahir əkrəmin pencəyinin qopmuş düyməsini tikirdi; yerə nəşə düşdü. Arvad əyilib baxanda döşəmədə, açılmış cib dəftərçəsinin arasında rəngli bir fotosəkli gördü. “Bu kimdir?!” – deyə o, şəkli qaldırıb diqqət yetirdi. Lakin tanımadı. Növrəstə, göyçək bir qız idi. Gözləri sürməli, dodaqları boyalı... Əcnəbi kinoaktrisaslarına oxşayırdı. Həm də şəklini qarşından yox, yandan çəkirmişdi, qara tellərini darayıb çılpaq kürəklərinə tökmüşdü. Sol çiyinin üstündən geri qanrılıb ağ dişlərini göstərərək gülürdü. “Utanmaz!” – deyə Cavahir rişxənd elədi, şəkli acıqla yenə dəftərçənin arasına dürtüb, pencəyin cibinə qoydu. – “Bu artistlərdə də abır yox, həya yox!..” Sonra ürəyində oğlunu danladı: “Əkrəmdən görünməyən iş. Belə şəkli cibində niyə gəzdirir?!” Qadın fəvvrən nə xatırladısa, diksinən kimi oldu. Və şəkli çıxarıb bu dəfə arxasına baxdı. Bəli, səhv etməmişdi. Bu hansı qızınsa oğluna töhfəsi idi. Orada qırmızı mürəkkəblə, zərif xətlə yazılmışdı: “Əkrəm, mən həmişəlik səninem! Yeganə. 12 aprel, 1940-cı il”.

Cavahirin fərəhdənmi, həyəcədənmi ürəyi çırpındı; şəkildəki qızın sirsifəti, qaş-gözü bu dəfə ona ayrı cür göründü. Daha o, əcnəbilərə də oxşamadı. “Yeganə!.. – qadın öz-özünə pıçıldadı. – Mənim xəbərim yox, sən demə, Əkrəmin gözaltısı varmış!..”

O gündən sonra Cavahir neçə kərə bu barədə oğlu ilə söhbət açmaq istəmişdisə, məqam tapmamışdı.

İndi Əkrəm də çəkinmədi:

– Ana, düzünü de, bəyənirsənmi o şəkildəki qızı?

Arvadın dərdi açıldı:

– Şəkildə ürəyi görünmür, bala. Təki qəlbi təmiz olsun, ağıllı, tərbiyəli cavənəzən olsun. Onunla sən bir yastığa baş qoyacaqsan. Gözün tutubsa, xasiyyətinə bələdsənsə, allah xeyir versin. – O, bir qədər susub, xəbər aldı. – Yaxşı, barı öyrənmişənmi kimlərdəndir?

Əkrəm bu suala çox məyus cavab verdi:

– Heç kəsi yoxdur, ana, tək qızıdır. Lap balaca vaxtdan, deyir, yetim qalmışam.

– Atası, anası kim olub?!

– Onu soruşmamışam.

Arvad oğlunu məzəmmətlədi:

– Doğru demişlər: məhəbbətin gözü kor olar! Necə yəni onu soruşmamışam.

Bəs, mən bilməyim ki, evimə gətirəcəyim gəlin hansı yuvanın quşudur?..

Cavahir yenə arxayınlaşmadı:

– Özü nəçidir?

– Tələbədir, texnikumda oxuyur.

– Nə çox texnikum! Axı, qurtarıb nə olacaq?

Əkrəm anasının xasiyyətini bildiyindən, işin xatirinə yalan danışmağa məcbur idi.

– Mədəniyyət sahəsində çalışacaq...

Arvad bir az yumşaldı:

– Mən şəklinə baxanda, dedim, bəs artistdir.

Söhbət bununla da bitdi.

Axşam Əkrəm Yeganə ilə gəzməyə çıxanda xırda-xırda yağış çiləyirdi. Azacıq sonra leysan başladı. Onlar islanmamaq üçün dalda bir küncə qısılib gözlədilər. Lakin deyəsən, burda dayanmaq da əbəs idi. Yağış ara vermək bilmir, getdikcə şiddətlənirdi. Əkrəm dönüb Yeganəyə baxanda qızı su içində gördü. Paltarı çiyinlərinə yapışmışdı, saçlarına mirvari gilələr düzülmüşdü, qulaqlarında damcılar sırgalanmışdı.

Oğlan pencəyini çıxarıb Yeganəyə geydirdi. Dəsmalı ilə onun üzünü, gözlərini sildi.

– Soyuqdurmu sənə? – Xəbər aldı.

Qız titrəyə-titrəyə başını tərpətdi:

– Bir balaca üşüyürəm.

– Onda gedək. Burda gözləməyin mənası yoxdur.

Yeganə Əkrəmin qolundan tutdu və qaça-qaça evə yollandılar.

– Bu gün bizimki gətirmədi! – deyə, Təzə pirin alt küçəsinə çatanda oğlan dilləndi. – Mən istəyirdim səninlə ciddi bir söhbət eləyim...

– Nə barədə?

– Heç... Sonraya qalsın.

– Elə zarafat yoxdur! Danışacaqsan! Yoxsa səni buraxmayacağam. Yeganə onun dirsəyini bərk-bərk sıxdı. Əkrəm qızın şiltaqlığından xoşlansa da, küçədə dayanıb dərdləşməyi münasib sanmadı.

Yeganəgilin qapılarında yavaşıdılar. Yağış kəsmişdi. Göydə təkəm-seyrək ulduzlar parlayırdı. Hava yüngül və təmiz idi. Küçələrdəki balaca gölməçələrdə titrək işıqlar yuyunurdu. Əkrəmin görüşüb ayrılmaq istədiyini hiss edən qız bir addım dala çəkildi. Qaşqabağını sallayaraq, çiyinlərini əsdirdi:

– Getməyəcəksən! – dedi. – Pencəyini də verməyəcəyəm.

Oğlan onu dilə tutdu:

– Axı, yaxşı deyil burda dayanmaq, Yeganə. Görən nə deyər?

– Gedək evdə oturaq.

– Sızdəmi?

– Bəli, bizdə. Adama bir stəkan çay da içərik, canımız isinər...

Bu təklif Əkrəmin ürəyincə idi. Ancaq razılıq verməkdə çətinlik çəkdi.

O, özlüyündə xeyli ölçüb-biçdi, axırda tərəddüdlə dedi:

– Bilirsənmi, gedərdim... Qonşularınızı tanımıram, qorxuram bizim haqqımızda ayrı cür fikirləşərlər...

Qız onun əlindən yapışıb, ərklə qapıya sarı çəkdi:

– Əvvəla, qonşular nəkarədir?! İkincisinə qalanda, qoy nə fikirləşirlər, fikirləşsinlər! Mənim ixtiyarım onlarda deyil! Nə edərəm, özüm billəm!

Yeganənin dilindən eşitdiyi bu sözlər Əkrəmə çox qəribə gəldi. Həm də, o dəqiqə qəlbində gizli bir ikrah hissi oyandı. “Nə edərəm, özüm billəm!” Qızı yaşına, ismətinə uyuşmayan bir qəbahətlə, belə açıq-saçıq danışmağa nə vadar edirdi ki?

... Onlar küçə qapısından kiçik bir həyəətə girdilər. Sağ yanda divar boyu əkilmiş səhər-axşam sarmaşıqları daşlara dırmaşaraq lap yuxarıya qədər qalxmışdı. Sol tərəfdə dörd pəncərə, iki qapı görünürdü. Qarşıdakı taxta pilləkənə çatanda Yeganə sürəhdən tutub dayandı və geri çevrilərək soruşdu:

– Necədir? Xoşuna gəlirmi həyəət-bacamız?

Əkrəm dinmədi, düşüncəli halda başını tərpətdi.

İkinci qatda, aynabəndin qapısında onları əlli yaşlarında gödəkboylu, nisbətən dolubədənli, qolları çirməli, yaşıl şadlanka paltarlı bir qadın qarşıladı.

– Səltənət xala, – deyə Yeganə içəri gircək Əkrəmi göstərdi, – haqqında sənə danışdığım oğlan budur.

Qadın irəli yeriyib Əkrəmlə görüşdü:

– Xoş gəlmisən, ay oğul. Neçə vaxtdır səni tərifləməkdən qızıcığazın dili qabar olub...

Bu sözlərdən Yeganə utanırmış kimi əlləri ilə üzünü qapadı; barmaqlarının arasından Əkrəmə baxaraq bicliklə gözlərini qıydı. Səltənət qonağı evə dəvət elədi, özü isə mətbəxə keçdi. Yeganə əynindəki pəncəyi çıxararaq stulun söykənəcəyinə geydirdi. Sonra yəqin ki, islanmış paltarını dəyişmək üçün qonşu otağa girib, qapını örtüdü.

Yuxarı mərtəbə qabağı aynabəndli üçgözlü mənzildən ibarət idi. Həyəətə baxan pəncərələrə yarıyadək cuna pərdə çəkilmişdi. Dəhlizin baş tərəfində kətil üstə qoyulmuş çəlləkdə iri lumu ağacı vardı. Divardan asılan dəmir qəfəsdə sarı bülbül ara vermədən şaqraq səslə cəh-cəh vurub oxuyurdu. Pilləkənə açılan qapının böyründə, mətbəxlə yanaşı daxmada Yeganə olurdu. O biri iki otaq isə Səltənətə məxsus idi. Evdə xeyli tək qaldığından qəribsiləndiyini görən Əkrəm, küçə balkonuna təzəcə çıxmışdı ki, qız yanına gəldi; ikiəlli onun boynundan yapışıb

sağa-sola yırgaladı. Sonra məhəccərə söykənərək sinəsini irəli verib, şax dayandı; danışmadan, gülə-gülə Əkrəmə baxdı. Yeganənin əynində yaxası, qolları ağ köbəli sürməyi əcərli paltar vardı. Beli kəmərlə möhkəm sıxıldığından onu lap uşağa oxşadırdı.

Qız bu nümayişanə duruşu ilə sanki soruşmaq istəyirdi: “Necədir? Yaraşır mı mənə?”

– Nə qəşəng paltarın var! – deyərək Əkrəm Yeganəni süzdü və nə üçünsə gizlicə bir köks ötürdü. – Kuklasan!

Yeganə bu sözdən incimiş kimi mısmırığını sallayıb, qaşlarını düyümlədi, şıltaqlıqla üzünü yana tutdu:

–Mənə kukla niyə deyirsən, insafsız? Axı, ürəyim də var... İnanmırsan?

–Bəs ürəyinin içində nə var? – deyərək Əkrəm də həmin tərzdə xəbər aldı.

–İçində – sevgi, arzu, sirr, od, alov... Bəsdir, yoxsa yenə sadalayım sənə üçün?

–Kifayətdir! Kifayətdir!.. – Əkrəm Yeganənin çiyinlərindən tutub köksünə sıxdı və astadan qulağına pıçıldadı: – Odun, alovun yandırmaz ki, mənə?

Qız xumarlandı, kirpikləri asta-asta enib, qalxdı, boynu bəndəmindən sınımış çiçək təkinə yana əyildi; ətirli ipək saçları oğlanın sifətinə toxundu. Sonra başını qaldıraraq, titrək dodaqlarını Əkrəmə yaxınlaşdırdı. Səltənət xalanın arxadan eşidilən səsi onları diksindirirdi.

–Ay balam, harda qaldınız? Çayınız soyudu ki!..

İçəri keçəndə Əkrəm Yeganənin qonşu arvadı çox acıqlı və sərt baxışlarla süzdüyünü gördü. Səltənət, qonaq yanında qıza cavab verməsə də, çox narazı halda otaqdan çıxdı.

Üstünə nişastalı ağ süfrə salınmış dəyirmi stola, büllur vazada alma, iki stəkan çay, konfet, mürəbbə və evdə hazırlanmış qurabiyyə qoyulmuşdu. Qızıl suyuna çəkilmiş balaca qaşıqlar və bıçaqlar qədim çini boşqabların içində par-par parıldayırdı.

Qız Əkrəmə yuxarı başda yer göstərdi. Özü gedib küncdə qoyulmuş köhnə patefonun qapağını qaldırdı.

–Bu dəqiqə sənə üçün nadir bir mahnı çaldıracağam, – dedi. Dolabçanın aşağı gözündən çıxardığı valı hərləncəyin oxuna keçirdi və patefonun dəstəyini fırladaraq iş saldı. Gurultulu, cingiltili musiqi ardınca kişi səslə bir qadının əvvəlcə bəndən, sonra isə zildən oxuduğu mahnı otaqda pərdə-pərdə qanadlandı. Elə bil xarabalıqda bayquş uladı. Yeganə gəlib Əkrəmin çiyinə dirsəklənərək dayandı; bir müddət heç biri danışmadı. Qulaq asdılar. Müğənni qadının çığirtəsi mahnının sonunda nida qoycaq, Yeganə də Əkrəmin kürəyini şappıldatdı:

–Bəyəndinmi?

Belə də... Köhnə qaraçı havasıdır.

Qız patefonun iynəsini qaldırdı. Məyus halda stolun arxasında əyləşdi.

–Eşitdiyimə görə, anam tez-tez bu mahnını oxuyarmış. Yazıq qadın! Kaş indi sağ olaydı!..

Əkrəm stəkanını götürüb çaydan bir qurtum içdi. Qıza təskinlik verdi:

–Neyləyəsən ki! Dünya da bir növ mehmanxanadır. Qonaqları gəlir... gedir... heç kəs həyatda əbədi yaşamır. – O, əlini uzadıb qızın biləyini oxşadı. – Barı dumanlı da olsa, xatırlayırsanmı ananı?

Yeganə kövrəldi:

–Eh!.. Sən nə danışırısan. O mən doğulandan ikicə gün sonra ölüb! İyirmi beş yaşı varmış yazığın, ucaboynu, göyçək bir qadınmış.

–Şekli dururmu?

Qız köks ötürdü:

–Adından savayı heç nəyi qalmayıb.

–Bəs atan?

–Atam Daşkənddə yaşayan azərilərdən olub. Deyirlər, anamdan on beş yaş böyük, kobud bir kişi imiş. Yola getmədikləri üçün tez də ayrılıblar. – Yeganənin səsi titrədi. – Mən anamın boynunda ikən atam onu atıb, başqa şəhərə gedib. Vəssalam! Valideynlərim barədə ancaq bunları bilirəm.

Süfrədəki çaylar soyumuşdu. Yeganə Səltənət xalanı səslədi. Arvad yarıkönül, qapıda göründü.

–Zəhmət çək bunları təzələ.

Səltənət xala dinməzəcə stəkanları götürüb gedəndə Əkrəm yavaşcadan xəbər aldı:

–Bu qadın nəyindir?

–Heç nəyim! Xala deməyimə baxma. Qohum-zad deyilik. Mənim heç kəsim yoxdur. Kimsəsizəm. Bircə sənsən yaxın adamım...

Əkrəm istər-istəməz anasının sözlərini xatırladı:

“Barı öyrənmişəm, qız kimlərdəndir?”

“Xeyr. Onu soruşmamışam...”

İndi soruşdu da, öyrəndi də! Son zamanlar teatrın daimi tamaşaçılarından olmuş Əkrəm, Yeganənin səhnədən dediyi sözləri dönə-dönə eşidib, əzbərləmişdi: “Mən hələ cocuq ikən atadan-anadan yetim qalmış ərköyün qaraçı qızıyam!..” Gözəlliyinə dəlicəsinə vurulduğu gənc aktrisanın keçmişi ilə Əkrəm maraqlanmasa da, qaraçı qızı rolunda hərərətlə söylədiyi bu bircə cümlədə onun öz həyatından da danışılırmış!..

Səltənət xala çayları təzələyib gətirəndə qonağı çox tutqun gördü. Lakin ———
–çalışsa da, bacarmırdı.

Qəribə həyatın varmış sənin. Bu vaxtacan mən bilmirdim... – Və ürəyində öz-özünə təskinlik verdi. – “Atası, anası hər kim olubsa, bunun nə günahı?!”

Yeganənin teatr texnikumundan birdən-birə səhnəyə aparılması və şansanetka rolunun ona tapşırılması da əsassız deyildi. Tamaşanı hazırlayan rejissor, əsərdəki qaraçı qızını hansı aktrisanın oynayacağı barədə çox

fikirləşmişdi. Lakin teatrın kollektivi içərisindən bu rola münasib ifaçı seçə bilməmişdi. Əgər bircə nəfərə ümid bəsləmişdisə, o da, təcrübəli olmasına baxmayaraq, nisbətən yaşlı idi; şansanetkanın həm oxuyacağı, həm də yüngül sıçrayışlarla oynayacağı səhnələrdə çətinlik çəkəcəyindən qorxurdu. Rejissor teatr texnikumuna gedib, düşündüyü obrazın əvəzliyini axtarmış və nəhayət, Yeganəni görəndə sevinmişdi... Qızı yaxşı hazırlamaq üçün əvvəlcədən nəzərdə tutduğu təcrübəli aktrisaya dublyor vermişdi. Bir neçə məşqdən sonra istəyinə nail olan rejissor zarafatla Yeganəyə demişdi: “Bizə bir şıltaq qaraçı qızı lazım idi, onu da tapdıq!..”

Axşamdan başlanan söhbət gecəyədək uzandı. Səltənət xala yatmışdı. Əkrəm evlərinə getməyə hazırlaşanda Yeganə buraxmadı:

– Hələ tezdir, – dedi və gəlib onunla yanaşı stulda əyləşdi. – Məni çoxmu sevirsən? – Soruşdu.

– Çox.

– Nə qədər?

– Onu demək çətindir.

– Mən də çox sevirəm səni. Bilirsən nəyə görə?

– Yox...

– Ürəyin təmizdir, onunçünş Həm də səndə kişi sifəti var. Mənə elə gəlir ki, sən heç nədən, heç kimdən qorxmursan, mərd adamsan. Hətta istəyərdim bir az da kobud olasan. Şaqqalı... kürəkli... Özündən də papiros iyi gələydi. – Yeganə turac kimi qaqqıldadı. – Papiros nə üçün çəkmirsən, Əkrəm?

– Nəsə, əvvəldən bu vərdişdən uzaq olmuşam.

– Zarafat eləyirəm, papiros ürəyə zərərdir. Düz demirəm? Bir ürəkdə ki, mənim məhəbbətim var, onu niyə zəhərləyəsən!.. – Yeganə döşlərini irəli verib, qollarını Əkrəmin boynuna doladı. – Yaxşı ki, bu gün yağış yağdı, evə gəldik! – Burnunu az qala onun burnuna söykəyib gözlərinin içinə baxdı. Qızın xoş ətir qoxuyan ilıq nəfəsi oğlanın sifətində gəzdi. Və o, ixtiyarsız bir halda dilləndi. – Öp məni.

Əkrəm Yeganəni qucaqladı; dodaqlarını onun odlu dodaqlarına yapışdırdı... Qızın qəlbi şiddətlə çırpındı və arada nə dediyini sanki özü də bilmədi.

– Elə yox... Bərk-bərk... Lap bərk!.. Qoy dodaqlarım qanasın... nəfəsim qaralsın, ölüm... Bax... bax... Belə!..

Öpüş-duet oldu. İndi də Yeganə, şəhvət dolu çılğın bir ehtirasla Əkrəmi sinəsinə sıxıb onu dəlicəsinə, saysız-hesabsız busələrə qərq etdi... Utanmağın, çəkinməyin fərqi nə varmadan, çoxdanın təşnəsi kimi ürəyinin yanğısını söndürənə qədər, doyunca öpdü.

– İndi gördün ki, səni necə sevirəm?! – dedi və sifətinə dağılmış saçlarını başının çəvik hərəkəti ilə arxaya atdı. – Canım canına qurban! Bu gecə səni heç yana buraxmayacağam, onu bilirsənmi?

Əkrəm güldü:

– Dünyanın axırındır?

– Yox. Məhəbbətin əvvəlidir.

Saat yəqin ki, on ikini ötmüşdü. Daha Əkrəm də tələsmirdi. Bu xoş, qənimət dəqiqələrin şövqündən sərməst kimi Yeganədən ayrılmaq istəmirdi.

– Kaş heç ərə getmək, evlənmək olmayaydı! Adam ömrünün axırına kimi beləcə sevib-seviləydi, sonra da öləydi.

Əkrəm razılaşmadı:

– Məgər ərə gedənlər, evlənənlər sevib-sevilmirlər?

– Hər halda, belə yox. Uşaq ki, oldu... eşqin kitabı bağlanır.

– Sən nə danışırsan?! Övlad məhəbbətin ən şirin bəhrəsidir.

– Baxır kimin üçün. Mənim əliuşaqlı analara yazığım gəlir. Özüm də onlara oxşamaq istəmirəm!

Əkrəm qulaqlarına inanmadı. Bu gün Yeganəyə nə olmuşdu?! Danışığında, rəftarında qəribə bir dəyişiklik vardı. Özünü də çox ərköyün aparırdı. Ancaq yeri deyildi. İndi onun xətrinə dəymək, bütün nəşəsini korlamaq demək idi.

Otağa sakitlik çökdü.

– Mənə nəsə danışacaqdın, – deyə haçandan-haçana qız xatırlatdı. – Yadından çıxmayıb?

Əkrəm fikrə getdi. Söhbəti nə cür başlayaydı ki, Yeganənin qəlbinə toxunmayaydı.

– Bilirsən... səndən niyə gizlədim... Mənim anamın təbiəti bir az başqa cürdür. Sənin teatr texnikumunda oxuduğunu, səhnədə oynadığını eşitsə, bizim işimizə pəl vura bilər.

– Aydınır...

– Çox xahiş edirəm, ürəyinə ayrı şey gəlməsin... Ona demişəm, sən dərslərini qurtarandan sonra mədəniyyət sahəsində çalışacaqsan. Elə olmasın ki, sabah yalanımı çıxardasan... – O, qızın tellərini tumarlayıb, sözünü tamamladı. – Bu günlərdə səni evimizə aparacağam, anamla tanış edəcəyəm. Nə deyirsən?

– Mən sevgimizin xatirinə hər güzəştə getməyə hazırım!

Əkrəmin Yeganə ilə tanışlığı üç aya yaxın idi. Bu müddət ərzində, demək olar ki, hər gün görüşmüşdülər. Şəhərdə gəzmədikləri yer qalmamışdı. Bəzən özləri ilə yemək-içmək götürüb dənizə çimməyə gedəndə, saatlarla plyajda yan-yanı uzanmışdılar. Danışır, gülmüşdülər, dərldəmişdilər. Artıq arada elə bir ünsiyyət yaranmışdı ki, Əkrəm həyatını Yeganəsiz təsəvvür edə bilmirdi. Məhəbbətin gücü müti varlığına hakim kəsilmişdi. Ürəyini tam mənası ilə sevdiyi qızın sərəncamına vermişdi.

– Mən səndən mehribanlıq və sədaqətdən başqa heç nə istəmirəm. Ailənin möhkəmliyi, xoşbəxtliyi üçün bu iki şey kifayətdir, – deyə indi başını sinəsinə qoymuş Yeganəni pişik balası kimi tumarladı. – Ayrı nə nöqsanın olsa, keçərəm.

Qız dinmədi. Gözlərini yerdəki xalçanın naxışlarına zilləyib susdu. Sonra nə üçünsə, dərinədən köksünü ötürüb, udqundu.

–Doğrudanmı nə günahım olsa, bağışlarsan?

–Mən çox həlim adamam. Hər xırda qüsuru üzə vurub qan qaraltmağı xoşlamıram.

–Əlbəttə! – deyə Yeganə başını qaldırdı. – Gərək birimiz od olanda, o birimiz su olsun.

–Amma elə od da var ki, onu su söndürə bilmir. Aləmi yandırıb-yaxır.

Qız Əkrəmin saçlarını qarışdırdı.

–Şeytan! O mənəm?..

Əkrəm sevinc qarışıq bir utancaqlılıqla Yeganəni yanına salıb evlərinə apardı. Onu anası ilə tanış elədi. Cavahir qızı qucaqlayıb üzündən, gözündən öpdü. Özlüyündə, belə boylu-buxunlu, yaraşlıqlı bir gəlinə qayınana olacağı ilə qürrələndi. Lakin...

Bu fərəh uzun sürmədi. Barmağına nişan üzüyü taxıldıktan sonra Əkrəmgilə ayaq açan Yeganə getdikcə arvadın nəzərində dəyişdi. Cavahir ona yaxınlaşdıqca, ondan uzaqlaşmaq istədi. Qızın gözəlliyi də, Əkrəmə göstərdiyi məhəbbəti də, evdəki münasibəti də anaya saxta, qondarma göründü. Cavahir bu sevdada oğlunun yanıldığını aşkar hiss etsə də, dərdini heç kəsə demədi, pünhan saxladı.

Kaş elə sonrakı peşmançılıq da ananın düşündüyü qədər olaydı!..

Zifaf gecəsindən sonra... yer yarılısaydı, Əkrəm yerə girərdi!..

Yeganə – onun mələikə təkin pak, müqəddəs sandığı qız ismətsiz çıxmışdı!

BEŞİNCİ NOVELLA

Min doqquz yüz otuz doqquzuncu il...

Qızmar yay ayı, günortaçağı idi. Daşkənddə, Şeyxanaətaur bağının xiyabanlarında cavan bir qaraçı qızı dolaşırdı. O, kölgəliklərdə oturmuş adamlara yaxınlaşaraq yalvarıcı bir tərzdə fala baxdırmalarını xahiş edib, talelərindən doğru xəbər verəcəyini inandırmağa çalışırdı. Ovcunda ayna qırığı tutmuş qaraçını kimi təhqirli, söyüslü ibarələrlə qovur, kimi atmacalar deyərək ələ salır, kimisi də cibinin dibini araşdıraraq, qəpik-quruşunu verib, öz bəxtini sınamaq istəyirdi.

Qız, cökə ağacları altındakı tənha skamyada əyləşib mürğü vuran, qara, milli ağ kostyum geymiş, həsir şlyapalı, tosqun, çopur bir kişiye yan alanda, o, alnını ovuşdurdu və nazik çal bığlarını sığallayaraq gülümsündü. Bu əlverişli fürsətdən istifadə edən qaraçı tez onun biləyindən yapışıb dil-dil ötməyə başladı:

–Sənin, qurban olum, işıqlı, qara gözlərinə, ay pəhləvan kişi. Təki, həmişə döşünə yatan göyçək arvadların, qızların üzünə belə şadlıqla güləsən. Onlar da sənin üçün əldən-ayaqdan getsinlər. Heç bir arzu-kamın ürəyində qalmasın. Allaha

inanırsansa, mənim dediklərimə şəkk eləmə. Bir-iki şahı ilə kasıb olmazsan, pul ver, falına baxım... – Qız ovcundakı ayna parçasını kişinin qarşısında tutaraq sağa-sola gəzdirdi və sanki bununla özünə inamı artırmaq istədi. – Canına canım qurban, pəhləvan kişi, xəsislik sənə yaraşmır. Onsuz da qazandığın pulların çoxunu keflərdə, əyləncələrdə, dağıdırsan, xanımlara xərcləyirsən. Heç zaman da heyifsilənmirsən. Mənə verəcəyin qəpik-quruşu da gözəl balalarının başına dolandır, onlara xoşbəxtlik, sənə uzun ömür arzulayım...

Çopur kişi qarşısındakı qızın dediklərinin fərqinə varmadan, yerində qurcalanıb, onun sözünü kəsərək dilləndi:

–Sən nə gəvəzəsən! Dilotu yemisən, nədir?!

–Canına canım qurban, pəhləvan kişi, allah haqqı, hələ bu vaxtadək dilimə heç nə dəyməyib...

–Niyə?

Qaraçı səğir bir görkəm alıb şikayətləndi:

–Səhərdən üç fala baxmışam cəmisini... Onların da birindən pul əvəzinə təpik qazanmışam...

Çopur kişi barmaqlarını qarnının üstə daraqlayıb, skamyanın söykənəcəyinə dirsəkləndi. Təpədən-dırnağa, həm də tamahkar bir hərisliklə onu süzdü.

Qulaqlarında qızıl aypara sırğaları olan qaraçı qızının çoxdan daranmamış qara saçları pərakəndə halda çiyinlərinə səpələnmiş, qabaqdan isə alnı aşağı tökülərək girdə, ağ sifətinin yarısını örtmüşdü. Gilas kimi ətli dodaqları, balaca sivri burnu, qaranquş qanadına bənzər qaşları və badamı, səmavi gözləri vardı. Nazik, mütənasib bədənində biçimli gödəkqollu, sarı ipək köynəyinin yaxası şiş döşlərinin ayrıcına qədər açıq idi. Xırda dənəli boyunbağısı da, barmağındakı gümüş üzüyün qaşları da göy idi. Ayaqlarındakı yastıdaban, nimdaş çəkmələri onun qəşəng baldırlarına əsla yaraşmırdı. Arxası tərəf dayanmış qızın tünük yubkası içərisində lap yuxarıya qədər apaydın görünən biçimli, totuq qıçları çopur kişinin nəzərindən yayınmadı. Bu qapalı tamaşanın vaxtını uzatmaq məqsədi ilə o, qaraçını əyləndirməyə bir bəhanə axtardı:

–Adın nədir?

Xeyli yubandıqdan sonra ona pul deyil, yersiz bir sual verildiyini görə qız, dönüb uzaqlaşmaq istədi. Lakin nə fikirləşdisə, könülsüz ayaq saxladı.

–Adım nəyinə gərəkdir, pəhləvan kişi? – deyə əzgin tərzdə xəbər aldı.

–Lazım olmasa, soruşmaram ki!

–Anjelladır.

–Çox gözəl. Neçə yaşın var?

–Onu neyləyirsən? – Qız bezikmiş kimi acıqlandı. – On altı desəm, xoşuna gələr?

Çopur kişi ehtiyatla dönüb ətrafa boylandı; boynu albuxara kisəsi kimi qat-qat oldu.

–Lap otuz altı da gələr! Getməyə tələsmə, dayan... Ənjillə, harda yaşayırsan?
–Sənə nə!
–Soruşuram da... Bəlkə qalmağa yerin, yurdun yoxdur?
–Yurdum yoxdur, yerim var. Biz bu cür yaşamağa öyrəşmişik.
–Biz deyəndə... siz neçə nəfərsiniz?
Anjella utanmadan əlini uzadıb çopur kişinin bığını çəkdi.
–Az tamahkar ol. Sənə biri bəs deyilmi? – Qız öz şıltaqlığından xoşhallanaraq, qəşş edib ləzzətlə güldü. Sonra boyunbağısını oynada-oynada dilləndi: – Bir söz desəm, inciməzsən ki?
Kişi donquldandı:
–Dililə nə istəyirsən de, ancaq əlini mənə tərəf uzatma!
Qarşısındakı şəxsi qıyqacı baxışlarla uzun-uzadı, diqqətlə süzən Anjellanın ürəyindən nə keçdisə, sustaldı. Kirpikləri sanki ağırlaşdı aşağı endi.
–Kaş sən kimi varlı bir atam olaydı! – dedi. Və razılıq almadan keçib onun yanında əyləşdi.
Çopur kişi azacıq qırağa çəkildi.
–Sənə ata yox, başqa şey ola bilərəm.
Qız dinmədi.
–Eşidirsən? – O, barmaqlarının ucu ilə Anjellanın çənəsini sığalladı. – Niyə susursan?.. Hə?.. Sən hardan bildin mən qazandığımı arvadlara xərcləyirəm? – Çopur kişi qaraçının çəkinmədiyini görüb əlini onun çənəsindən hamar boğazına sürüşdürdü, sonra da oğrun-oğrun aşağı gəzdirərək sinəsində saxladı. Qız müqavimət göstərmədən çiyinlərini boynuna qısıb sakit oturmuşdu. Kişinin kobud barmaqları əsə-əsə onun açıq yaxasından içəri uzananda Anjella qəfildən ürkərək geri sıçradı.
–Sən o sərxoş su gədələrinə də həyasızsan! – dedi və qalxıb kənardə dayandı.
–Su gədələri kimdir?
–Matroslar.
–Onları harda görmüsən?
–Həştərxanda.
Çopur kişi irişdi.
–Bura bax, qaçma. Yaxın dur, mənə qulaq as. – O, üzünü qaraçıya tərəf deyil, tamam başqa səmtə çevirərək fısıldaya-fısıldaya dedi. – Sən mənim xoşuma gəliyorsən. Yaman istiqanlı, yapışıqlı qıza oxşayırsan... Ancaq bizim burada belə danışmağımızdan ehtiyat edirəm. Şəhərdə məni tanıyanlar çoxdur.
–Ona inanıram...
–Düzü, gözəlliyindən də keçə bilmirəm. İstəyirəm bu gecəni sənə ilə bir yerdə olum...
–Bıy! – deyə Anjella heyrtləndi. – Gedib mənimlə quru yerdə yatacaqsan?..
Kişi əsəbiləşdi.

–Elə yox!.. Sən nə dilbilməz uşaqsan! Başa düş, təklifimdən boyun qaçırmasan, sən gəlib mənim evimdə qalacaqsan. Yeyəcəksən, içəcəksən, sonra da ipək yorğan-döşəkdə xumarlanacaqsan. Anladın?..

–Pul da verəcəksən mənə?

–Ondan arxayın ol. İtə-qurda ağız açıb neçə aya topladığını bircə gecədə qazanacaqsan. – Çopur kişi qoltuq cibindən çıxardığı dəst əsginasdan şax bir onluq ayırıb ona uzatdı. – Hələlik bunu götür. Bu gün daha bağlarda gəzib, fala-zada baxma. Xətrin nə istəsə, al yeginən.

Mat-məttəl qalan qaraçı təşəkkür etməyə başqa söz tapmadı:

–Canım canına qurban, pəhləvan kişi!

–İndi gedəcəyik, evimi sənə nişan verəcəyəm. Özün də məndən aralı, dalda gələrsən. Axşam hava qaralanda yolunu gözləyəcəyəm. Yaxşımı?

Anjella gözlərini döydü.

–Qapını arxadan bağlamayacağam, açıb içəri girərsən.

Şəhərdə bütün günü Şeyxanaətaur bağında bekar oturan və həmişə də gözləri yol çəkən dəllal Sərxanı köhnə daşkəndlilərin çoxu tanıyırdı. Qızıl pul alıb-satanlar, həyat-bacasını müştəriyə satanlar, mülkünü dəyişmək istəyənlər, kirayə otaq axtaranlar birinci növbədə onun yanına gələrdilər. Cah-cəlal içində firavan yaşamağın rahat yolunu tapmış Sərxan, əslində Şeyxanaətaur bağının gözətçisi idi. Hər il bu aylarda arvad-uşağını yaylağa göndərər, özü isə şəhərdə qalıb mənzilinin, mal-dövlətinin keşiyini çəkərdi. Ailəsi qayıdandan sonra o da istirahətə gedib, dincəlməyi yaddan çıxarmazdı.

İndi Sərxanın tək, evin xəlvət olduğu bir vaxtda gözəl qaraçı qızı onun girinə lap yerində keçmişdi. Ancaq gündüzün günorta çağı Anjellanı mənzilinə aparmağa ehtiyat edirdi. Məhəllədə qonum-qonşulardan görünə olsa, söz arvadının qulağına çatacaq, qiyamət-həşir qopacaqdı.

Təzə tanışlar xiyabanların arası ilə dinməz-söyləməz üzüyuxarı qalxaraq bağın dəmir darvazasından geniş caddəyə çıxdılar. Bir az da getdikdən sonra sola buruldular. Şərtləşdikləri kimi qız on-on beş addım arxada gəlirdi.

Darısqal və yoxuş bir küçədə yaşıl qapının ağzında çopur kişi ayaq saxladı. Dönüb o tərəfə-bu tərəfə nəzər yetirdi. Ətrafı sakit və kimsəsiz görcək ehtiyatla arxaya çevrildi. Əli ilə Anjellanı çağırırdı. Qaraçı qız asta addımlarla irəlilədi. Sərxan tez-tələsik özünü içəri saldı. Ancaq qapını tamam örtmədi. İkicə dəqiqə keçməmiş Anjella astanaya ayaq basanda, yarımqaranlıq dəhlizdə onun titrək pıçılısını eşitdi:

–Görən olmadı ki?!

Qız, qorxudan daha da eybəcərləşmiş çopur kişinin sifətinə heyrətlə baxıb, başını tərپətdi.

–Yox.. – Sonra sadələvhüklə soruşdu. – Bayaq tapşırdın qaş qaralanda gəlim... Bəs, məni indi niyə çağırırsın?

Sərxan arxadan qapını kilidlədi.

–Gecənin xeyrindən, gündüzün şəri yaxşıdır. Bir də... canım canına qurban, sənin üçün nə təfəvütü?.. – O dönüb qızın saçlarını tumarladı. – Hə... indi nə qədər xətrin istəyir fala bax, danış, gül, şiltaqlıq elə... Lap mayallaq aş.

Çopur kişi Anjellanı geniş, işıqlı bir otağa gətirdi. Qaraçı evin yağlı boyalarla işlənmiş bərbəzəkli divarlarına, hündür, naxışlı tavanına və qiymətli əşyalarına heyran qaldı. Yuxarı başda küncərdə, içərisi par-par parıldayan büllur qab-qacaqla dolu, şabalıd rəngli iki əkiz servant qoyulmuşdu. Qarşı divarda, tül pərdəli pəncərələrin arasında qədim, zəngli saat asılmışdı. Qapıdan sağda dolabça üstə radioqəbuledici, solda isə ağ örtüyə geydirilmiş piano vardı. Evin ortasındakı dəyirmi mizin ətrafında altı-yeddi kreslo düzülmüşdü.

Kişinin xırıltılı səsi qızı diksindiridi:

–Bura bax... Adın nə oldu?

–Anjella.

–Hə! Ənjillə bala, qəribsilənmə, otur, dincəl.

O, arxadan yaxınlaşıb qaraçının mərmər kimi hamar çiyinlərindən tutaraq sıxdı; seyrək, cod tüklü üzünü qızın yanaqlarına yapışdırdı. Anjella boynunda, boğazında hərarətli bir nəfəs duydu.

–Əyləş. Mən bu dəqiqə gəlirəm, – deyə Sərxan aralandı və pəncərələrin sumağı məxmər pərdələrini örtərək yan otağa keçdi. İçəri qaranlıq çökcək, servantdakı büllurlar və tavandan asılmış iri qəndil qırmızımtıl şölə saçdı; divarın yuxarisından vurulmuş köhnə Səmərqənd bazarını təsvir edən ipək xalçadakı rənglər dəyişdi. Sanki birdən-birə Səmərqənddə gün batdı, bazara axşam düşdü.

Burada olan hər şeyə maraqla diqqət yetirən qaraçı qız həsrətlə köks ötürdü və keçib yorğun halda kreslolardan birində əyləşdi. Ev sahibinin qalın haşiyəli, zərli çərçivəyə salınmış fotosəkli üzbəüz divardan ona baxırdı.

“Bəh! Bəh! Bu idbarı nə qəşəng çəkiblər!.. – deyə istehza ilə güldü. – Sifətindəki çopurluğu da silib yoxa çıxarıblar. Bəs necə! Pulun gücünü nə bilmisən?! Kasıb olsaydı, elə şəkli də özü kimi eybəcər düşərdi. – Anjella gözlərini məchul bir nöqtəyə dikərək fikrə getdi. – Görəsən, bu köpəkoğlu nəçidir?.. Hər kim isə, çox varlı adamdır. Bəxtəvər arvadının başına! Yəqin qulluqçusu da əlinin altındadır. Sən bir otağın böyüklüyünə, təmtərağına bax! Elə bil muzeydir. Kaş saxlayaydı məni beş-on gün burda qalaydım. Doyunca yeyib, yatardım. Yorğandöşəkdə yox, lap elə orda, qapının ağzında, xalça üstə uzanardım.

Sərxan gəldi. O, əl-üzünü yumuşdu; seyrək çal saçlarını odekalonla isladıb, yana daramışdı. Əynində qırmızı-göy zolaqlı pijama, ayaqlarında yumşaq qara məst vardı. Qoltuğunda ağ qətfəyə bükülü pal-paltar tutmuşdu.

–Adın yenə fikrimdən yayındı, – deyə qızın qarşısında dayanıb gözlərini marıtladı:

–Anjella.

–Hə! Yadıma düşdü! Ənjillə, dur, keç düşün altına, bir az sərinlən. Al, yüngül dəyişək də hazırlamışam sənin üçün. Çıxandan sonra öz paltarlarını geymə, istidir. Elə bunu keçir əyninə, vəssalam.

Sərxan o biri evdən tapıb gətirdiyi kiçik qızının qolsuz, nimdaş xalatını qətfənin arasında qıza uzatdı.

Anjella dəhlizə keçəndə kişi onu qucaqlayıb üzündən öpərək, hamamxanaya ötürdü. “Rahathulqumdur, zalım balası!” – deyə əllərini bir-birinə sürtə-sürtə yenə yataq otağına girdi; çarpayısının qalın döşəyi altından nəsə çıxarıb ovcunda sıxaraq zala keçdi. Kreslolardan birini ayağının altına çəkdi, üstünə qalxıb, əlindəki şeyi fotoşəklin dalında gizlətdi...

Yarımcı saat sonra köhnə dəlil təzə məşuqə ilə yemək stolunun arxasında üz-üzə oturmuşdu. Anjella daha da gözəlləşmişdi. Əynindəki qırmızı güllü, ağ qolsuz xalat boyuna gödək, bədəninə dar gəldiyindən onu çox balaca göstərirdi. Atlas parlaqlı qara saçları aşağı axaraq sifətinin yarısını örtmüşdü. Yaxşı qurulanmamış qollarında su damcıları şəffaf muncuq təkin işıldayırdı.

Ailəsini yola saldığı gündən, belə bir vüsalın arzusu ilə yaşayan çopur kişi indi gördüyünə inanmırdı. Qarşısında əyləşən cavan qaraçı qızın gözəlliyindən vəcdə gələrək, boşalan qədəhlərə şərab süzür, alma-armud soyur, şokolad, marmelad, peçenye qutularını ona tərəf çəkir, xətri istəyən təamlardan dadmasını xahiş edirdi. Özünü onsuz da tam sərbəst aparan Anjella ev sahibinin canfəşanlığından təəccüblənsə də, danışmır, hətta bundan bir növ həzz almırmış kimi fərəhlənirdi. Arada fürsət tapdıqca qızın belindən, boynundan yapışan Sərxan yerində rahat otura bilmirdi. Gözləmədən nail olduğu bu xoş təsadüfün ləzzəti onu şərabdən artıq xumarlandırırırdı:

–Eh... Adın yenə yadımdan çıxdı!.. – deyə qədəhini çiyini bərabərinə qaldırıb beşinci kərə sağlıq söyləməyə hazırlaşan çopur dəlil qaraçıya baxdı.

Qız ucadan qəhqəhə çəkdi.

–Eyib olsun səninçün, pəhləvan kişi! Nə huşsuz adamsan? Bir dənə Anjella da deyə bilmirsən?..

–Məni qınama, göyçək bala, yaddaşım yaman xarablaşıb. Çox vədə evdə arvad-uşağımın da adını unuduram. Bəzən öz əlimlə qoyduğum bir şeyi saatlarla axtarıram... Qərəz... Ənjillə xanım, pərvərdigar dövlət barədən səni də məğmum eləməyib. Bəli, bəli, təəccüblənmə. Mən hələ keflənməmişəm. Nə danışdığımı yaxşı anlayıram. Sənin dövlətin – gözəlliyindir! Maşallah, bu dəqiqə hamamdan təzə çıxmış mələikəyə oxşayırsan. Sağ ol! Heç vaxt solmasın gözəlliyin.

–Canım canına qurban, pəhləvan kişi! Mən ömrümdə bu qədər təriflənməmişdim.

–Paho!.. Eşitməmişən, zər qədrini zərgər bilər?! İç!. İç mənim...

Sərxan badəsini butulkanın dalında gizlətdi.

–Daha mənə vermə... başım gicəllənir... – deyə Anjella neçənci kərə boşaltdığı qədəhi stolun üstünə qoymaq istəyəndə salıb sındırdı; ixtiyarsız olaraq gözləri yumuldu... və o özünü qərribə bir aləmdə hiss etdi...

Anjella gözlərini açanda özünü çılpaq halda, çopur kişi ilə bir yataqda uzanmış gördü. Bədənində ağrı, döşlərində, dodaqlarında gizilti duydu... Bayırda qaranlıq idi. Qucaq-qucaq ulduz səpələnmiş lacivərd göylərdə ətrafına halə salmış ay pəncərənin tül pərdəsi arxasından içəri baxırdı. Otaqda gecə lampası – mərmər bayquşun gözləri atəş böcəyi kimi işıldaırdı.

Anjella dikəldi, ikiəlli başını tutdu. Beyni sancırdı, hələ sərxoşluqdan ayılmamışdı. Gözləri dumanlanırdı.

Qız yan-yörəsinə baxdı, əyninə geyməyə bir şey axtardı. Lakin heç nə tapa bilmədi. Qalxıb pəncələri üstə pişik kimi səssiz addımlarla zala keçdi və ara qapını yavaşca örtərək çilçirağı yandırdı. Burada ertədən gördüyü səliqədən əsər-ələmət qalmamışdı. Anjellanın oturduğu yerdə xalça zibillənmişdi. Stolun al şərəblə ləkələnmiş süfrəsi üstündə boş butulkalar, bulaşiq qədəhlər, meyvə qabığı, şüşə qəlpələri, konfet, şokolad qırıntıları bir-birinə qarışmışdı. Qızın paltarı kreslonun başından asılmışdı, tuflilərinin hər tayı bir tərəfə tullanmışdı. Anjella tənbel-tənbel geyindi. Hamamxanaya keçib əl-üzünü yudu, saçlarını daradı, özünü qaydaya saldı və yenə zala qayıtdı. O, çopur kişi ilə bura gəlməzdən əvvəl aralarında olan söhbəti xatırladı:

“...Sən nə dilbilməz uşaqsan! Başa düş, təklifimdən boyun qaçırmasan, sən gəlib mənim evimdə qalacaqsan... Yeyəcəksən, içəcəksən, sonra da ipək yorğan-döşəkdə xumarlanacaqsan. Anladın?..

–Pul da verəcəksən mənə?

–Ondan arxayın ol. İtə-qurda ağız açıb, neçə aya topladığını bircə gecədə qazanacaqsan...”

Anjellaya bu cür təkliflər dəfələrlə edilmişdi, sonrasına da hərə bir mükafat boyun olmuşdu. Ancaq heç kəs onu əvvəlcədən belə şirnikləndirməmişdi. Firsət düşdükcə ürəyinə yatan oğlanlarla, kişilərlə vaxt keçirməyi, əylənməyi isə özü üçün qəbahət sanmamışdı. Həmişə də ilişdiyi tilsimdən bir bəhanə ilə yaxa qurtarıb salamat qaçmışdı. Anjella çopur kişiyə də kələk gəlib asanlıqla aradan çıxacağına əmin idi. Lakin acqarına içdiyi güclü şərəb qızın iradəsini zəiflətməmiş, ixtiyarını əlindən almışdı. Sonra nələr olduğundan o, əsla xəbərsiz idi...

“Səni görüm bu evdən meyitini qaldırırsınlar! Çopur şarlətan!” – deyə kişini qarğıdı.

Əslində Anjella itirdiyinə o qədər də heyfəsilənmirdi. Bu əhvalat gec-tez bir gün olacaqdı. Onu başqa nigarançılıq narahat edirdi. Əgər uşağa qalarsa...

Bayaqdan cansız tək hərəkətsiz dayanmış qaraçı qız fikirləşirdi. İndi neyləsin? Getsinmi? Yoxsa... Yoxsa, ismətinin qabaqcadan vəd olunan haqqını almaq üçün ev sahibinin yuxudan oyanmasını gözləsin?

Anjella saata baxdı. Hələ səhərin açılmasına çox qalmışdı. Xorultusu otağı başına götürmüş çopur kişi yəqin ki, günortaya qədər yatacaqdı.

Qız möhkəm susamışdı, dil-dodağı qurumuşdu. Stol üstündəki limonad butulkaları isə boş idi. O, qədəhlərdən birini şərəblə ləbələb doldurub qurtum-qurtum içəndə nəzərləri yenə qarşı divardakı şəklə sataşdı. Sərxan qalın haşiyəli, zərli çərçivədən baxaraq gülümsəyirdi. Anjella boşaltdığı qədəhi var qüvvəsi ilə ona çırpmağa qəlbində ehtiyac duydu. Ancaq çəkindi. Sonra vazadakı almalardan birini, ən irisini götürüb dişlədi. Başı gicəllənirdi. Əzgin halda yaxındakı kreslodə əyləşdi. Anjella qəşş edib gülmək istəyirdi. O, şəklə göz vurdu və tək otaqda özü ilə danışmağa başladı:

–Ey, qoca kaftar, şit-şit hırıldama. Düzünü de, mənə nə verəcəksən? Bax, xəsislik eləsən, səs-küy salıb, səni biabır edəcəyəm. Niyə? Ona görə ki, sən çopursan, iyrencsən!.. Bəs bunu nəzərə almırsan? Əməlli-başlı səxavət göstərsən, gəbərməzsən ki! Çaqqal!..

Anjella əlindəki almanı axırıncı kərə dişləyib, puçalını tolazlayaraq şəklin şüşəsinə çırpdı. Bununla da ürəyi soyumadı. Stoldan götürdüyü şokolad parçasını qədəhin dibində qalmış şərəba batıraraq islatdı.

–Dayan... dayan, gör indi sənə neyləyəcəyəm! – deyə yaxındakı kreslonu təpiyi ilə vuraraq divara sarı itələyib, onun üstünə qalxdı. – Sən eybəcər, çopur olduğun halda, şəkildə nə üçün belə yaraşıqlısan?.. Hə?.. Eşidirsən? Mən kiminləyəm?.. Cavab versənə?! Niyə susursan?..

Anjella əlindəki yaş şokoladla şəklin sifətində qəhvəyi nöqtələr düzərək ev sahibinin çopurluğunu təzədən bərpa elədi. – Bax... sən əslində beləsən!... Tfu gözlərinin içinə! Əbləh!

O, bir az da irəli əyilib hirsə şəklə tüpürəndə müvazinətini itirdi, yıxılmamaq üçün qollarını yana açdı və çərçivəyə toxunaraq onu yerindən oynatdı. Anjella aşağı hoppancaq, döşəməyə balaca, qara bir düyünçə düşüb cingildədi. Qız heyrətləndi. Başını qaldırıb əvvəlcə divarda mıxdan bir böyrü üstə asılmış zərli çərçivəyə, sonra da qarşısındakı qara, məxmər düyünçəyə baxdı. “Bu nədir?!” – deyə ona əlini vurmağa qorxmuş kimi donub qaldı. Və bir anlığa başına gələn pisliliyi unutdu... Sərxoşluqdan ayıldı. Lakin nə edəcəyini kəsdirə bilmədi. Bu dəm eşitdiyi anlaşılmaz bir səs otağın divarlarında əks-səda tapdı. Anjella diksinərək geri sıçradı. Duruxdu. Saat idi. Dördün zəngini vururdu. O, əllərini sinəsində çarpazladı. Sanki bununla çırpınan ürəyini sakitləşdirmək istədi. Barmaqlarının ucunda ehtiyatla irəliləyib yavaşcadan, lap yavaşcadan ara qapını açdı, içəri boylandı. Arxası üstə uzanmış çopur kişi yorğun div kimi ağır yuxuda idi. Anjella

qapını çəkdi. Tələsik irəli atılıb, düyünçəni qamarlayaraq yerdən qaldırdı; qulağına yaxınlaşdırıb şaxşaxsayağı cingildətdi. Bu dəqiqə özünü ən müdhiş bir vəziyyətdə hiss edən qaraçı qızın bütün vücudu əsirdi, taqətsiz dizləri qatlanmaq dərəcəsinə gəlirdi. Düyünçənin ağzı nazik ciyə ilə möhkəm bağlanmışdı. Anjella onu dırnaqları ilə açə bilmədi; dişinə salıb, qırdı. Çopur kişinin xorultusu daha bərkdən eşidilirdi. Qıza elə gəldi ki, indicə ara qapı çırpılacaq, yataq otağından insan yox, vəhşi bir pələng üstünə atılıb, onu didəcək, parçalayacaqdır.

Anjella düyünçəni başı aşağı edəndə... ovcuna tökülən qızıl pulların parıltısındanmı, sevindənmı, yoxsa vahimədənmı gözləri hədəqəsindən çıxdı. Gördüklərinin həqiqətdə olduğuna inanmadı. Lakin bu yuxu deyildi. Qara məxmər düyünçədəkilər eyzən qızıl idi! Qızıl onluqlar!.. Qızıl beşliklər!.. Anjella onları oyaqlıqda, öz ovcunda tutmuşdu!

Artıq, vaxtı itirmək olmazdı. “Tezliklə buranı tərək edib, qaçmalıyam!” – deyə o, ildırım sürəti ilə fikirləşdi və düyünçənin ağzını bərək-bərək bağlayaraq yaxasında gizlətdi. Qaraçı qız dəhlizə atıldı. Heyhat!! Küçə qapı kilidlənmişdi! Anjella sarsıldı, daş kimi yerində donub qaldı. Sonra yenə zala cumdu. Quş çevikliyi ilə sıçrayıb pəncərəyə hoppandı; aşağıdan, yuxarıdan cəftələri açdı. Qız başını çıxarıb bayıra ötəri bir nəzər fırlatdı. Küçəni adamsız gördü. Sol tərəf qaranlıq idi, sağ tərəf işıq. Anjella cəld səkiyə tullandı; arxaya baxmadan sol yana üz tutub qaçdı, uzaqlaşdı və tezliklə gecənin qaranlığında əriyib yox oldu...

Həmin əhvalatdan bir həftə sonra fikirdən ürəyi partlamış çopur kişinin cənazəsi çiyinlərdə qəbiristanına aparılanda, Anjella Bakıda kirayə etdiyi otaqda, yumşaq çarpayıda uzanıb xumarlanırdı.

Qaraçı qızını, onun özü kimi küçələrdə dolaşan yurdsuz-yuvasız rəfiqələri, əcnəbi bir filmdə gördükləri gözəl aktrisa Anjellaya oxşatdıqları üçün belə çağırırdılar. Əslində isə adı Yeganə idi.

ALTINCI NOVELLA

Yeganə, küçələrinə ilk dəfə ayaq basdığı izdihamlı şəhərdə özünü nabələd kimi aparmadı. Tinbaşı ona söz atıb, sataşan cavanlara, ardınca düşərək cürbəcür təkliflər edən cahillərə əhəmiyyət vermədən, gəzə-gəzə ucqar məhəllələrdən birinə gəldi. Neçə qapını döydü, otaq kirayələmək istədi... tapa bilmədi. Nəhayət, axşamtərəfi Təzə pirin yaxınlığında əlahiddə kiçik həyət-bacanın sahibi olan Səltənətlə sövdələşməyə başladı:

–Xanım, tək adamam, mənim üçün daxma küncündə köhnə bir çarpayını da qoysan, bəsimdir. Canım canına qurban! İnan ki, sənə xeyirdən başqa zərərım dəyməyəcək, – deyə inildəyə-inildəyə yalvardı. Səltənət imtahanedici nəzərlərlə Yeganəni aşağıdan-yuxarı diqqətlə süzdü, sonra qayğıkeşliklə soruşdu:

–Nə əcəb ərə getməmişən indiyəcən?

Qız bütün məharətini toplayaraq, zavallı, məhzun bir görkəm aldı:

–Getmişdim, xanım... Bəxtim gətirmədi... ayrıldım. Elə onunçun da avara-sərgərdan qalmışam.

–Bəs, kişinin əmlakından-zaddan heç nə çatmadı sənə?

–Xeyr... Kəbinsiz yaşayırdım onunla. Ancaq... evdən çıxanda ürəyinə rəhm düşdü, bir az pul-para verdi. Sağ verməyəydi heç... Çopur köpəkoğlu!..

–Əslin haralıdır? Bakıda qohum-əqrəban yoxdur?

–Yoxdu, xanım. Mən Daşkənddə doğulub, böyümüşəm. Atasız, anasız yetim qızam. Bura gəldiyim cəmi üç-dörd gündür... Xaraba vağzalın sement döşəməsi üstündə yatmaqdan qol-qabırğam sancır. Allahı sevirənsə, məni qapıdan qaytarma...

Məhəllədə qonşular Səltənəti xeyirxah, ismətli, həlim bir qadın kimi tanıyırdı. Həyət bütövlükdə ona məxsus olsa da, aşağı mərtəbədəki iki göz otağı heç vaxt özünükü bilməzdi. Rayondan instituta oxumağa gələn qohum uşaqları illərlə orda məskən salar, nəinki pul verməz, üstəlik arvadın yorğan-döşəyini də işlədərtilər.

Səltənətin yaşı əllini haqlamışdı. Birçəkləri yavaş-yavaş ağarırdı. Girdəşifətli, dolubədənli bu qadının qalın, çatma qaşları, uzun, xurmayı hörükləri və iri döşləri vardı. Xırda, qonur gözlərinin ifadəsində hələ də gəncliyin əlamətləri sezilirdi. Ətli ağ buxağında mərmər parçası kimi bir xal qaralırdı.

Cavan yaşlarından dul qalan Səltənət mərhum kişinin xatirəsini əziz tutaraq daha ərə getməmiş, bütün mehrini, məhəbbətini təkcə qızı Fəridəyə bağlamışdı. Qadın, fərzəndini böyüdüüb köçürdükdən sonra neçə vaxt idi ki, ikinci mərtəbədəki üçgözlü mənzildə tənha yaşadığından darıxırdı. Onsuz da otaqlarından birini dəyər-dəyməzinə kirayəyə verməyə adam axtarırdı. Ancaq tanımadığı bu kimsəsiz cavan qızı evinə buraxmağa ehtiyat edirdi.

Yeganənin ərindən təzəcə boşandığını eşidəndə, Səltənətin ürəyi kövrəldi. “Taleyin üzü qara olsun!” – deyə fikrini dəyişdi:

–Canım canına qurban, ay xanım...

Onu yola gətirdiyinə sevinən qız, darvazadan həyətə gircək ətrafa göz gəzdirdi. Hər yan təmiz və səliqəli idi. Yeganə Səltənətin ardınca ensiz pilləkənlə yuxarı qalxdı. Dəhlizin başında, mətbəxlə yanaşı bir otağı ona göstərən ev sahibəsi sözə başladı:

–O daxma on dörd kvadratdır. Verəcəyəm sənə, yığışib oturacaqsan içində. Adını da dəftərə bir aydan tez yazdırmayacağam. Bilirsən, neyçün?

–Bəli, bilirəm, xanım...

–Hə.. adam balası kimi əməlli aparsan özünü, qalıb yaşayacaqsan. Yox, əgər görsəm ki, oyan-buyanlıq elədin, deycəyəm: “Xoş gəldin!”

–Siz nə danışırırsınız, xanım?! Məndən elə şeylər gözləməyin! Oyan-buyanlıq nədir?.. Sabahdan qulluğa girib işləyəcəyəm. Amma... Mən istərdim, aşağıdakı otaqlarda qalım. Sizi narahat eləməyim...

–Onlara təzə həmxana köçüb.

–Nə deyirəm ki...

Həmin gündən Yeganə bu həyətdə kirayənişin oldu.

Bir qapısı işıqlı aynabəndə, digəri küçəyə açılan parket döşəməli otağın divarlarına çəhrayı güllü mavi kağız çəkilməmişdi. Əşyası, əsasən, bir dəyirmi stoldan, üç kətildən və qoşa dəmir çarpayıdan ibarət idi. Hündür tavandan asılmış köhnə qəndilin üstünə yüngülcə toz qonmuşdu.

–Bax... elə sən də mənim balamsan. Utanma, nə gərəyin olsa, istəynən, – deyə birinci axşam ilk tanışlıqdan sonra Səltənət Yeganədən öz xidmətini əsirgəməmişdi.

Qaraçı qız düşdüyü şəraitdə yalnız keçinməyə darıxsın da, dözməyə məcbur idi. Artıq o, fala baxmağı tərk etmişdi. İllərlə yanında gəzdirdiyi ayna parçasını hələ Daşkənd vağzalında qatara minməzdən qabaq perrondakı zibil qutusuna tullamışdı. Çopur dəlləlin evindən gətirdiyi qızılları isə döşəmədən çıxardığı parket taxtaların altında, xırda düyünçələrdə gizlətməmişdi.

Səhərlər iş axtarmaq bəhanəsi ilə şəhərə çıxan Yeganə günortayadək dükən-bazarı ayaqdan salır, evinə lazım olan şeylərin ən yaxşısını alıb gətirirdi. Mətbəxdə kartof-soğan təmizləmək, ət doğramaq əziyyətinə qatlaşmamaq üçün bəzən naharını və axşam yeməyini də restoranlarda, kafələrdə edirdi.

İndi keçmiş qaraçı qızını – Şeyxanaətaur bağının xiyabanlarında dolaşan Anjellanı tanımaq çox çətin idi. Yeganəni hər dəfə həyətdə təzə qiyafədə görən qonşu qadınlar pəncərələrini açıb həsədlə ona baxaraq, öz aralarında pıçıldaşırdılar:

–Zalım qızı yaman varlı yerdəndir!

–Mən bilən, təmiz azərbaycanlı deyil. Qarışıqdır.

–Yeriyəndə necə də döşünü qabağa verir...

–Nə əcəb bu çağacan müştərisi tapılmayıb?!

Bircə ay sonra Yeganənin daxması təzə mebellərlə, qiymətli xalılarla gəlin otağı kimi bəzəndi. Şkafda pal-paltarına, bufətdə qab-qacağına yer darısqallıq etdi.

Bəli, qonşu qızın söz-söhbəti həyətdən – küçəyə, küçədən – məhəlləyə, məhəllədən – şəhərə yayıldı.

Hərdən anasıgilə gələn Fəridə aynabənddə Yeganə ilə rastlaşıb, görüşəndə, nədənsə, qəlbində ona qarşı gizli bir ikrah oyanırdı. Təzə həmxanalarının danışığını, hərəkətlərini bəyənirdi.

–Ay arvad, sən bir az ayıq ol. Hamıya eyni gözlə baxma. Evə buraxdığın bu qız heç yaxşı adama oxşamır, – deyirdi. Səltənət isə Fəridə ilə razılaşmırdı.

–Hələ ki, ondan pis iş görməmişəm. Bilmirəm sən nə üçün belə fikirləşirsən? Sirkə tünd olar, öz qabını çatladar... Mənə neyləyəcək?!

Bir axşam qapısının döyüldüyünü eşidən Yeganə qramafonda oxutdurduğu qaraçı mahnısını yarımçıq kəsib, ayağa qalxdı.

–Kimdir! – Xəbər aldı. Səltənət xoş sifətlə içəri girdi.

–Mənəm, göyçək balam. Salaməleyküm... Evdə tapılmırsan. Çoxdandır üzünü görmürəm. Elə ürəyim istədi sənə bir baş çəkim...

–Belə xoş gəlib, səfa gətirmisən, xanım. Buyur, əyləş... – Yeganə ona yer göstərdi. – Vallah, səndən inciməyə haqqım var. Bura köçdüyüm, az qala üç aydır, cəmisi üç dəfə qapımı açmısan. Axı, mənim səndən savayı kimim var?..

–Onu düz deyirsən, bala. Ancaq gələndə o qədər xəcalət verirsən ki, adam heç bilmir neyləsin... – Səltənət oturduğu yerdə fırlanıb dörd dövrəsinə göz gəzdirdi. – Maşallah, nə əntiqə şeylər almısan evinə... Sağlığına qismət! Belə baxıram, yaxşı qulluğa girmisən.

Yeganə bufetdən lələ-gülə çıxararaq, büllur vazalara töküb, stolun üstünə düzdü.

–Xeyr, hələ işləmirəm. Arabir o ayrıldığıım kişi pul göndərir. İt kimi peşmandır! Yazır ki, yığış gəl, barışaq...

–Sən nə fikirdəsən bəs?

–Gözüm atırdı onunçün! İki dünya bir ola, yenə razılıq vermərəm!..

–Deyəsən, varlıdır kişi.

–Mənə heç nəyi lazım deyil. Qadam onun çöpür sifətinə!

–Neçə il yaşadınız bir yerdə?

–Az. Lap az, – deyə Yeganə gülməkdən özünü güclə saxladı.

Səltənət vazadakı kağız badamdan birini götürüb ovcunda dənələdi.

–Qızım, bilirsən, qədövü-qəza insan başına gələr. Axı, ömrünü tənhalıqda niyə puç eləyəsən?! Nə çoxdur şəhərdə oğlanlar... Minnətləri olsun sənin təkin cavanəzənə...

–İstəmirəm ərə getmək. Adamlara etibar yoxdur.

–Elə danışma! Sən yaşda qadın üçün tək keçinmək çətindir.

Zahirdə özünü utancaq, sadədil göstərən Yeganə, batində əməлиндən qalmırdı. Səltənət ara-sıra onun evdə gecələmədiyindən duyuq düşsə də, qızın üzünə vurmurdu. Bu minval ilə aylar dolandı... bir il, iki il keçdi.

Artıq kirayənişinin ev sahibinə əvvəlki münasibəti dəyişmişdi. Yeganə məskən saldığı həyətdə yerini möhkəmləndirmişdi, daha Səltənətlə hesablaşmaq istəmirdi. Qadın bir deyəndə, o, iki cavab qaytarırdı.

–Mən açıqxasiyyət bir qızam. Yanıma hər cür adam gələ bilər. Bunun heç kəsə dəxli yoxdur. Əgər mənim həyat tərzimi bəyənəmirsənsə, başına çarə qıl!..

Son zamanlar Yeganənin bir para ləyaqətsiz hərəkətlərinə qarşı narazılıq edən Səltənət, belə tənəli sözləri tez-tez eşidirdi. “Kaş onda ürəyim daşa dönəydi, bu nacinsi həyətin qapısından içəri buraxmayaydım! – deyə indi Fəridəyə haqq

qazandıran arvad, dizinə döyərək, özünü danlayırdı. – Qonşular arasında həyadan-abırdan getdim. Mən hardan biləydim ki, üzdə mələk görünən bu qız əslində ifritə imiş?!”

Yeganə Əkrəmlə gəzib, dolandıqdan sonra, oğlanın onunla evlənmək fikrində olduğunu yəqin etcək, təzədən Səltənətin qılığına girdi.

–Ay xala, sən hər şeyə görə məndən incimə. Bilirəm, bir-iki dəfə olub ki, xətrinə dəymişəm. Axı, mən diliyanmış neyləyim?! Acığımı kimə töküm?.. – deyər arvadın ürəyini almağa çalışdı. – Gərək bağışlayasan. Sabah başqasının evinə köçəndə dalımca qarğımayasan...

Səltənət sevindi: “Sabah başqasının evinə köçəndə... Yoxsa, qız ərə getməyə hazırlaşır?! Allah ağzından eşitsin! O günü görsəydim, nəzir-niyaz verərdim...”

–Açıq danışsana, bala. Sözlü adama oxşayırsan.. Olmaya istəyənin var?..

Yeganə əzilib-büzüldü:

–Əlbəttə, səninlə açıq danışmalıyam. Özgəsi deyilsən ki... Mən səni həmişə anamın əvəzi bilmişəm. Düzdür, arabir ərköynlük eləsəm də, sonra peşmançılıq çəkmişəm.

–Eybi yoxdur, qızım, dava-dalaşsız həmxana olmaz. Mən elə şeyləri ürəyimə salıb, kin-küdurət saxlamaram.

Səltənəti yola gətirən Yeganə mətləbə keçdi:

–Neçə vaxtdır Əkrəm adlı bir oğlanla görüşürəm. Mənimlə evlənmək istəyir. Ancaq... hələ razılıq verməmişəm.

–Niyə?! Bəyənmirsən?..

–Bəyənirəm... Lap ürəkdən sevirəm onu. Ancaq...

–Bəs kimi gözləyirsən?

Yeganə azacıq susub, sözüünə davam etdi:

–Qorxuram... bura gələndə ağzından bir söz qaçırdasan, hər şey pozula...

–Ay qız, dəli olmusan nədir?! Mən durub daha ona deməyəcəyəm ki, Yeganə filan gün filankəslə kinoya, teatra gedib. Uşağam nəyəm?..

–İndi ki, söhbət açıldı, səndən nə gizlin, – deyər qız, keçmiş işləklərini ört-basdır eləmək üçün arvadın fikrini yayındırdı. – Üzüm ayağının altında... arada gecələr evə gəlməyəndə də elə onunla bir yerdə olmuşam... Kinoya, teatra da həmişə Əkrəmlə getmişəm...

–Sözündən belə çıxır ki, siz beş-altı aydır sevişirsiniz.

–Bəli. Bəlkə bir az da artıq.

Əslində isə bu doğru deyildi. Onlar üçüncü ay idi ki, görüşürdülər.

Səltənət, Yeganənin haqqında nahaqdan başqa cür düşündüyünə görə özünü danladı.

–Onda bəs, məndən niyə çəkinirsən, bala? Ağzımdan nə qaçıra bilərəm ki?

–Ərdə olduğumu! Səndən xahiş edirəm, bu barədə o bilməsin!

Kirayənişin qızın həyətdən köçüb getməsinə ürəkdən arzulayan Səltənət belə firsəti göydə axtarırdı. Elə ona görə də yağışlı gündə Yeganə Əkrəmi evə gətirəndə

qadın sevinmişdi... Hətta, başqa vaxtlar şəninə sığıdırmasa da, o axşam çay dəmləyib, qızın otağına aparmağa məcbur qalmışdı.

Universiteti təzəcə bitirmiş Əkrəm toy tədarükündə idi ki, ortaya əngəlli bir məsələ çıxdı.

Yeganə öz otağından əl çəkmək istəmirdi.

–Gəl, yığışaq mən olan evdə yaşayaq, – deyirdi. – Onsuz da yeriniz darısqaldır. Arvadın rahatlığını pozmayaq. Bir də... Mən xasiyyətdə gəlinlə, qaynana çətin yola gedər.

–Niyə elə fikirləşirsən, Yeganə? Anam mehriban qadındır. Sən ondan heç zaman yamanlıq görməzsən...

Qız ipə-sapa yatmaq istəmirdi.

–Hər şey bir yana dursun, axı... mən özümlə gətirəcəyim cehizi sizin evdə hara sığıdıracağam? Alıb yığıqlarımı geri qaytarası deyiləm ki...

–Orası elədir, – deyə Əkrəm vəziyyətdən çıxmağa bəhanə axtarsa da, qızı bir növ haqlı sanırdı.

İllərdən bəri canından şikayətlənən Cavahir yaman zəifləmişdi. Arvad neçə aylardı ki, bəstəri xəstə idi. Dava-dərman içməkdən zinhara gəlmişdi.

Məcburiyyət qarşısında qalan Əkrəm, kənddə yaşayan dul xalasını gətirib anasına baxmağı ondan xahiş etmişdi. Sabah o, evlənəndən sonra, doğrudan da vəziyyət çətinləşəcəkdi. Öz işini yaxşı bilən Yeganənin isə bu cür hərəkət etməsi, əlbəttə, əsassız deyildi. Bacısı, Cavahirin yanından getsəydi, qadının əziyyətini çəkmək onun öhdəsinə düşəcəkdi. Üstəlik toy gecəsindəki peşmançılıqdan sonra rüsvay halda geri qaytarılacağını da gözünün qabağına gətirmişdi. Ona görə də Yeganə oğlanı dilə tutub, öz otağına gətirməyə mütləq razı salmalı idi. Əkrəm məəttəl qalmışdı, nə deyəydi? Lakin bu tərəddüd uzun çəkmədi, hər şey qızın qabaqcadan düşündüyü kimi oldu...

Bir səhər əhvalının fənaladığını duyan Cavahir oğlunu çağırtdırıb çarpayısının böyründə oturtdu və... rahatlıqla can verib, keçindi..

Arvadın hələ qırxı çıxmamışdı ki, müdhiş bir xəbər ildırım sürəti ilə aləmi bürüdü: qanlı müharibə başlanmışdı!

Yaşlıları kimi Əkrəmi də hərbi komissarlığa çağırtdılar. Yeganə ağladı, taleyindən şikayətləndi:

–Mən bəxtiqara bu dünyada bir ağ gün görmədim!..

Əkrəm ona təskinlik verməyə söz tapmadı.

–Olacağına çarə yoxdur, – dedi. Həmin axşam Yeganə çox qərribə bir təklif irəli sürdü:

–Məni sevirənsə, getmə, Əkrəmcən! Odun, alovun içinə girmə!.. Mən adam taparam, səni saxlatdıraram..

–Sən nə danışırsan, ay qız?! Dəli olmusan, nədir?!.

–Sözümə qulaq as... Pul barədə fikirləşirsənsə, onu da özüm düzəldərəm. Nə qədər istəsələr, verərik, sən getməzsən, mənim yanımda qalarsan...

Əkrəm acı istehza ilə gülümsədi:

–Yeganə, görünür, biz hələ bir-birimizi yaxşı tanımırıq. Əgər günahına göz yumub səni bakirə qız kimi qəbul etmişəmsə, bu, heç də o demək deyil ki, mən qeyrətsizəm! Bilsəm günü sabah öləcəyəm, yenə getməliyəm!..

Zifaf gecəsindən sonra Əkrəm Yeganə ilə üzülüşməyi qət etmişdi. Eşqinə təmiz qəlblə bağlandığı bir qız onu aldatmışdı. Məhəbbətdə bundan da böyük xəyanət, bundan da ağır cinayət olardımı? “ – Dur, nə qədər hava işıqlaşmayıb, geyin, get xarabana! Sən mənə lazım deyilsən! – deyə Əkrəm öz hökmünü vermişdi. – Sən adda adamı tanımaq belə istəmirəm!”

Yeganə onun ayaqlarına düşüb, göz yaşlarını sel kimi axıdaraq yalvarmışdı: “ – Məni bağışla, Əkrəmcən, keç günahımdan... Yanında üzüqara olduğumu deməyə dilim dolanmırdı. Qorxurdum məni atarsan... Səndən ayrılmağa heyfim gəlirdi. Axı, mənim heç kimim yoxdur. Atasız, anasız tək qızam... İnan, ancaq səni sevdiyim üçün həqiqəti gizlətməmişəm... Bu dərd həmişə mənə əziyyət verib. Hər səninlə görüşəndə xəcalət çəkmişəm. Neyləyim mən bədbəxt, neyləyim ki, ağlıkəsməz uşaq olmuşam, aldadıb yoldan çıxarıblar... Sən də məni atsan, daha kimə lazımam... Öldür məni, geri qaytarma, Əkrəmcən. Özün bilirsən ki, səni nə qədər sevirəm... Yadındadırmı, deyərdin, birimiz od olsa, gərək o birimiz su olaq... Söylə mənə heç rəhmin gəlmirmi?.. Aman allah, niyə o zaman canımı almadın, indi məni xəcil elədin?.. Axı bu günü görmək istəmirdim. Ah! Kaş bir udumluq zəhər olaydı, içəydim, biabırçılıqdan qurtaraydım. Sən də adamlar arasında xəcalət çəkməyəydin...”

Əkrəmin bu yalvarışlardan ürəyi ağrımışdı. Yeganəyə nifrəti sönmüşdü, ona yazığı gəlmişdi. Gecəynən evdən çıxıb, səhərə kimi tək-tənha, yalnız küçələrdə gəzişmişdi.

Yeganəni atmaq həm asan, həm də çətin idi. Heç şübhəsiz ki, qız, başına gələn hadisəni əvvəllər demiş olsaydı, Əkrəm onu bağışlardı; lakin indilikdə bunu Yeganə üçün ikiqat cinayət sanırdı. Onsuz da aldadılıb bədbəxt edilmiş bir qızı təhqirlə geri qaytarmağı isə vicdanına sığışdıra bilmirdi; bir halda ki, Yeganəni sevmişdi.

Əkrəm Sərdargilə yollanmışdı. Dərdini çəkinmədən ona danışmışdı.

“ – Özüm də məttəl qalmışam. Neyləyim? Necə hərəkət edim? Qovum getsinmi? Yoxsa...”

Sərdar, dostuna təsəlli üçün söz tapmaqda acizlik göstərmişdi. Ortaya konyak, konfet gətirmişdi, içmişdilər.

“ – Məsələdən Cavahir xala xəbərdarmıdır?”

“ – Xeyr.”

Sərdar susmuşdu.

“ – Belə işdə adam məsləhət verməyə də çətinlik çəkir. Hər halda, Yeganəni özün yaxşı tanıyırsan. Əgər o, doğrudan da səni sevdiyinin xətrinə bunu gizlətmisə, onda... səni bilmirəm, mən bağışlardım.” Əkrəmin üstündən sanki dağ götürülmüşdü...

Sonralar Səltənət xala, evində Yeganə ilə yaşayan gənci yaxından tanıdıqca vaxtında onu ayıltmadığına heyfslənirdi. Fəridə anasından da çox.

İndi Əkrəm Yeganənin, onu əsgər getməkdən çəkəndirmək istədiyini görəndə qadın bir daha gözündə ləyaqətsiz oldu. Həmin söhbətdən ikicə həftə keçməmiş Əkrəm Bakıdan ayrıldı... qanlı-qadalı vuruş meydanlarına yola düşdü.

Yeganə öz otağında əvvəlki təkin yalnız qaldı.

Bakıya həzin bir payız axşamı çökürdü. Bayaقدan eyvanda oturmuş Əkrəm bunu gözləri ilə görməsə də, havanın ətrindən duyurdu, quşların səmindən bilirdi. Sürəhiyə sarılmış meynə xəzan qoxuyurdu. Küçədəki çinarlara qonan sərçələrin cikkiltisi isə yavaş-yavaş kəsilməkdə idi.

Payız axşamı... Yaz günü... Qış gecəsi... Həyata kor baxan insanlar üçün bu fəsillərdə nə ağacların qızıl yarpaqları, nə yamacların qan rəngli lalələri, nə də pəncərə şüşələrinin naxışlı qırovları vardır; payız axşamları da, yaz günləri də, qış gecələri də günəşsiz, aysız, ulduzsuz qaranlıqlardan ibarətdir.

Əkrəmin beyninə dolan şübhələr ona rahatlıq vermir, bütün varlığını sarsıdırdı. Sanki vəhşi bir caynaq sərt dırnaqları ilə ürəyini insafsızcasına didib-parçalayırdı. O, aynabəndə qalxarkən qonşu arvaddan eşitdiyi sözlər hələ də qulaqlarında səslənirdi: “Binamus qızının o birilərdən gözü doymadı, indi də korları, şilləri evinə buraxır... Allah ona gözəllik əvəzinə azacıq həya versəydi, biz də bu həyətdə abırdan düşməzdik...”

Axı, ünvanına təhqirlər yağdırılan həmin əxlaqsız kimdir? Olmaya Əkrəm orduya gedəndən sonra, ev sahibəsi yuxarı qatdakı otaqlara başqa adam buraxmışdır?! Axı, bu sözlər kimə aid idi?! O, bu dolaşlıq, sarsıntılı fikirləri başından qovmaq istəyir, ancaq bacarmırdı. – Əgər qonşuluqda özgə qadın yaşamırsa, bəs onda... Əkrəmi dəhşət bürüyürdü. “Yox! Yox! Yox! Mən necə də axmaq xəyallara düşürəm! Burada nə isə bir anlaşılmazlıq vardır... Görəsən, indi saat neçədir? Bir azdan Yeganə teatrdan gələcək, bu düyün açılacaqdır.”

Hardansa Əkrəmin yadına keçmiş – beş il əvvəlki bir əhvalat düşdü. Onda da payız idi. Yeganə ilə sahil xiyabanlarında gəzişirdi. Şəhər yenicə qaranlıqlaşırırdı. Dəniz vağzalının həndəvərində həsir şlyapalı, tosqun bir kişinin yaxınlaşdığını görəndə qız özünü itirdi; qorxudan tir-tir əsdi. Əkrəm dönüb Yeganəyə baxdı, rəngi ağappaq idi. Həsir şlyapalı kişi bir az da irəli gələndə... qız şaşqınlıqla çırpınıb, Əkrəmin əlindən çıxdı və geriyə qaçaraq ağacların arasında yox oldu.

O niyə belə etmişdi, arada nə sirr vardı – hələ bu çağacan Əkrəm bilmirdi. Sonralar hər dəfə o barədə söz salanda qız söhbəti yayındırmışdı.

–Sən allah, ayrı şey danış. Heç özüm də baş açmadım o axşam mənə həmzət toxunmuşdu, nə olmuşdu... Bir də axı, bunu tez-tez soruşmağın mənası nədir?..

İndi qızın həmin əhvalatla əlaqədar həqiqəti ört-basdır elədiyini xatırladıqca, Əkrəm şübhələr içində boğulurdu.

“Yaxşı, bəs Yeganə nə üçün gəlib çıxmasın?! Harda yubana bilər o? Tamaşada... məşqdə... gəzməkdə... Necə?! Gəzməkdə?! Kiminlə?! O qədər adam var ki! Elə aktyorlarla, başqaları ilə. Bütün günü evdə tək oturmayacaq ki! Mən o zaman axmaqlıq elədim. Gərək Yeganə ilə evlənməyəydim. Ər evinə gedənədək namusunu qorumayan qızla möhkəm ailə qurmaq çətindir. Bir də mən, haradan biləydim ki, o ismətsizdir? Ağladı... Hər şeyi bağışladım. Axı, sevirdim. Özüm ondan çox kövrəldim. Anam arıfıdı, deyəsən, məsələni duymuşdu, üzümə vurmadı. Ürəyini baxışlarından oxudum. Eh!.. Kaş anam sağ qalaydı, mən öləydim! Bu dəqiqə gözlərim görsəydi, doyunca onun şəklinə baxardım... Onsuz da sifəti xəyalımdadır. Qaranlıqda haləyə oxşar bir işıqlı sahə görürəm, anam ordadır. Ağ saçları tən ortadan yanlara daranıb. Alnında, üzündə qırışlar var. Sifəti arıqdır, ovurdları çuxura düşüb. Rəngi bəmbəyaz, dodaqlarının qanı qaçıb. Gözlərinin ətrafına elə bil qaranlıq çöküb. Xəstəlik arvadı haldan salıb... Sabah mütləq qəbirüstə getməliyəm!. Öpəcəyəm məzarının daşından, deyəcəyəm: “Ana, gəlmişəm. Ancaq gözlərim kordur...” Sonra dostum Sərdargilin evlərinə də dəyməliyəm. Düzdür, valideynləri, bacı-qardaşı məni görəndə, qaysaqlanmış yaraları təzədən sızlayacaq... Nakam oğul itirmək böyük dərddir! Çox güman razı olardılar ki, elə Sərdar da şikəst qayıdaydı! Evdə səsini eşidəydilər, isti nəfəsini duyaydılar... Amma gözsüz yaşamaq dəhşətdir. Xüsusən, mənim üçün. Beş il oxudum... bütün haqq-sayım heçə getdi. Mən gecələr göyün dərinliklərinə baxmaq, başqalarının sezə bilmədiyini ən xırda işıqları axtarmaq, tapmaq niyyətində idim... arzularım ürəyimdə qaldı. Kəşf olunmamış ulduzlar kimi”.

Haradansa yadına Yeganənin sözləri düşdü:

“ – Məni sevirənsənə, getmə, Əkrəmcən! Odun-alovun içinə girmə!.. Mən adam taparam, səni saxlatdıraram. Əgər pul barədə fikirləşirsənsənə, onu da düzəldərəm. Nə qədər istəsələr, verərik, sən getməzsən, mənim yanımda qalarsan...”

Çox qərribə təklif idi. Adam taparam... pul verərik... qalarsan... Elə satqınlığa, ancaq qorxaqlar, qeyrətsizlər razılaşardı. Məni əqidəmdən döndərmək çətindir! Əlbəttə, o sözləri Yeganə yox, bir başqası desəydi, cavabını ayrı cür verərdim...”

Pilləkənlərdə ayaq səsləri eşidən Əkrəm diksindi, təlaş içində, cəld yerindən qalxdı; barmaqlarını divarlarda gəzdirə-gəzdirə çətinliklə aynabəndə keçdi.

“Kimsən?!” – deyə soruşmağa cəsarəti çatmadı. Ehtimal ki, içəri girən adam onu görmədiyindən uzaqlaşdı, qapısı açıldı və örtüldü... Əkrəm irəli getdiyi kimi də bir ayaq-bir ayaq geri qayıtdı. Evin ortasında dayanaraq əlləri ilə başını tutdu.

“Hardasan?! Tez gəlib çıxsana! Məni bu şübhələrdən xilas etsənə, Yeganə!..” O, astadan, özünə yad bir səslə inildədi. Qəhərlənmiş boğazını islatmaq, ürəyinin təşnəsini söndürmək üçün stola yanaşıb stəkan axtardı, su içmək istədi. Lakin... həmin dəqiqə nə hiss etdisə, köynəyi qızmar dəmir kimi bədəninə yandırdı, onu isti tər basdı, yaxasını dartıb, açdı. Qolları sustalıb, yanına düşdü. Əkrəmin sifətində əziyyətlərlə, iztirablarla dolu əzgin bir ifadə yarandı. O, sanki bu anda gəncliyini, dözümlünü, taqətini itirdi, zəiflədi və fövrən xeyli qocaldı.

Stol üstə bir butulka, iki qədəh qoyulmuşdu! Külqabıda isə papiros və siqaret kötökləri qalanmışdı...

YEDDİNCİ NOVELLA

Restoranın lampaları yandı; büllur qədəhlərə şərab yerinə işıq süzüldü. Bayaqdan papiros tüstüsündən dumanlı görünən sifətlər birdən-birə aydınlaşdı.

Yuxarı başda kiçik stolun arxasında bir gəncə üz-üzə əyləşmiş Yeganə qanrılıb çiyinin üstündən ətrafdakılara ötəri nəzər fırlatdı. İçkidən keflənib özündən deyən cavanlar, şadlıqdan turac təkin qaqqıldayan xanımlar, qaradınməz, sakit oturmuş ahıllar vardı restoranda. Kişilərdən bəzisinin yanındakı bəzəkli qadınlar arvadları deyil, məşuqələri idi. Aslanla gələn Yeganə kimi. Bu, onların baxışlarından görünürdü, münasibətlərindən oxunurdu.

Yeganənin gözünə tanış adam dəymədi. Geri çevrilib üzünü Aslana tutdu, rahatlıqla, lakin yorğun bir tərzdə gülümsündü:

–Niyə danışmırsan, bir söhbət eləsənə, – dedi.

Aslan qırmızı şərab dolu qədəhini götürüb Yeganəyə tərəf uzadaraq, yarıya qədər içdi. Qadın bu sözsüz eyhamla onun nə demək istədiyini başa düşdü: “Sənin sağlığına!” Qəlbən fərəhlənsə də, özünü o yerə qoymadı.

–Aslanca, düzünü de, məndən doymusanmı?

–Bu nə sualdır?

–Xasiyyətimə az-çox bələdsən. Mən açıq danışmağı xoşlayıram...

Aslan papiros yandırdı.

–Sözlü adama oxşayırsan.

–Bəli! Harda olursa-olsun, özümə qarşı bir balaca soyuqluq, etinasızlıq gördümsə, o dəqiqə ürəyim sıxılır. Elə bilirəm mən orada, artıq lazımsız adamam.

–Axı, bunları nəyə görə deyirsən?

–Sən əvvəllər belə deyildin.

–Necə idim?

–İstiqanlı idin. Deyib-gülən, zarafatcıl, şən...

–Bəs indi?

–Soyuqsan. Axır vaxtlar səndən kəlbətinsiz söz qoparmaq olmur.
Aslan papirosunu sümürdü, tüstünü yana üfləyərək qımışdı.
–Sən mənim ürəyimi öz əlinə alandan sonra, sözə, söhbətə nə ehtiyac?
–Bunu əvvəllər desəydin, inanardım, indi yox!
–Niyə?
–Özün yaxşı bilirsən...
Aslan irəli əyilib onun balaca, ağ əlini ovcuna alaraq könülsüz sıxdı.
–Biz bura giley-güzar eləməyə gəlməmişik, Yeganə.
–Bəs nə üçün gəlmişik?
–Vaxtımızı xoş keçirməyə, əylənməyə, musiqiyə qulaq asmağa.
O, Yeganənin əlini buraxıb özünü doğrultdu.

–Gördün? Yenə mən deyəndir. “Əylənməyə... Vaxtımızı xoş keçirməyə.”
Birinci günlər sən tamam ayrı cür danışırıydın. Mənimlə görüşməyi, yanaşı oturub gözlərimə baxmağı, isti nəfəsimi duymağı hər şeydən üstün, hər şeydən qiymətli sanırdın. Eh!.. Doğrudan, həyatın qərribə qanunları varmış! Heç nə öz halında qalmır. Çiçək kimi saralır, solur, ətrini itirir, axırda ayaqlar altına tullanır.

–Düzü başa düşə bilmirəm, sənə nə olub? Çiçək kimi saralıb-solan, ayaq altına tullanan nədir, kimdir?

–Mən! Yeganə!.. Axmaqlıq özümdədir!

Bu vaxt oynaq, şən bir musiqi çalındı. Əynində ilan dərisinə oxşar qara xallı, zərli parçadan topuqlarına qədər dar paltarları olan, ağ sinəsi döşlərinədək açıq, nazikbədən, cavan bir xanım orkestrə məxsus kiçik səhnədə göründü; adamların arasında öz məşuqunu axtarırmış tək uzun qaşlarını oynadıb, sürməli gözləri ilə yuxarıdan-aşağı restorandakıları nəzərdən keçirdi. Sonra sifətinə məmnun bir ifadə verərək musiqinin ahənginə qoşulub, məlahətli səslə oxumağa başladı:

Boynuna qol salaram, ay oğlan,
Mən qadını alaram, ay oğlan.
Anam qoysa, sabahdan köçərəm,
Gəlib sizdə qalaram, ay oğlan...

Aslan, müğənninin şərqsindən məst olmuş kimi, haçandan-haçana xəyaldan ayrılıb dilləndi:

–Götür, içək!

Badələr bir-birinə dəydi, cingildədi, uzaqlaşdı... dodaqlara yaxınlaşdı. Yeganə boş qədəhini yerə qoycaq, yanaqlarını ovucları içərisinə alaraq süzgün baxışlarını qarşısındakı oğlanın sifətində gəzdirdi və şıltaq bir səslə pıçıldadı:

–Aslan!

–Bəli... Nə istəyirsən?

Yeganə gözlərini qıydı, bic-bic gülümsədi və sonra özünü saxlaya bilməyib, ucadan qəhqəhə çəkdi:

–Bilmirsən?.. Bir az mənə yaxın otur!

–O da baş üstə! – deyə Aslan ona tərəf əyildi.

Qadın uzun, qara kirpiklərini asta-asta endirib, şərabdən məst olmuş səmavi gözlərini qapadı və şəhvani, ətli dodaqlarını qabağa uzadıb titrətdi, yenə geri çəkdi.

–Allah sənə insaf versin, ay Aslan!.. – dedi. – Barı əlimi tutmuşdun, onu da tez buraxdın.

–Darıxma, indi gedirik.

–Hara?

Aslan ehmalca onun çiyinini tumarladı:

–Ya sizə, ya bizə.

–Gecdir, – deyə Yeganə narazılıqla başını buladı.

–Niyə tələsirsən? Evdə südəmə uşaq qoyub gəlməmişən ki!

Aslan nə düşündü, köksünü ötürüb, yerində qurcalandı. Qarşısındakı qadını ilk dəfə görürmüş kimi, həsrətli baxışlarla onu çox diqqətlə süzdü. Yeganənin girdə, ağ sifətinə şərəbin təsirindən zəif qızartı çökmüşdü. Ətli dodaqları sanki bir az da şişmişdi. Nazik, qara qaşları daha da çatılmış, yaquta bənzər badamı gözləri həddindən artıq xumarlanmışdı. Qətran qaralıklı ipək saçları çiyinlərinə tökülmüşdü, qabaqdan alnında qıvrılmışdı.

–Nə baxırsan? Görməmişən məni? – deyə Yeganə ona dikilən nəzərlərdən utanırmış təki oğlanın çənəsindən tutub, üzünü yana çevirdi. Aslan atmaca dedi:

–Eşitməmişən, bağda gülə baxarlar?

–Eşitmişəm! Sən hər dəfə içəndən sonra gözündə restoran bağa-bağçaya, qızlar gülə-çiçəyə dönür.

–Başqa qızlar yox, Yeganə!

–Yalan demirsən ki?!

Aslan barmağının işarəsi ilə o başda dayanmış ağ önlüklü xörəkpaylayanı çağırıb stolun haqqını ödədi.

–Qalxaqmı, Yeganə?

–Ancaq, məni qapımıza qədər ötürüb, ayrılacaqsan. Bu gecə dincəlmək istəyirəm. Dünən sən bizdən gedəndən sonra ev tör-töküntülü qalıb, heç stolun üstünü də yığışdırmamışam...

–Sən oğrunun yadına daş salırsan...

Hər ikisi durdu.

–Qabaqca sən çıx, bizi birlikdə görməsinlər, – deyə Aslan, Yeganəni irəli buraxdı. Qadın saçlarını hamarladı, üst-başını səliqəyə salıb, stolların arasına ilə qapıya tərəf addımladı. Yeganənin nazik, mütənasib bədənində biçilmiş ağ ipək paltar; hündürdaban ağ tufliləri onu bir az da şux və uca göstərirdi. Dik döşlərini qabağa verib, şahənə bir təzədə vüqarla yeriyan bu xanımın qeyri-adi görkəmi restoranda oturanlardan çoxunun gözündən yayınmadı. Kişilər, oğlanlar, hətta qadınlar, qızlar belə, çevrilib nəzərləri ilə onu müşayiət etdilər. Yeganənin zil qara saçları, girdə, ağ sifəti, çatma qələm qaşları, badamı göy gözləri, qırmızı ətli dodaqları, uzun, hamar boynu eyni vaxtda neçə-neçə ehtiraslı, həsədli baxışın hədəfi oldu.

Lakin o, heç kəsə əhəmiyyət vermədən zalı tərkdən edib vestibülə çıxdı; açıq pəncərəyə dirsəklənərək Bakının işıqlarına baxdı.

Xəzərin köksündən sıyrılib gələn şor su qoxulu sərin yel onun yaxasından içəri dolaraq məhrəm bir əl kimi nəvazişlə yuxarıdan-aşağı sinəsini oxşadı. Elə bu zaman arxadan kimsə ehtiyatla yaxınlaşıb Yeganənin gözlərini tutdu. Qadın, heç də halını pozmadan:

–Aslan? Gəldinmi? – deyə dilləndi. Cavab verən olmadı. Bu dəfə o, titrək, həm də həyəcanlı səslə xəbər aldı:

–Kimsən?!

Yenə cavab gəlmədi.

Yeganə barmaqlarının ucunu gözlərini qapayan adamın əllərində gəzdərək onu tanımağa çalışdı. Və qəfildən:

–Zakir?! – deyə diksinərək, çılğın bir hərəkətlə geri çevrilib qarşısında gülümsəyən hündürboylu, enlikürəkli oğlana baxdı. – Sən burda nə gəzirsən?!

–Elə restorandan tək çıxdığını görüb arxanca gəldim. Məni nədən tanıdın?

Yeganə əzgin vəziyyətdə boynunu yana əyib, qorxurmuş kimi, astadan pıçıldadı:

–Barmağındakı üzükdən.

Bayaqdan qıraqda dayanmış Aslan onların hər bir hərəkətini izlədikcə, hirsindən dodaqlarını çeynəyirdi.

Aslan mətbəxdə qəhvə hazırlayırdı. Qollarını başının altında çarpazlayıb, arxası üstə divanda uzanmış Yeganə gözlərini tavana zilləyərək fikrə dalmışdı. Beş-altı il əvvəlki qayğısız, sevdalı günləri xatırlayırdı. Növrəstə, dəcəl bir qız idi. Teatr texnikumuna təzəcə girmişdi. Cavanlar Yeganəyə rahatlıq vermirdilər; kimi məktub yazıb tanış olmaq istəyir, kimi kinoya, parka dəvət edir, kimisi də dərindən sonra onu evlərinə ötürməyə can atırdı. Bəzən tanımadığı oğlanlar belə, yolda bir söz soruşmaq bəhanəsi ilə Yeganəni yubatmağa çalışırdı. Qız, hərdən xoşladığı tələbələrə gəzməyə, əylənməyə çıxsa da, bu ünsiyyət uzun sürmürdü.

Lakin sonra hər şey dəyişdi. Sevginin nə demək olduğunu da Yeganə onda bildi!

O zaman hələ Əkrəmi tanımırdı.

Axşam idi. Xoş, tərəvətli bahar axşamı. Texnikumdan çıxan Yeganə evə çatmağa az qalmışdı ki, boz kostyum geymiş hündürboylu, yaraşlıq bir oğlan ehtiyatla yaxınlaşıb onun qabağını kəsdi. Qızın ürəyinə qorxu doldu, ancaq qaçmadı. Bəlkə də yaşadığı küçəyə çatdığı üçün bir növ təsəlli tapdı.

–Siz kimsiniz?! Nə istəyirsiniz?! – deyə qaşqabağını sallayıb təkəbbürlə dilləndi. Oğlan danışmadı. Yeganənin qarşısından çəkilib, səkidən aşağı endi. Sanki bu hərəkəti ilə, qızın hürkdüyünü görüb, onu öz ixtiyarına buraxdı. Haçandan-haçana enli, qara bığlarının altında gülümsəyərək, sakit bir səslə, həm də çox təmkinlə dedi:

–Yeganə xanım, xətrinizə dəyməsin, siz bu sualı mənə indi niyə verirsiniz?.. Mən ki, bir aydan artıqdır hər addınızı izləyirəm.

–Çox nahaq yerə! Mən sizi tanımıram... birinci dəfədir görürəm...

–Heç tanımaq da istəmirsiniz, eləmi? – deyə oğlan onun sözünə əlavə etdi. – Ancaq mən bunun üçün sizdən əsla incimirəm. Çünki elə əvvəldən də bu cavabı eşidəcəyimi bilirdim...

Qız gözünün üstünə tökülmüş saçlarını əlinin sərt hərəkəti ilə dala hamarladı.

–Siz mənim adımı hardan öyrənmişiniz?!

–Mən təkcə adınızı yox, sizin barənizdə çox şey öyrənmişəm. Evinizi də, texnikumunuzu da, yoldaşlarınızı da tanıyıram...

–Əslinə qalsa, bu da bir cür oğurluqdur. Özgəsinin şəxsi həyatı ilə maraqlanmağı sizə məsləhət görməzdim. Bir də... axı, məni niyə yubadırsınız?.. Sözüünüzü deyin...

–Mən də bu suala cavab almağı bu gün sizə məsləhət görməzdim. Əvvəla, tələsirsiniz. Sonra çox acıqlısınız. Sağ olun.

–Xoş getdiniz!..

Yeganə ayrılıb, cəld addımlarla evlərinə tərəf yollandı və küçə qapılarından içəri girəndə sövq-təbiiliklə başını döndərüb çiyinin üstündən geriyyə baxdı. O, hələ də yerində dayanmışdı.

Sabahısı rəfiqələri ilə dərindən çıxanda da Yeganə həmin oğlanı gördü; qarşı səkidə divara söykənib durmuşdu. Qız onu vecinə almadan, saymazıya ötüb keçdi. Üçüncü... dördüncü kərə də belə etdi... Ancaq bir sirr var idi ki... indi Yeganə də oğlanla maraqlanırdı: adını, kim olduğunu öyrənmək istəyirdi. Hətta, bunu rəfiqələri bilməsə də, o, texnikumdan çıxanda bir bəhanə ilə yoldaşlarından ayrılaraq evə tək gedirdi. Belə vaxtlarda həmişə də arxadan ehtiyatlı ayaq səslərinin ona yaxınlaşacağını gözləyirdi.

Nəhayət... bir səhər dərəcə gedəndə oğlanla yenə küçələrində qarşılaşdı. Bu gün o, başqa kostyumda idi. Çox səliqəli geyinmişdi. Sifətində nə isə, özündən razı, xürrəm bir ifadə vardı. Sanki bu dəfə sözünün yerə düşməyəcəyini, rədd edilməyəcəyini qabaqcadan bildiyindən şadlanırdı. Yeganə oğlanın yanından ötəndə ürəyində anlaşılmaz bir narahatlıq, sıxıntı duydu; yerişini itirdi, dizləri titrədi. Bu dəqiqə az qala ayaqları bir-birinə dolaşacaq, səntirləyib yıxılacaqdı.

–Yeganə xanım!

Qızın vücudunu sarsıdan bu həyəcanlı nida qəflətən onu dabanlarından yerə mıxlayıb dayandırdı.

Oğlan asta-asta irəli gəldi. Yenə də həmin təmkinli, tanış səs eşidildi:

–Bağışlayın... sizdən artıq dərəcədə üzr...

–Çox nahaq yerə! Bilmirəm küçənin ortasında mənim qarşımı niyə kəsirsiniz?!

Yeganə özü də dərk etmədən dediyi bu sözlərə peşman kimi ixtiyarsız halda başını qaldırıb, gözlərini onun sifətinə dikdi; məlul baxışları ilə sanki verdiyi cavabı geri istədi.

Oğlanın qalın dodaqlarında istehza qarışıq xəfif bir təbəssüm gəzdi:

–Burda təəccüblü nə var ki?! Küçənin ortasında adamların qabağını kəsmək oğruların şakəridir.

Nəyə işarə vurulduğunu Yeganə başa düşsə də, özünü sındırmadı:

–Oğru pullu, dövlətli adamın qabağını kəsər. Məndən nə aparacaqsınız?

–Sizdən – ürəkaçan gözəllik... Xoş, gülümsər baxış... iki kəlmə şirin söz...

Qız başını aşağı saldı, yoluna düzəldi. Oğlan da onunla yanaşı addımladı.

–Keçən dəfəki kimi bu gün də məndən onların heç birini gözləməyin.

–Mən çox səbrli oğruyam. Sabahın ümidi ilə yaşayıram...

Yerində deyilən bu sözlər Yeganənin ürəyinə yatdı. Çevrilib bir daha gəncə nəzər yetirəndə, istər-istəməz güldü; sədəf dişləri parladı, yanaqları çökükləndi. İndi nədənsə, o, tanımadığı yad adamın deyil, özünə yaxın, məhrəm bir şəxsini tanımaq sifətini gördü. Oğlan da qımışdı. Və barmağındakı dördkünc yaqut qaşlı üzüyü ona göstərməyə çalışmış kimi, sol əli ilə xeyli vaxt çənəsini ovuşdurdu; enli qara qaşlarının altından nüfuzedici baxışlarla Yeganəni süzdü.

–Mən istədiklərimdən birini özünüzdən xəbərsiz sizdən oğurladım...

–Nəyi? – deyər qız, düşünmədən soruşdu.

–Xoş, gülümsər baxışınızı.

Sonrakı söhbətlər daha əyləndirici oldu.

... Yeganə bir də başını qaldıranda təəccüb elədi. O, yolunu texnikuma tərəf deyil, tamam başqa səmtə salmışdı. Həm də dərəcə gecikmişdi.

İkinci görüşdə adını Zakir söyləyən gənc, qızdan “oğurlamaq istədiyini” ürəkaçan gözəlliyi də, xoş, gülümsər baxışları da, şirin sözləri də əsir aldı. Yeganə büsbütün təslim oldu. Xəbər tutmadı Zakir nə vaxt onun qəlbinə yol tapdı, məhəbbətini apardı... Özü isə yoxa çıxdı.

Yeganə kor-koranə, ağılsızcasına sevdiyi oğlanı çox axtardı, yerini, ünvanını öyrənə bilmədi. Təəssüf hissi uzun zaman rahatlığını pozdu. Bir ay ötməmiş Zakiri teatrın foyesində gözəl bir qızla qol-qola gəzərək pıçıldaşan gördü. Yanaşmaq istədi, ayaqları getmədi...

Sonralar isə... Əkrəm cəbhədə olduğu müddətdə təsadüf elə gətirdi ki, o, şəhərdə “xozeyin zərgərin oğlu” ləqəbi ilə tanınan Zakirlə yenə tapışdı, köhnə münasibətlər təzələndi, macərələr təkrarlandı...

Bu axşam restoranın vestibülündə arxadan əlləri ilə gözlərini qapayan adamın barmağındakı üzüyə toxunanda, Yeganənin bədənindən soyuq bir gizilti keçmişdi. Bu isə onun üçün gələcək həyatı, bəxtəvərliyi itirmək deməkdir. Ancaq Zakirlə danışa bilmədiyinə də heyf-silənmişdi.

Yeganə ilə Aslanın arasında yaranan məhəbbətin də qərribə bir tarixçəsi vardı.

Yanvar ayı yenidən girmişdi. Havalar gündən-günə soyuyurdu. Bir səhər yerindən qalxan Yeganə, pəncərədən baxanda küçələri, damları, ağacları tənziyə bürünmüş kimi ağappaq qarla örtülü gördü. Nazik yataq paltarında olan qızı üsütmə götürdü. O, pəncərədən aralanıb özünü yenə çarpayıya atdı və isti yorğanı başına çəkib, əlləri ilə sinəsini qucaqlayaraq büzüdü.

“Bu tufanda teatra necə gedəcəyəm? – fikirləşdi. – Mənim geyinib, hazırlaşmağıma azı bir saat vaxt lazımdır...”

Yeganənin çətinlik qarşısında aciz qaldığı yadına gəlmirdi. İndi də rayon poliklinikasına zəng çalıb, soyuqladığını bəhanə edərək, üstünə həkim çağırırdı.

Günortaya yaxın aynabəndin qapısı döyüləndə, Səltənət dəhlizə çıxdı.

– Xəstə hardadır? – deyə şaxtadan sifəti qızarmış, qaşları, kirpikləri buz bağlamış həkim içəri gircək, kiçik çamadanını yerə qoyub, qarlı ayaqlarını döşəməyə çirpdi.

– Bu tərəfdədir, oğlum. – Səltənət başı ilə Yeganənin otağı səmtə işarə elədi.
– Görünür, soyuq lap kələyini kəsib...

– Zərər yoxdur, ana. Bir stəkan çay verərsən, canım qızar. Elə deyilmi?

– Mənim bu gözlərim üstə, ay bala.

Həkim paltosunu, xəz papağını çıxarıb qarşı divardakı maral buynuzundan asdı; cib dəsmalı ilə sifətini quruladıqdan sonra, çəkmə ayağını sıxırmış kimi, axsayan tərzdə Səltənətin ardınca addımladı. Otağın qapısından girəndə, adəti üzrə, hər ehtimala qarşı xəbər aldı:

– Gəlmək olar?

İçəridən məlahətli qadın səsi eşidildi:

– Buyurun, buyurun...

Qara-qırmızı güllü, tiftikli ağ xalat geymiş Yeganə onu gülərlə qarşılayanda ürəyindən keçirdi: “Dayan, indi mən bülletenimi alım, özün də tamaşa elə.”

– Xoş gəlmisiniz, əyləşin, doktor. Sizə əziyyət verdim üçün, gərək bağışlayasınız.

Həkim keçib oturdu.

– Xəstə kimdir? – deyə bir növ təəccüblə, əvvəl Səltənətə, sonra da gənc qadına baxaraq soruşdu. Yeganə gümrəhlə səslə qaqqıldadı:

– Guya mənəm... doktor... Oxşamıram naxoşa?..

– Xeyr, hələlik heç nə deyə bilmərəm. Xəstəni müayinəsiz, üzdən tanımaq çətinidir. – O, kiçik çamadanından telendoskopunu çıxarıb hazırladı. – Nədən şikayətlənirsiniz? Nə olub sizə?

Yeganə gəlib həkimlə üz-üzə, çarpayının qırağında əyləşdi.

– Mənə allaha şükür, hələ heç nə olmayıb. Şikayətim bayırdakı qardan, şaxtadandır, doktlor. Qorxuram evdən çıxam, gəlib yorğan-döşəyə yığılam.

– Başa düşmədim, – deyə həkim, bu gənc qadının odlu, cazibədar gözlərinə baxmaqdan ehtiyat edirmiş tək, nəzərlərini ondan yayındırırdı. Bayaقدan qapı

ağzında dinməzcə dayanmış Səltənət, Yeganənin sərsəri danışmağından bezikib, otaqdan çıxdı.

–Bağışlayın, adınız nədir, doktor?

–Adım... Aslandır.

–Çox gözəl! – deyə qadın məxsusi maraqla həkimə nəzər yetirdi. – Burada başa düşülməyəsi nə var ki, ay Aslan yoldaş?.. İşə çıxmamışam, mənə bülleten lazımdır. – O, bir an ara verib sözünə əlavə elədi. – Siz istərsiniz mən naxoşlayım?..

–Xeyr, allah eləməsin...

Qadın yenə şadlıqla qəhqəhə çəkdi.

–Onda bəs, bu fikirləşmək neyçündür?

Çıxılmaz vəziyyətdə qalan həkim üzünü Yeganəyə tutub, ixtiyarsız olaraq güldü:

–Düzü, birinci dəfədir belə xəstəyə rast gəlirəm...

–Hələ cavansınız. Bundan sonra çox qəribə xəstələr görəcəksiniz...

İlk baxışdan Yeganənin diqqətini özünə cəlb edən həkim ortaboylu, qarabuğdayı, girdəşifət şumal bir oğlan idi. Parlaq, şabalıdı saçları pərakəndə halda alnına tökülmüşdü. Kaman kimi gərilməmiş ensiz qaşları, düşüncəli gözləri ona ciddi bir görkəm verirdi. Sıx, uzun kirpiklərinə, yəqin ki, çoxları həsəd aparardı. Ətli çənəsinin ortasında balaca bir çökək vardı. Dodaqlarında sanki bu dəqiqə demək istədiyi kəlmələr donub qalmışdı.

Səltənət padnosda bir stəkan çay, dilimlənmiş lumu və qənd gətirib çarpayının baş tərəfindəki dolabçanın üstünə qoydu.

–Axı, mən sizə necə bülleten verim, xanım?.. Orada nə yazım? – deyə Aslan öz-özü ilə danışmış kimi tərəddüdlə dilləndi.

–A... bəs bu tufanda, çovğunda sizi nəyə görə çağırmışam?.. Yazın ki, Yeganə adlı dəyməduşər bir gəlin soyuqlayıb, vəssalam. Qələm lazımdırsa, verim?..

–Xeyr, varımdır.

Bu açıq-saçıq danışığından xoşlanmayan Səltənət başını bulaya-bulaya otağı tərk etdi.

Həkim könülsüz halda əlini qoltuq cibinə aparanda, qadın qoymadı:

–Xahiş edirəm, əvvəlcə çayınızı için, sonra. Hara tələsirsiniz?..

Yeganə lumudan bir dilim onun stəkanına salanda, saçlarının bihuşedici ətri Aslanı vurdu.

–Harda işləyirsiniz?

–Mən?

–Bəli. Burada sizdən başqası yoxdur ki...

–Aktrisayam. Necə bəyəm?

–Heç. Elə bülleten yazmaq üçün soruşuram. Adınız?

–Yeganə. Tanımırsınız məni?

–Xeyr. Yəqin teatrdan, incəsənətdən geri qalmışam.

Həkim çayını içəndə, araya çökən sükutu Yeganə pozdu:

–Görəsən, bu saat bayırda neçə dərəcə şaxta var?

Aslan stəkanı dodaqlarından ayırıb, çeçədi:

–Əlli, altmış...

Həkimin bu zarafatından xoşlanan qadın yenə dilini saxlamadı:

–Doğrusu, bilmirəm siz doktorlar nə üçün bu qədər əzazil , qəddar olursunuz?..

–Niyə axı?

–Həmişə istəyirsiniz adam naxoşlasın, sonra bir parça kağız yazıb verəsiniz.

Məncə, bülleten xəstələnmənin qabağını almalıdır.

–Yəqin mən hələ gəncəm, təcrübəsizəm...

–Olar da... otuzu haqlamışam.

–Amma mən sizə iyirmi beşdən, iyirmi altıdan artıq verməzdim...

Həkim stəkanı padnosa qoydu.

–Siz çox səxavətli adama oxşayırsınız...

–Səhv etmirsiniz...

Oğrun baxışlar qarşılaşdı. Aslan bülleteni dolduranda, Yeganə yenə dilini saxlamadı:

–Əcəb qəşəng xəttiniz var... Görünür, qızlara tez-tez məktub yazırsınız, ondandır.

–Xeyr. Bu barədə səhv edirsiniz.

–İnanan daşa dönsün!

...Həkim ayağa qalxıb getməyə hazırlaşanda Yeganə soruşdu:

–Demək, üç gündən sonra özümü yaxşı hiss etməsəm bir də sizi çağırmalıyam?

–Bəli. Yeganə xanım. Qayda belədir.

–Yenə mən zəng çalım, adres qoyum, yoxsa... özünüz gələrsiniz?

Həkim deməyə başqa söz tapmadı:

–Zəhmət çəkməyin, özüm gələrəm...

Sonralar Yeganə ilə görüşməyə başladığı ilk günlər Aslanın bütün varlığı gözəlliyin əsiri olmuşdu. Xəlvət bir guşədə bu qadınla üz-üzə oturub pıçıldaşdığı anları, şəhərin küçələrində, parklarında qol-qola gəzişdiyi dəqiqələri o, həyatının əvəzedilməz çağları sanırdı. Bəzən fürsət tapıb Yeganəni qucaqlayanda, əllərinin toxunduğu yerdən bədəninə gizli bir şəhvət süzülür, məstanəliyini artırırdı. Aslana görə onun sevgisindən başqa hamısı yalan, Yeganədən qeyrisi əfsanə idi!

Yeganə ərdə olduğunu gizlətməmişdi. “Müharibədən əvvəl Əkrəm adlı birisi ilə görüşürdüm... əsgər getdi. O, məni dəlicəsinə sevirdi, mən isə, elə-belə...” – demişdi. Hətta “həmin oğlanın onu aldadıb yoldan çıxardığını” da utanmadan uydurmuşdu. Əlbəttə, o zaman Aslan bunlara inanmaya bilməzdi. Bir halda ki, Yeganə onun evlənmək barədəki təklifini də yubadaraq, davanın qurtarmasını gözləməyi xahiş etmişdi. Lakin sonralar qadının münasibətindəki açıqlıq oğlanı

ayıldı. Sevdiiyi gözəl əyləncəyə çevrildi. Aslan istəməsə də, rəftarını dəyişməyə məcbur qaldı...

Cəbhələrdən döyüşçülərin tez-tez ölüm xəbərini eşidən Yeganə, Əkrəmin də qayıdacağına ümid bəsləmirdi. O, özünün gələcək həyatını düşündüyündən ürəyinə yatan həkim oğlandan dördəlli yapışmışdı.

Şəhərin mərkəzində, ata-anasından ayrı yaşayan Aslan gündüzlər poliklinikada növbətçi həkim işləyir, axşamlar evində xəstə qəbul edirdi. Sol qıçını çəkdiyindən onu əsgər çağırmamışdılar. Müharibənin ən ağır günlərində belə, ehtiyaqla qarşı-qarşıya durmamışdı. Yeganəni bu oğlanın başqa məziyyətlərindən daha çox qabaqdakı şan-şöhrəti maraqlandırırırdı. Cavanlığına baxmayaraq, Aslan indidən istedadlı bir həkim kimi tanınırdı. Hələ əlindəki elmi işini bitirib alimlik dərəcəsi aldıqdan sonra... başına bəxtəvərlik yağacaqdı.

O, özgə təmənnada ikən ərindən gələn qəhərli bir xəbər bütün fikirlərini alt-üst eləmişdi. Əkrəm hərbi xəstəxanadan yoldaşına yazdığı məktubda deyirdi: "...Yeganə! Məni yandıran odur ki, dörd il dəhşətlər içərisində gecəli-gündüzlü vuruşdum, heç burnum da qanamadı. Ancaq... müharibənin axır çağlarında ömürlük bədbəxt oldum: gözlərimi itirdim! İndi koram! Heç nə, qətiyyən heç nə görmürəm... Bir aya yaxındır günəş işığına həsrətəm... Həkimlərin apardığı cərrahiyyələr də fayda vermir. Hər dəqiqə məktublarını gözləyirəm. Səndən ayrı təsəllim yoxdur. Məni unutma, Yeganə..." Lakin Aslan bunların hamısından bixəbər idi. Qadın nə edəcəyini kəsdirə bilmirdi. Təkcə onu bilirdi ki, iki gözdən kor bir ərin arvadı olmağı ləyaqətinə heç cür sığdırmayacaq.

Son zamanlar Aslanın şövqdən düşdüyünü, əvvəlki ehtirasının söndüyünü duyan Yeganənin narahatlığı birə-beş artmışdı. Axşam onun restorandakı qaradınməzliyi, soyuqluğu buna bir daha sübut idi.

"Ağılsızlıq elədim! – deyə indi divanda uzanıb fikirləşdikcə özünü məzəmmətləyirdi. – Aslana tez təslim oldum!.."

Bu gecə o, mütləq bir hiylə ilə oğlanı sınaqdan çıxarmağı, ürəyindəkiləri öyrənməyi qarşısına məqsəd qoydu.

Aslan əlində iki fincan qəhvə mətbəxdən otağa qayıdanda, Yeganəni bikef görüb soruşdu:

–Nə var, gözümə birtəhər dəyirsən?

Yeganə cavab əvəzinə köksünü ötürdü. Oğlan keçib divanın qırağında əyləşərək, barmaqları ilə onun saçlarını daradı.

–Neyçün məyussan? Bəlkə xətrinə dəyən bir söz demişəm?..

Yeganə yerində qurcalanıb azacıq dikəldi:

–Sən məni ancaq dildə sevirsən, ürəyində məhəbbət olsaydı, bayaq restoranın vestibülündə o farmazonun mənə yaxınlaşdığını görəndə qısqanardın. Heç vecinə də almadın...

Aslan gülümsündü:

–Mən arxayınam ki, özün düzünü deyəcəksən. Dur, bir fincan qəhvə iç, fikrin dağılsın.

–Lazım deyil. Evimizə getməliyəm, gecdir.

–Hara? Evinizə? – Aslan onun çiyinlərindən yapışıb özünə tərəf çəkdi. –

Səni kim buraxır?

Yeganə bezikmiş tək üz-gözünü büzüsdürüb dartındı.

–Toxunma mənə, xahiş edirəm!

Aslan guya təəccübləndi:

–Bəs onda bura niyə gəldin?

–Bilmirəm. Yüngüllüyümdən!

–Canın üçün, sənin bu axşamkı hərəkətlərin mənə çox qərribə görünür.

Yeganə getməyə hazırlaşmış kimi divandan enib, ayna qabağına keçdi.

–Mən necə vardım, elə də qalmışam! – dedi və üst-başını səliqəyə salmağa başladı. – Qərribəliyi səndə görürəm!

–Məndə?!

–Bəli! Siz Aslan həzrətlərində. Mən çox eşitmişdim ki, bütün kişilər bir bezin qırağıdır, inanmırdım... Axırda özüm şahid oldum.

Aslan cavab verməyə söz tapmadı. Yanındakı dolabçanın siyirtməsini çəkib, “kazbek” qutusundan bir papiros çıxararaq yandırdı. Yeganə nə fikirləşdisə, elə sərtliklə çevrilib üzünü ona tutdu ki, saçları sifətinə səpələndi.

–İstəyinə çatmaq üçün keçən il həmin bu otaqda dilənçi kimi yalvarırdın. Nə tez yadımdan çıxdı?! “Mən həyatımı sənsiz təsəvvür etmirəm, əzizim... – deyə o, səsinə dəyişərək oğlanı yamsıladı. – Yolunda hər şeydən keçməyə hazırım...” Hanı, hanı ilan yuvasından çıxaran şirin dilin?! Arada ikicə həftə rayona gətdin, mənə hərəsi bir palaz boyda beş-altı məktub yazdın. Yalan deyirəm?! Bəs indi sənə nə olub? Bu gün neyçün ağzına su alıb oturmuşdun?! Bəlkə daha məni özünə yaraşdırmırsan?! Ona qalsa, restoranda yediyimi, elə xarabamda da oturub zəhrimar eləyə bilərdim!

–Yeganə, axı, mən...

Qadın ona danışmağa macal vermədi. Saçını üzündən dala atıb, əli ilə yuxarıdan-aşağı havanı yardı.

–Səni heç eşitmək də istəmirəm!

Aslan düşüncəli halda papirosundan bir-iki qullab aldıqdan sonra başını qaldırmadan, səbrlə sözə başladı:

–Əvvəla, mən heç vaxt öz istəyimə çatmaq üçün səndən sədəqə ummamışam. Danışanda, yaxşı fikirləş! Elə bilirəm aramızda olub-keçənlərə görə mən daha çox heyfəsilənməliyəm.

–Necə?! – Yeganə gözlərini qıyıb, kinlə Aslanı süzdü.

–Qulaq as. Onu düz deyirsən, mən həyatımı, gəncliyimi sənə möhkəm bağlamışdım. Yolunda canımdan keçməyə hazır idim. Bunu özün də hiss etməyə bilməzdin...

–Bəs, niyə dəyişdin?! Həmin Aslan deyilsən?!

–Mən həmin Aslanam, ancaq... sən o Yeganə deyilsən. Gəl bir-birimizi başa düşək. Hər şeyi açıb-tökməyin nə mənası!

Söhbətin ciddi şəkil aldığı görünən qadın, yumşalmağa məcbur oldu.

–Nə isə... Bu gün səni heç özünə oxşatmıram, – dedi və keçib qəhvədən bir qurtum içdi...

Onca dəqiqə sonra Yeganə yenə divanda uzanmışdı. Aslan da yanında oturmuşdu. Bir-birlərinə baxıb, danışmırdılar. Qadının yanaqlarında yaş gilələnmişdi. Gözlərindən günahkarlıq oxunurdu. Bu dəqiqə o, bəlkə də ömründə ilk dəfə belə miskin vəziyyətə düşmüşdü, aciz qalmışdı. Aslan mütəəssirbir halda dilləndi:

–Heyf səndən, Yeganə!

Qadın udqundu.

–Açıq danışsana... Mən çoxdan heyf olmuşam!..

–Heç bilirsənmi, o Zakir kimdir?

–Hansı Zakir?

–Restorandan çıxanda gözlərini qapayan adam. “Xozeyin zərgərin oğlu!..”

–Onun kimliyinin mənə nə dəxli?!

–Eh, Yeganə!.. Yeganə! Mən hər şeydən xəbərdaram. Yoxsa, səndən bu qədər soyuyardımmı?

–Axı, kimdən nə eşitmişən?

–Mənə Zakir özü danışib. Bu yaxınlarda yanıma müalicəyə gəlmişdi. Bax, elə bu divanda oturmuşdu. Səninlə necə tanış olduğundan, ta sonralara qədər hamısını açıb tökdü.

–Yalandır! O dedi, sən də inandın?!

–Şübhələnməyə əsas yox idi. Zakir bizim münasibətimizi bilmirdi. Təsadüf belə gətirmişdi... Axşam restoranda o sənə yaxınlaşanda, xəcalətdən gizləndim. Bizi bir yerdə görsəydilər, mən də onun səviyyəsinə enərdim, alçalardım. Eh!.. Qadınları tanımaq çətindir! Mən sənin haqqında tamam ayrı fikirdə idim... Keçdi!..

Yeganə tutulmuşdu. Qalxıb bir anda təşəxxüslə hər şeyə tüpürmək, qapını çırpıb, evi tərk etmək istədi.

–Keçənə güzəşt deyərlər! Mən sənə lazım deyiləmmi? – Xəbər aldı. – İndi neyləyim? Durum, gedimmi? Utanma, açıq danış, bir də bura gəl, ya yox?!

Aslan sözün düzünü deməkdən çəkinmədi:

–Gəlirsən gəl. Ancaq... bir məşuqə kimi. Səndən keçmək olarmı?

Yeganə ikiəlli oğlanın boynundan yapışıb sinəsinə sıxdı.

–Ona da razıyam!

Ağladı.

SƏKKİZİNCİ NOVELLA

Müharibə illəri başsız qalan ailələr dolanmaq naminə evlərinin qiymətli şeylərini dəyər-dəyməzinə satır, çörək, yağ, qənd hayına qalırdılar. O zaman Səltənətin də güzəranı ağırlaşmışdı. Kürəkəni cəbhədə ölmüşdü. Fəridənin südəmər uşağı olduğundan hələlik, qulluğa girə bilmirdi. Bazarda qiymətlər gündən-günə qalxırdı. Fabrikdə toxucu işləyən Səltənətin maaşı ilə həmxanalardan topladığı ev kirayəsi onları görmürdü.

Daşkəndin Şeyxanaətaur bağındakı təsadüfi tanışlıqdan sonra çopur dəlləlin qızillərini ələ keçirən Yeganə isə... bu çətinlikdən, qayğıdan uzaq idi. O, çoxlarının düşdüyü ehtiyac girdabının sahillərində asudə, rahat gəzib, dolanırdı.

Bir yol Səltənətin dəllal çağırtdırıb, mülkünə müştəri axtardığından xəbər tutan Yeganə, alıcı quş təkin tez arvadın başının üstünü kəsdirdi:

– Ay xala, mən ölmüşəm bəyəm sən evini satırsan?! – deyər canıyananlıq elədi. – Qoymaram heç kəsi bu həyəət ayaq bassın!.. Pul üçün məttəlsən, mənə ağız aç. Qonşuları özümü zə güldürmək nəyə lazımdır?..

Bu sözlərdəki səmimiyyətə inanan Səltənətin gözləri yaşardı:

– Neyləyim, qızım? Kasıblığın üzü qara olsun. Ümidim tək cə bu daşdivaradır. Belə gündə kimdən borc alasan?.. Hərə özünü güclə dolandırır....

– Mən özgə deyiləm, Səltənət xala. Haçan bir şey gərəyinsə, məndən istə.

Yeganə dəlləla elə həmlə gəldi ki, kişi çəşib qapı əvəzinə pəncərəyə cumdu. O, həmin axşam arvada bir bağlı pul gətirdi:

– Al, beş min manatdır. Qaytarmağa da tələsmə. Mənim azdan-çoxdan yenə varımdır, birtəhər keçinərəm.

Səltənət, həmxanaları ilə davadan qabaq necə danışırdısa, indi də kirayə haqqını eləcə alırdı. Daha başqaları kimi dükən-bazara baxıb, otaqların qiymətini təzədən artırmağı insafına sığışdırmırdı.

Müharibə uzandıqca, vəziyyət ağırlaşdı. Səltənətin borcunun üstünə bir o qədər də gəlmişdi; artıq, evini satmağa məcbur idi. Bu dəfə Yeganə onu müştəri axtarmağa qoymadı. Arvadla sövdələşib, həyəət-bacanı öz adına keçirdi. Səltənət yuxarıdakı otaqlardan birində kirayənişin qaldı.

– Ay xala, vallah, doğru sözumdür. Səndən bir qəpik almayacağam, – deyər Yeganə bu başdan arvadı şirnikləndirdi. – Nə qədər ömrün var, mənəmlə yaşayacaqsan.

Döşəməsinin altında qızıl düyünçələri gizlətdiyi dolu ev-eşiyi nəzarətsiz qoymaq başısoyuqluq olardı. Bunun üçün Səltənətdən münasib adam yox idi. Bir ay keçməmiş, Yeganə aşağı mərtəbədəki otaqların kirayə haqqını üçqat artırdı, həmxanalara da ciddi ultimatum verdi:

– Kimə sərfləmərsə, zəhmət çəkib evi boşaltsın!

Gecələr Səltənət çox zaman qızının yanında qaldığından, Yeganə burada daha geniş qol-qanad açdı. Kirayənişinlər onun hərəkətlərinə göz yummaq istəsələr

də, bacarmırdılar. Axır vaxtlar lap cana doymuşdular. Arabir qadının üzünə bozarıb, əməllərini pisləyirdilər.

Bu axşam Səltənət həyəətə girəndə, qonşulardan... kor bir zabitin Yeganənin yanına getdiyini eşitək, məsələni əlüstü başa düşdü. O, Əkrəmin iki gözdən şikəst olduğundan xəbərdar idi... Arvad həyəcədən pilləkəni necə qalxdığını bilmədi. Təngnəfəs özünü aynabəndə saldı. Hələ uzaqdan Əkrəmi açıq qapı ağzında, qara şüşəli çeşməkdə görəndə əti ürپəşdi. İrəli atılaraq onu doğma balası kimi bəğrına basıb öpmək, sonra da Yeganəyə gözyədlınlığı vermək istədi. Lakin nə düşündüsə, fikrini dəyişdi; cıncırını çıxarmadan sola buruldu, öz otağına keçdi. Pəncərənin böyründə küncə qısılıb için-için ağladı. Yadına kürəkəni Əşrəf düşdü – Fəridənin əri. Getdi, qayıtmadı... Qızı cavan ikən dul qaldı, nəvəsi yetim... Arvad əllərini yuxarı qaldıraraq pıçılıtlı ilə göyə yalvardı, allahdan nə isə dilədi.

Səltənət gəncin halına yansa da, Yeganənin evdə olmadığını bildiyindən onunla təklildə görüşməyə ehtiyat edirdi. Əkrəm arvadının bərəsində soruşsa, çıxılmaz vəziyyətdə qalacaqdı. Yalan danışmağa dili gəlməyəcək, doğrunu da söyləməyəcəkdi. “Onsuz da ürəyi sınıqdır. Bu dəqiqə gəlinin işdəklərindən duyduq düşsə, ürəyinə dağ çəkilər. Mən loxəbər olmaq istəmirəm. Sonra gərək Yeganə ilə ömrüm boyu qanlı bıçaq qalam...” Səltənət ehtiyatla çıxıb getdi...

Əkrəm onun ayaq səslərini aynabəndə girəndə eşitmişdi.

Stol üstündəki konyak şüşələri... boş qədəhlər... papiros, siqaret kötökləri... Yeganənin haqqında çox şeylər deyirdi. Bunlar Əkrəmin barmaqlarına toxunanda onun qəlbini ahar eləmişdi, tüstüsü beynindən çıxmışdı...

Gecə saat ikini vuranda o, soyunmadan döşənəksiz taxta uzandı. Srağa gündən yorğun və yuxusuz olduğuna baxmayaraq, yenə yata bilmədi... Vağzaldan faytonla onu evlərinə gətirən qadını xatırladı. Axı, o kim idi? Əkrəmi küçələrinə ötürəndən sonra da getməmişdi, dayanıb gözləmişdi.

“Yox, o, yad adama oxşamırdı. Səsi mənə tanış gəldi, haradasa eşitmişəm... Eh!.. Dünyada o qədər yaxşı insanlar var ki!.. Əlbəttə, pisləri də az deyil. Həyatın qəribəliyi, ədalətsizliyi çoxdur. Bəzən nəciqlər, xeyirxah niyyətlərlə yaşayanlar vaxtından tez ölür, xəbislər, bədxahlar isə elə hey ömür sürürlər.”

Əkrəmin yuxusu ərsə çəkilmışdi. Qalxıb eyvana çıxdı. Hava sərinləmişdi. Uzaqlarda göy guruldayırdı...

Obaşdana yaxın Aslan telefonun cingiltisinə oyandı. Dəstəyi qaldıraraq, qulağına tutdu. Onu xəstə üstünə çağırırdılar.

–İyirmi dəqiqəyə ordayam! – deyib, tələsik geyinməyə başladı. Səsə Yeganə də gözlərini açdı. Tənbəl-tənbəl yerində qurcalanaraq, yuxulu tərzdə xəbər aldı:

–Tez qayıdacaqsan?

–Bilmirəm. O baxır naxoşun vəziyyətinə...

Bəlkə...

Yeganə sözünü yarımçıq kəsdi.

–Bəlkə nə? – deyə Aslan arxaya döndü.

–Hər çağırılan yerə getmək vacibdir?

–Bəs necə? Bir halda ki, ümidləri mənədir...

–Gecənin bu vaxtında?

–Bəli. Xəstəlik vaxtla ayaqlaşmır.

–Çox vacibdir “təcili yardım” çağırınsınlar.

–Onların rayonunda həkim azlıq edir. Çatdıra bilmirlər.

Yeganə mızıldandı:

–Sənin yerində mən olsaydım, şirin yuxunu özümə haram eləməzdim. Səhəri əlindən almayıblar ki!..

Aslan sakit cavab vermək istədi, bacarmadı. Üzünü Yeganəyə tutub, bozardı:

–Qərribə adamsan! Həkim nə üçündür?

–Onu bil, belə şeylər səni hörmətdən salar.

–Kimin yanında? Sənin, ya xəstələrin?

Yeganə qalxdı, geyinməyə başladı.

–Məni tək qoyub getməyə hayıfın gəlmirsə, o başqa məsələ!.. Səndən hörmətsizlik gördüyüm birinci dəfə deyil ki!

Aslan kiçik çamadanını götürüb, kinayə ilə dedi:

–Çalışaram bu axırncı dəfə olsun!

Qadın onu yubandırdı:

–Bir dəqiqə gözlə... Mən otaqların qarovulunu çəkməli deyiləm!

Qapıdan çıxanda hərə bir tərəfə yollandı...

Yeganənin tuflilərinin acıqlı tıqqıltısı gecənin sakitliyini diksindirdi.

Toran yavaş-yavaş çəkiliydi. Kimsəsiz küçələr çox qərib idi. Ətrafda insana, səs-küyə bir həsrət duyulurdu. Müharibənin yorğunluğu, üzüntüsü hələ canından çıxmamış şəhəri oyadan olmasaydı, günortaya kimi yatardı.

Havadan rütubət, yağış qoxusu gəlirdi. Yeganə evə tez çatmaq üçün addımlarını yeyinlətdi. O, yol boyu heç nəyə məhəl qoymurdu, ürəyində öz-özü ilə danışdı: “Demək, Aslan da mənə yaramadı! Gül kimi qoxlayıb, tulladı. Eybi yoxdur! Yüz elə həkimlər mənə qurban olsun! Yeganə hələ tərəvətdən düşməyib. Ardınca sürünənlər çoxdur...”

Şimşək çaxdı, leysan başladı. Yeganə yüyürə-yüyürə özünü həyətlərinə saldı.

Əkrəm göyün gurultusunu, yağışın səsini, novdan axan suyun şırıltısını dinləyirdi. Dörd il əvvəl Yeganə ilə görüşə çıxanda da belə bir leysana düşmüşdülər, möhkəm islanmışdılar. Sonra qız onu öz otağına dəvət etmişdi. Oturub gecəyə qədər söhbətləşmişdilər...

“Dörd il! Nə tez gəlib keçdi! Onda mən başqa arzularla yaşayırdım. İndi isə...” Qapı qəfildən zərblə açıldı. Yeganə hövlnak içəri təcildi. Yarıqaranlıq otaqda, pəncərə qarşısında heykəl kimi hərəkətsiz dayanmış ərinin siluetini görcək, qadını heyrət bürüdü.

–Ək...rə...əm!!! – deyə qollarını açıb, səsi gəldikcə bağırdı və irəli cumaraq onun boynuna sarıldı, üzündən öpə-öpə hönkürdü. – Sən belə niyə qayıtdın?! Hanı, hanı sənin gözlərin?!

Əkrəm qəhərləndi, canından ürpəti keçdi. Burun pərələri enib-qalxdı. Boğazı kilidlənmiş tək udqunmağa çətinlik çəkdi. Lakin əlini nə vaxt qaldırıb, Yeganənin çiyinlərini oxşadığından xəbər tutmadı. Qadın ərinin çeşməyini çıxartdı, işığı yandırır, bir addım geri adladı. Onun eyzən xırda, göy ləkələrlə örtülmüş sifətinə, gilələri puç olmuş gözlərinə, çallaşmış saçlarına və ortadan çapılmış sol qaşına diqqətlə baxdı... baxdı... və təzədən hiçqırdı. Ancaq bu dəfə qollarını qabağa uzatmadı; əlləri ilə üzünü qapayıb dizləri üstə döşəməyə çökdü. Ağ barmaqların arasından və pərişan halda bənizinə səpələnmiş qatran saçların arxasından bir cüt fitnəli göz dəhşətlə parlayaraq Əkrəmə zilləndi.

–De, mən səni beləmi yola salmışdım?!

–Sakit ol. Nahaqdan təəssüflənmək nəyə gərəkdir?..

Çox astadan və titrək bir səslə deyilən bu sözlərdəki istehzanın fərqi varmıyan Yeganə, hələ də nəzərlərini ərinin tanınmaz şəkllə düşmüş simasından ayırmıdan sızıldayırdı:

–Yatsaydım, yuxuda da görməzdım ki, evə bu vəziyyətdə qayıdacaqsan!..

Əkrəm qadının qolundan yapışaraq, onu ayağa qaldırdı.

–Özünü ələ al. Bunlar hamısı artıq şeylərdir... Təki adamın qəlbi dəyişməsin, – deyə eyham dolu kinayə ilə dilləndi.

Yeganə nəyə işarə vurulduğunu, oxun hansı hədəfə atıldığını bilmədi.

Qadının təşvişi, həyəcanı çox çəkmədi; tez qızdı, tez də soyudu.

–Yaxşı ki, evin açarını həmişəki yerdə qoyub getmişdim. Yoxsa, bayırda qalacaqdın... – deyə bir azdan ərinə zahirən canıyananlıq göstərməyə çalışan Yeganə, onun dinmədiyini görüb, üstəlik xəbər aldı: – Bəs gələndə teleqram niyə vurmıdın?

Əkrəm əsəbi halda çənəsini ovuşdura-ovuşdura cavab verdi:

–Yaxşı ki, vurmamışam. Onsuz da evdə yox idin.

Yeganə dodağını dişlədi və nə fikirləşdisə, cəld əyilib çarpayının altından ağır bir çamadanı qaldıraraq qapının ağzında ehmalca yerə qoydu.

–Mən... istirahət evində idim, Əkrəmcan, – deyə səsinə mehribanlıq qataraq hələ də pəncərə önündə durmuş ərinə yaxınlaşdı. – Əlbəttə, gəldiyini bilsəydım, bir-iki gün tez çıxardım.

Əkrəmin ürəyi sanki ağır yükün əziyyətindən azad oldu. Dünəndən beynini didən şübhələrin bir qismi yoxa çıxdı. Dərindən köks ötürüb arxaya çevrildi:

–İstirahət evində idin?

–Aha! Hacıkəndə getmişdim.

–Bu vaxt niyə gəlirsən?..

–Axşamdan çıxanam. Avtobus xarab olmuşdu... Yolda çox ləngidik...

Əkrəmi fikir götürdü: “Onda bəs, həyat qonşularını abırdan salan əxlaqsız qadın kimdir?.. Heç nə başa düşə bilmirəm! Əgər Yeganə istirahət evindən indi qayıdırsa, o butulka, o qədəhlər, o papiros kötökləri haradandır?.. Lənət sənə, kor şeytan! Deyəsən, mən təkcə gözlərimi yox, aqlımı da itirmişəm!..”

Yeganə çamadanı götürüb, tappıltı ilə stolun üstünə qoydu.

–Mənim gücüm çatmır, Əkrəmcən, aç bunu, paltarımı dəyişim. Yəqin acsan, yeməyə bir şey hazırlayım...

Əkrəm danışmadı. Qaşları düyünlənmiş halda əlini qabağa uzatdı; barmaqları ilə kilidlərin düyməsini rahatlıqla yana çəkib, çamadanın qapağını qaldırdı.

–Buyur! – deyə onu acıqla kənara itələdi. – Çamadanı açmaq asandır. Sən mənə o sirri aç, bilim ki, bu evdə hansı pozğun qadın kimlərlə əylənmişdir?!

Yeganə, Əkrəmin bu nagahani həmləsindən diksinən kimi oldu. Lakin yenə özünü itirmədi. Arxayın addımlarla irəli gəlib ərinin saçlarını sığalladı və astadan güldü:

–Xətrinə dəyməsin, Əkrəmcən. Belə görürəm, sənın əsəblərin yaman pozulub... Əvvəl bir soruş, öyrən... Axı, mən də insanam?! Qaranlıq quyuya daş atmağın mənası nədir?

Bu nəsihətli ibarələr Əkrəmi yumşaltmadı:

–Pozulan əsəbləri müalicə etmək olar. Vay o gündən ki, adamın əxlaqı pozulsun!

Qadın səsinin ahəngini dəyişərək dedi:

–Başa düşürəm, sən nə danışırısan!

–Mən də başa düşürəm, stolun üstündəki o qədəhlərdə kim kiminlə konyak içmişdir?!

–Sənə qurban olum, Əkrəmcən, axı, heç nədən xəbərsiz məni niyə təhqir edirsən? Dörd il gecə-gündüz namusla yolunu gözləməyimin əvəzidir bu? Qıraqdan eşidən bizə nə deyər?.. – Yeganə ağlamsındı. – Mən nə biləydim ki, o haramzada qızını evimdə qoyub, gedəndən sonra min cür hoqqa çıxaracaq?!

Əkrəmin sifətində sevincmi, peşmançılıqımı, təəccübümü andıran qərribə ifadələr yarandı.

–Necə?! Burada başqa adam qalmışdı?

–İmkan verirsənmi danışım? – deyə vəziyyətdən asanlıqla çıxış yolu tapan Yeganə sözə başladı. – Düzdür, təqsirimi boynuma alıram. Axmaqlıq məndə oldu. Hacıkəndə gedən günü teatrda, Yerevandan qastrola gəlmiş aktrisalardan biri ilə rastlaşdım. Gileyləndi ki, mehmanxanada yer yoxdur, nə bilim, düşdüyü mənzil qaranlıqdır... Dedim, sabahdan otağım boşdur, köçüb bizdə qalarsan... Aqlıma haradan gələydi ki, şansanetkanın birisi imiş?! Yad kişiləri bura gətirib ayrı qastrol verəcəkmış?! Keçən həftə şəhərdə idim, evə dəyməyə gəlmişdim. Qonşular məni ayıltı. İt kimi qovdum onu, rədd olub getdi...

Əkrəm dərindən, lap dərindən sinədolusu rahatlıqla nəfəs aldı.

–Xətrinə dəyməsin, mən səni bu qədər qısqanc bilmirdim! – deyə, hiylələrinin baş tutduğunu görən qadın, ərini məzəmmətlədi. Əkrəm dodaqları titrəyə-titrəyə xəcalətlə dilləndi:

–Məni bağışla, Yeganə... Üzr istəyirəm səndən...

Qadın yaxınlaşıb onunla üz-üzə dayandı.

–Çox xahiş edirəm, bundan sonra bizim evdə bir də belə söz-söhbət olmasın!

–Təqsirkaram, əzizim...

Əkrəm Yeganəni neçə ilin həsrəti ilə, həm də ömrün sadıq bir yoldaşı kimi bərk-bərk qucaqladı, dönə-dönə üzündən, gözündən öpdü...

DOQQUZUNCU NOVELLA

Uzun illərin həsrətindən sonra Soltanovlar ailəsinin qapısından girən gülərüzlü sevinc... birdən-birə qara fəlakətə çevrildi!

Doğum evindən Günəşə oğlan uşağı yerinə qız verildiyi aşkar olcaq, hamını dəhşət bürüdü. Fikrət, körpəni qapıb nə vaxt həyəətə atıldı, bilmədi. Yaxşı ki, maşını qaraja salmamışdı.

–Günəş!.. Yubanma!! – deyə qadınını da ardınca səslədi.

Azacıq əvvəl ər-arvad böyük şadlıqla, fərəhlə keçdiyi küçələrdən tələş və ürək çırıntıları içərisində geri qayıtdı.

–Axı, bu nə sirdir?.. Bəlkə balamı başqası aparıb? Onun başına bir iş gəlsə, mənim bağrım partlar, ölərəm...

–Özünü ələ al, Günəş. Ora çatan kimi hər şey aydınlaşacaq, – deyə tez-tez həyəcanlı siqnallar verən Fikrət, maşınları vıyıltı ilə ötərək, kəsə yollarla doğum evinə tələsirdi. Sanki qarşıya çıxan meydançalar, döngələr, binalar, ağaclar – hamısı, hamısı sürətlə onun üstünə yeri yirdi. Açıq pəncərədən vuran yel, qucağında tutduğu özgə uşağının üzündəki örtüyü açıdıqca qadının kədəri artırdı.

Fikrət heç vaxt bu itilikdə maşın sürməmişdi. Günəş ömründə belə əzab çəkməmişdi.

Bir azdan ya onlardan üzr istəyəcək, körpələrin səhvən dəyişik salındığını deyəcəkdilər, ya da... Yox!.. Yox!.. Günəş ayrı söz eşitsəydi, sarsılacaqdı: bütün varlığı, həyatı, indisi, gələcəyi məhv olacaqdı. O, kiçicik, dilsiz məxluq ana üçün neçə-neçə dünyadan qiymətli, min-min candan əziz, çox-çox nemətdən şirin idi!

Doğum evinə yaxınlaşdıqca, Günəşin narahatlığı, həyəcanı artırdı.

“Moskviç” dəmir məhəccərli yaşıl həyətin darvazasından girəndə Fikrətin əlləri də, ayaqları da əsirdi. Sükan arxasında özünü zorla saxlamışdı.

İkicə dəqiqə keçməmiş onlar Günəşin yatdığı palataya cumub dayəni, mamaçanı tapdılar, məsələni danışdılar.

–Bu körpə başqasınınkıdır! Tez olun, mənim oğlumu gətirin! – deyə ana şivən qoparmadımı?!

Baş həkim işə qarışdı. Palatada təcili yoxlama aparıldı, dəftərlər vərəqləndi, aləm qarışdı... Hərə öz balasını düşündü.

Lakin... bütün səylər nəticəsiz qaldı. Bu gün Günəşdən savayı ikinci bir Soltanova da evə buraxılmışdı! Mamaçanı fikir götürdü: “Çox güman ki, dayə uşaqları axırıncı dəfə bələyəndə, diqqətsizlik üzündən dəyişik salıb: medalyonlarına yox, təkcə ana familiyalarına baxıb!” – deyə o, baş həkimə pıçıldadı. Sonra Fikrətlə Günəşə eşitirdi:

–Xatircəm olun. Biz bu dəqiqə ünvanını götürüb o biri Soltanovanı axtarmalıyıq. Mən belə bilirəm, körpənizi səhvən o aparıb!

Köhnə, təcrübəli mamaçanın bu sözündən ata təskinlik tapsa da, ana nigarançılıqdan qurtarmadı:

–Elə isə... bəs o niyə doğma balasının dalınca gəlmir?! Ürəyi buna necə dözür?... – deyə Günəş göz yaşlarını axıdaraq inildədi. – Bəlkə bu iş qəsdən edilib...

Baş həkim xalatını soyuna-soyuna dedi:

–Siz nə danışırsınız? Yəqin o, hələ də məsələdən xəbərsizdir.

...Kaş heç uşaq doğulmayıydı! Günəşlə Fikrət də o dəhşətli səhnəni görməyəydilər!...

Soltanova deyilən qadın körpəni evlərinə aparcaq, məhv eləmişdi!

ONUNCU NOVELLA

İnsanın gözləri qəlbinin tərcümanıdır.

Dil çox şey danışa bilər – yalan da, həqiqət də. Düşməne – dost, yaxşıya – pis... Günəşli gündüzə – zülmət gecə... Bu, bir tikə sümüksüz ət parçası dil üçün asandır.

Kim and içər ki, körpəlikdən qəbir evinə qədər doğrunu tərsinə söyləmək məcburiyyəti qarşısında aciz qalmışdır?!

Zatən, acı bir mətah dilin özünü yandırsa da, dildə ona şirindir demək, çətin deyil.

Lakin göz riyakarlıq bacarmır... O elə real bir ekrandır ki, ürəyin dəruni, mübhəm sirlərini olduğu təkin, düzgün əks etdirir, xislətini dəyişmək istəsə də, göz bacarmır, özünün lal, eşidilməz dili ilə anladır, həqiqəti bürüzə verir...

Əkrəm bircə kərə Yeganənin gözlərinin içinə diqqətlə baxa bilsəydi, onların ifadəsindən açıq kitab kimi qadının bütün qəlbinə oxuyardı. O zaman, çoxdan bəri beynində dolaşan qara şübhə buludları dağılışar, zehninə asımanı təmizlənərdi. Ancaq neyləsin ki, aləm onun üçün ağziörtülü, nəhayətsiz bir quyunun dibi qədər qaranlıq idi! Əkrəmin gözlərinə işıq gərəkdi, Yeganənin gözlərini görməyə...

Ordudan tərxis olunduğu vaxtdan üç ay ötürdü. Bu müddət ərzində Yeganənin, Səltənət xalanın, qonşuların ayaq səslərinə alışmışdı. Həyətdə gəzəni,

pilləkəni qalxanı addımlarının tappılısından tanıyırdı. Qəribədir, Əkrəmin itən gözlərinin həssaslığı hafizəsində, qulaqlarında, barmaqlarının ucunda və başqa hiss orqanlarında toplanmışdı. İndi o, səhərin açıldığını; axşamın düşdüyünü, havanın xoş, yaxud qaşqabaqlı olduğunu sövq-təbiiliklə bilirdi. Hətta Yeganə telefonla zəng çalanda, diskin fırlanmasından hansı rəqəmləri yığdığını belə təxmin edirdi.

Günün çoxunu evdə tək qalan Əkrəm saatlarla radionun qarşısında oturub verilişlərə, konsertlərə qulaq asırdı. Bəzən də əlini divarlara sürtə-sürtə mətbəxə keçir, özünə yemək hazırlayır, çay dəmləyirdi. Belə vaxtlarda istədiyi boşqabı, stəkan-nəlbəkini, çəngəl-bıçağı asanlıqla tapırdı. Arabir bişirdiyi yeməklərdən Yeganə də tamsınır və ləzizliyini tərifləyirdi.

Həftədə, ayda bir dəfə Əkrəm şəhər içinə havaya çıxanda, qonşunun oğlu məmnuniyyətlə köməyinə yetirdi. Qadın isə bu vəzifəni öhdəsinə götürməyi heysiyyətinə sığdırmırdı, özü üçün əskiklik sanırdı.

“ – Əmi, davada düşməyə atmağa nə qədər istəsən güllə verirlər?..”, “Sən Hitleri də görmüsən?”, “Tüfəng yaxşı vurur, avtomat?..” Belə suallara maraqlı cavablar alan doqquz-on yaşlı qonşu uşağı, müharibədən gəlmiş döyüşçünün əlindən tutub, onunla yanaşı gəzdiyinə qürrələnirdi.

Bu gün, hələ axşamdan yerlərində uzanmış ər-arvad, hərə bir səmtə çəkilərək susmuşdu. Lakin gözlərini yummamışdılar. İkisi də düşünürdü.

Səhər Yeganə çoxdan bəri səsi-sorağı çıxmayan Aslandan uzun bir məktub almışdı. Zərfi açınca fikirləşmişdi ki, həkim oğlan dönə-dönə üzr istəyib, öz peşmançılığını bildirəcək və onu yenə görüşməyə çağıracaqdır. Sən demə, məsələ ayrı cür imiş! Aslan, bütün olub-keçənlərdə Yeganəni ittiham edirdi, etikanın hüdudlarını aşaraq, nifrin ibarələrlə, hər kəlməsi tənə-təhqirlə yoğrulmuş cümlələrlə bağışlanılmaz hərəkətlərini lənətləyirdi. Qadın gözünü kağız üzərində gəzdirdikcə, bədəni əsmişdi. Məktubu oxuduqdan sonra möhkəm qəzəblənmiş Yeganə, həkimin ünvanına ağır söyüşlər yağdırmışdı.

Gecə lampası zəif şüası ilə yataq otağının bir küncünü işıqlandırır. Şəhər şirin yuxuda idi. Küçədən təkəm-seyrək ötən maşınların gurultusundan qeyri səs eşidilmirdi.

Yeganənin qurcalandığını duyan Əkrəm ona tərəf çevriləndə, qadının saçları sifətinə toxundu.

– Hələ yatmamısan?

–Yox.

–Mənim də yuxum gəlmir.

– ...

– Nə fikrə getmişən?

– Heç, – deyə Yeganə dikəldi, əlini uzadaraq böyründəki dolabçanın üstündən qol saatını götürüb işığa tutdu. Əqrəblər on ikini qayçılıyırdı.

– Sabah teatrda oynayırısan?

– Gündüz məşqim var, axşam tamaşasında bekaram. Necə?
– Heç... elə-belə.
Otağa çökən lal sükutu yenə Əkrəmin səsi pozdu:
– Bilirsən, Yeganə, bu dəqiqə yadıma nə düşmüşdü?
– ...
– Teatrda ilk dəfə görüşdüyümüz axşam... Mən lojada Sərdarla oturmuşdum, sən gəldin... Çəhrayı paltar geymişdin... Sonra mübahisəmiz başladı. Yamanca atışdıq... Özün də evə tələsirdin, tez getdin. Ad günün idi.
– Yalan deyirdim. Başqa yerə tələsirdim.
– Demək, məni aldatmısan?
Yeganə dinmədi.
– Eh!.. Keçdi o günlər! – Əkrəmin səsi inildədi. – Heyf Sərdardan! Ölməli oğlan deyildi... Srağa gün yenə evlərinə getmişdim. Anası o ki var ağladı. Razıyam, deyir, mənim Sərdarım da sənə kimi gələydi!.. Təki gələydi! Mən öz gözlərimi ona verərdim...
– Boş sözdür.
Əkrəm təəccübləndi:
– Niyə elə danışırsan? Ana ürəyini nə bilmisən!!..
Yeganə istehza ilə ərinə süzdü:
– Dildə demək asandır! Ancaq Sərdar sənə təkin qayıtmış olsaydı, indi evdəkilərin hamısını – anasını da, bacılarını da bezdirmişdi, əlindən tənqə gəlmişdilər...
Əkrəm eşitdiklərinə məəttəl qaldı. Qadının bu tənqəli sözləri ona da aid deyildimi? Görünür, yavaş-yavaş pünhan hisslər aşkara çıxırdı.
– Yeganə, – deyərək Əkrəm qalxaraq yastığa dirsəkləndi. – Əgər birisi öz vətəninə, xalqının yolunda cəbhəyə gedib, qeyrətlə vuruşsa, evinə iki gözdən kor gəlibsə, onun günahı nədir? Sənə elə adam daha heç kimə lazım deyil?
– Adamın ağıl varısa, əvvəldən sözə qulaq asaydı! Sənə nə qədər yalvardım, dil tökdüm. “Getmə! – dedim. – Mən yol taparam, pul gücünə sənə saxlatdıraram...” Tutduğunu buraxmadın... Buyur! Özünü də bədbəxt elədin...
Yeganənin sonda yarımçıq qalan cümləsini Əkrəm tamamladı:
“ – Məni də!”
– Bəli! Düz deyirsən: Məni də! İnsan dünyaya ikinci kərə gəlmir. Nəyin bahasına olursa-olsun həyatını qorumalıdır! Xoşbəxt yaşamalığıdır! Çoxları bacardı, getmədi... İndi... sənə də baxıram, onlara da. Hərəsi bir vəzifə sahibidir... Sən kimin üçün vuruşdun?! Heç özün də bilmirsən!
Əkrəm zahirən təmkinini saxlasa da, möhkəm qeyzlənmişdi. Bu dəqiqə sanki həyat yoldaşı ilə deyil, ona yad, biganə bir qadınla üz-üzə durmuşdu.
– Mənim təkin milyonlarla başqaları gözündən, qolundan, qıçından, canından keçməsəydi, siz arxada necə salamat qalardınız?!

Yeganə hirsələ yerindən qalxdı. Bir siqaret alışdırıb sümürdü, tüstünü kənara üflədi.

– Mən başqalarının səadəti üçün özünü fəlakətə atanları axmaq adlandırırım!

– Demək, sözümdən belə çıxır ki...

Qadın ona danışmağa mafar vermədi.

– Sözümdən elə çıxır ki, sən də onlardan birisən! Bəli!

Yeganə çilçirağı yandırdı. Keçib divana yayılaraq, kişisayağı qıçını qıçının üstünə aşıraraq, siqaretini qullabladı. Əkrəmin dili, dodağı əsirdi:

– Onu da bil ki, Yeganə, bu davada min-min oğul qurban getməsəydi, indi sən kimilər Hitlerin qulu idi!

– Məndən arxayın ol!.. Acından ölməzdim, birtəhər keçinərdim!..

Əkrəm çevrilib çarpayının qırağında oturdu.

– Sən bu əqidə ilə, bilmirəm, teatra, camaata necə xidmət edirsən?!

– Mən özümə xidmət edirəm! Yaşamaq üçün işləyirəm. – O bu arada Əkrəmi yamsıladı: “Hitlerin qulu idi...” Xox! Hitler itoğlu gəlsəydi, mənə neyləyəcəkdi?! Ətimi kəsib şişə çəkəcəkdi?

– Bəs sən məsləkin?!

Yeganə gecə paltarında yarıyadək açıla qalmış sağrısını şappılatdı:

– Cibimdə! Bəs səninki?!

– Mənimki, ürəyimdə!

Qadın siqaretini döşəməyə çıxıraraq ayağı ilə tapdaladı:

– Möhkəm saxla, lazım olar!

Axır vaxtlar tez-tez ər-arvadın sözü çəp gəlirdi. Həmişə də Əkrəm güzəştə getməyə, onu bağışlamağa çalışırdı. Lakin indi, məsələ ayrı cür idi. Qadın utanmadan, çəkinmədən qəbahətlə, həm də çox qəribə şeylər danışdı.

İçərisində qovrulan qəzəb hissi Əkrəmi susmağa qoymadı:

– Yeganə, sən gəl ədəb-ərkan, nəzakət dairəsindən kənara çıxma! Özünü qadın kimi apar! Əsəblərimlə oynama! Axı, mən insanam! Gözlərim görməsə də qulaqlarım eşidir, qəlbim duyur... Sənin bu münasibətinə, təhqirinə bir gün də dözməzdim...

– Neylərdin?

Əkrəm səsini qaldırdı:

– Hər şeyə tüpürüb, gedərdim!

Ərindən ilk dəfə bu cür kəskin cavab alan Yeganə tutuldu. Lakin xasiyyəti xilafına yenə dilini saxlamadı:

– Sənə nə mane olur?!

– Özün yaxşı bilirsən...

Qadın hamilə idi. Üçüncü aya keçirdi ki, boynuna uşaq düşmüşdü.

– Sən təkcə ona görə mənə bağlanıbsansa, hələ gec deyil, buna da çarə tapılar...

Əkrəm arvadının təklifi qarşısında aciz qaldı:

– Yeganə, – deyə xahişə keçdi. – Gəl, burax bu söhbətləri. Hər şeydən əvvəl mən sənə ərinəm! Biz bir-birimizin sevincinə, dərdinə şərik olmalıyıq. Mən heç vaxt sənə ayrı bilməmişəm. Başa düşürəm, bu gecə qərribə şeylər sayıqlayırsan... Düzü, bu sözlərin sənə dilindən çıxdığına inanmıram.

– Sən sabah bütün günü evdə avaralanacaqsan, mənə, səhər işə getməliyəm! – deyə Yeganə qalxıb işığı söndürdü, özünü çarpayıya yıxdı, arxasını Əkrəmə çevirərək yorğanı başına çəkdi...

...Gözləri sarıqlı Əkrəm naməlum bir qadın həkimin qarşısında kreslodə oturmuşdu. Otaqdakı kəsif dərman qoxusu ona, kor olduğdan sonra yatdığı hərbi xəstəxananı xatırladı. Ürəyi intizar içində idi. O, ömründə belə həyəcanlanmamışdı. Bu gün həkim gözlərini açacağını ona vəd etmişdi:

– Bir azdan siz hər şeyi əvvəlki kimi öz rəngində, aydın görəcəksiniz.

– İnanmıram, doktor! Mən o müalicələrin hamısından keçmişəm, ancaq heç bir nəticə verməyib. Professorların səyi, zəhməti hədəf gedib...

– Mən təzə preparat tapmışam! Sizi onunla sağaldıram. Əlim yüngüldür. O, gözlərinizə mütləq işıq gətirəcək.

– Başa düşürəm, axı, siz kimsiniz? O necə dərmandır?

– Ağrısız, əziyyətsiz şəfalı bir məlhəmdir... Mənim kim olduğumu da biləcəksiniz. Biz çoxdan tanışıq..

– Doktor, əgər bu sözləriniz həqiqətə çevrilsə, mən allahın varlığına inanaram! Deyərəm, o – sizsiniz!

– İndicə bəbəklərinizə sürtdüyüm o məlhəmi müharibədə yaralanan döyüşçülərin qanına bulanmış ən zərif güllərin-çiçəklərin ləçəklərindən hazırlamışam.

– Qərribədir... Onları siz özünüzləmi gətirmisiniz?

– Xeyr. Cəbhədən oğlumun atası yığıb zərflərdə göndərib. Mən üstü qan ləkəli quru yarpaqları ovurdum... Göz yaşlarımda isladım, yoğururdum... Məlhəm olurdu.

– Tələsin, doktor! Səsiniz mənə yaman tanış gəlir. Sarğını açın, sizi görmək istəyirəm...

– Deyin, işığa həsrət qaldığınız neçə müddətdir?

– Bir ilə yaxındır...

– On iki ay!.. O qədər dözmüsünüz, ikicə dəqiqə də gözləyin, məlhəm öz təsirini göstərsin...

Sükut içərisində ağır dəqiqələr əridikcə, ömürdən gedən anlar ümidə çevrilirdi...

– Bəs belə bir vaxtda nə əcəb həyat yoldaşınız gəlməyib?

– O, doğum evindədir. Sırağa gün oğlum olub.

– Təbrik edirəm!

Bayırda bahar köks ötürdü. Pəncərə açıldı. Kiçik bağcadakı ağacların ətirli nəfəsi otağa doldu. Əkrəmin alnında sərin, yumşaq bir əl gəzdi – həkimin barmaqları sarğıya toxundu, onu ehmallıca açmağa başladı.

–Doktor! Yalvarıram, dayanın!!!

–Nə olub ki?

–Eşitmirsiniz ürəyim necə çırpınır?!

Həkim Əkrəmə su içirdi.

–Sakitləşdimi?

–Yox...

–Özünüzü ələ alın.

–Qorxuram, yenə qaranlıqdan başqa heç nə görməyim!..

Sarğı bir qat... iki qat... üç qat açıldı. Həyəcan bir qat... iki qat... üç qat artdı.

Tər, su kimi dabanlarından axırdı Əkrəmin. Bu bəxtin sınağında onun qismətinə ya günəşin gur şəfəqi... intəhasız təmiz mavi səmalar... sevinc... şadlıq çıxacaqdı, ya da zülmət... kədər... qüسسə...

–Yavaş-yavaş açın gözlərinizi! – deyə əməliyyatı sona yetirən həkimin şəfqətli, amiranə səsi otağın divarlarında cingildədi.

Kirpiklərini qaldırmağa Əkrəmin cəsarəti çatmadı. Doğrudan da həyatda insanın necə çətin, dəhşətli anları varmış!

O, kreslonun dirsəkliyindən yapışıb, dikəldi. Həkim bu dəfə arxadan dilləndi:

–Baxın... görün məni tanıyacaqsınızmı?

Əkrəmin qəlbi titrədi.

“Baxın... görün!..”

Mənasından işıq süzülən bu iki kəlmə söz qətiyyətlə, inamla dolu idi.

Əkrəm yumruqlarını düyünlədi, qollarını çiyni bərabərində yanlara qaldırdı, sonra... anlaşılmaz bir tərzdə nəsə çığırdı... və lapdan açdı gözlərini! Özünü günəşin əhatəsində, əsrarəngiz, nurlu bir aləmdə gördü! Sevinci milyon göyərçin təkin pərvazlanıb ətrafında qanad çaldı. Qarşısındakı geniş pəncərə önündə füsunkar bir mənzərə açıldı. Yaşıl, atlas yarpaqlı ağaclar... al-qırmızı güllər... ağ evlər... Həyat əvvəllərdə olduğu kimi gözəl idi! Günəş, elə bil aşağı enmişdi. Üfüqlərdə ayna şəffaflığı vardı.

Əkrəm geri döndü, ona dünya işığını yenidən bəxş edən həkimi axtardı. Yanında ülvi görkəmdə, ağxalatl, vəcahətli gənc bir qadın dayanmışdı. Hərəkətsiz... dinməz. Xəfficə gülümsəyirdi. Üzündən şəfqət yağırı, gözlərindən səadət. Əkrəm baxdı... baxdı... Təşəkkürünü tam əvəz edəcək söz tapa bilmədi.

Qadın gülə-gülə xəbər aldı:

–İndi tanıdınızmı məni?

–Tanıdım! Siz mənim sehrli allahımsınız!

Həkim irəli gəldi. Əlindəki tənzip ilə Əkrəmin alnında puçurlanmış təri sildi və astadan dedi:

–Mən Fəridəyəm.

–Fəridə?!

–Bəli! Sizi vağzaldan faytonla evinizə gətirdim. Yadınızdadırmı?

Pəncərəyə kölgə düşdü. Yeganə göründü. Təzə doğulan körpəsi qucağında idi. Bənizi soluxmuşdu. Əkrəmin ayaqları yerdən üzüldü, otaqdan bağçaya atıldı. Uşağı anasından alıb, bağrına basdı, üzündən öpdü.

Evə nə vaxt gəldilər – bilmədi.

Yeganə beşik başında oturmuşdu; körpəni yırğaladıqca həzin mahnı oxuyurdu:

Laylay dedim, yatasan,

Gül-çiçəyə batasan...

Sən onların ətrindən

Öz yuxuna qatasan...

Analıq Yeganəyə necə də yaraşırdı! Əkrəmə bir gündə iki xoşbəxtlik nəsib olmuşdu. Beşikdəki körpə kimi sanki o da dünyaya yenidən göz açmışdı. Hara baxırdısa, ürəyi fərəhlənirdi.

–Yeganə, nə üçün heç sən məni təbrik etmirsən, sevinmirsən?..

Qadın könülsüz halda soruşdu:

–Mən niyə sevinməliyəm?

–Bilmirsən? Həkim gözlərimin işığını özümə qaytarmışdır!.. Mən indi səni də, oğlumuzu da, evimizin əşyalarını da görürəm... Daha kor deyiləm...

–Mənim üçün fərqi yoxdur! Onsuz da səni sevməyəcəyəm!..

Əkrəm qəhərləndi:

–Bəs, bizim bağladığımız əhd-peyman?!

–Hamısı yalandan idi!.. Mən sənə qədər də, səndən sonra da başqalarına eləcə dil vermişəm. Ancaq sözümün üstündə durmamışam. Bunun üçün məni asmayacaqlar, kəsməyəcəklər... Ürəyimin ixtiyarı özümdə deyilmi?..

–Axı, sən mənim oğlumun anasısan, Yeganə...

–Oğulun anası mənəm – onu düz deyirsən. Atası sən deyilsən!..

Yer, Əkrəmin ayaqlarının altından qaçdı. Baş fırlandı.. Ətraf dumanlandı... qaraldı və daha heç nə görmədi. Gözləri yenə tutuldu.

Əkrəm çəliyini götürüb getməyə hazırlaşdı. Qapıya çatanda, bir an kandarda ayaq saxladı. Sonra geri dönərək Yeganəyə eşitirdi:

–Bilirəm, sənə yaraşmayan təkcə mənəm! Gec-tez bu ayrılığı gözləyirdim. Ancaq... Fikirləşirdim, uşaq üçün darıxacağam. Yaxşı ki, o da mənimki deyil. Daha heyf-silənməli başqa şey yoxdur... Kaş səni sevməyəydim. Salamət qal!..

Əkrəm evi tərk etdi; pilləkənləri enib həyətə, oradan da küçəyə çıxdı... Bir neçə ay qabaq gəldiyi yollarla vağzala tərəf üz tutdu.

Axşam idi. Şəhərin işıqları qaranlıqda ulduzlar kimi sayrışırdı. Əkrəm, dumanlı şəkildə də olsa, onları sezirdi. Arabir yanından ötənlərə toxunur, üzr

istəyib, yenə gedirdi. Yeganənin sözləri qulaqlarından çəkilmirdi: “Oğulun anası mənəm – onu düz deyirsən. Atası sən deyilsən!”

Əkrəm gəlib vağzala çatdı. Çəliyini mərmər döşəməyə döyəcəyə-döyəcəyə perrona keçdi. Soruşub öyrəndi: bəridəki qatar indicə yola düşəcəkdə. O, lap daldakı vaqona mindi. İçəri girmədi, elə qapı ağzında küncə qısılıb dayandı. Bir azdan paravoz dərindən nəfəsini dərib, fısıldadı. Qatar yerindən tərpəndi, tədricən sürətini artırdı. Təkərlər Əkrəmin ayağının altında çaqqıldayırdı. Elə bil onlar da Yeganənin sözlərini hecalara bölüb, dönə-dönə təkrar edirdi: “A-ta-sı sən de-yil-sən!.. A-ta-sı sən de-yil-sən!..”

–Ay yoldaş, biletiniz?! – deyə müşayiətçi arvadın səsi Əkrəmi xəyaldan ayırdı.

–Mənim biletim yoxdur, bacı. Düşəcəyəm...

–Siz də qərribə danışırsınız? Guya başqa sənişinlər düşməyəcəklər?

–Düşəcəklər... Ancaq mən onlar kimi qatar dayananda yox... bax... – Əkrəm açıq qapıya yan aldı. – Bax... Mən belə... sürətlə gedə-gedə atılacağam... – O, özünü qaranlığa tulladı. Arxadan müşayiətçi arvadın vahiməli bağirtisi eşidildi: “Vay!!!” Əkrəm bir müddət fəzada, çəliyi əlində çapalaya-çapalaya uçdu... sonra quyu kimi dərin, soyuq yarğanın daşlı-kəsəkli dibinə yığıldı... Qatar fit verib, uzaqlaşdı...

...Dan yeri söküləndə ətraf azacıq işıqlandı. Quşların civiltisi eşidildi. Əkrəm əzilib, parçalanmış sifətində, bədəninə sərini, yumşaq bir əlin gəzdiyini duydu, kirpiklərini ağır-ağır qaldırdı. Yanında yenə ülvə görkəmli, ağ xalətli o gənc qadını gördü. Hərəkətsiz... dinməz. Xəfifcə gülümsəyirdi. Üzündən şəfqət yağırı... gözlərindən səadət.

–Fəridə?! – Əkrəm həkimi tanıyınca dikəldi.

–Bəli. Mənəm... Təzədən tutulmuş bəbəklərinizə, bədəninizin zədələnmiş yerlərinə məlhəm qoydum. Əlim yüngüldür, tez sağalacaqsınız. Mən o məlhəmi müharibədə yaralanan döyüşçülərin qanına bulaşmış ən zərif güllərin, çiçəklərin ləçəklərindən...

Qadın sözünü qurtarmamış qeybə çəkildi. “Fəridə!! Fəridə!! Fəridə!! Məni burada tək qoyub, hara gedirsiniz?..”

Əkrəm öz səsinə hövlək yuxudan oyananda, tərədən-dırnağa qədər tər içində idi...

ON BİRİNCİ NOVELLA

Dörd divar arasında tək-tənha, sükuta qulaq asmaqdan bezən Əkrəm, nəhayət, özünə münasib iş tapmışdı. Məhəllədən çox da uzaqda olmayan korlar klubunda həftədə üç dəfə şahmat dərniyinin məşğələlərini aparırdı.

Lakin onu, indi başqa şeylər karıxdırırdı. Yeganənin evdə gündən-günə dəyişən münasibəti, dözülməz rəftarı Əkrəmi ciddi düşünməyə məcbur edirdi. O, qadının hikkəsi, ərköyünlüyü müqabilində yumşaqılıq göstərdikcə, əvəzində sərtlik, qəddarlıq görürdü. Yenə təkcə bunlar olsaydı, dərd yarı idi. Təzəliklə, Yeganənin haqqında qulağına xoşagəlməz söhbətlər dəyirdi.

Günün ikinci yarısı idi. Kimsəsizlik Əkrəmi darıxdırdı. Keçib radioqəbuledicini qurdu. Dalğatutan əqrəbi miqyas xətlərinin üstündə sağa-sola gəzdirdi. Otağa gur sədalar doldu. Qahirədən caz musiqisi verilirdi...

İstanbulda diktör sakit, aydın bir tələffüzlə ədəbi parça oxuyurdu: "...Letif, yanında oturanların işitecekindən korkuyormuş kibi, gizin kulağına ekildi. O, hiç bir vaxt şimdiki kadar şev kete yakınlaşmamıştı. Kız onun sıqan kefesini yanaqında hiss edince bütün vücudu titredirdi. Fakat, geri çekilmedi. Kalb çirpintisiyle Letif hep yeni bir haber beklediği halde, oğlanın ateş kibi sıçak dudakları kızın yanağına dokundu..."

Tehranda tar-qaval çalırıldı. Fars xanəndəsi zəngülə vururdu:

"Rəftarı canan xub əst,
Göftarı canan xub əst..."

Əkrəm Bakını tutdu. Studiyadan kolxozçu qadın danışır. Qurulmuş qrammofon kimi birnəfəsə deyirdi:

"...Bizim briqada keçən ayın planını artıqlaması ilə yerinə yetirmişdir. Bundan əlavə öhdəçilik hesabına..."

Axıradək qulaq asmadı. Radionu söndürdü. Bu yeknəsəqlik onu çoxdan bezikdirmişdi. Nəcib bir insanla üz-üzə oturub dərdləşmək üçün qəlbində dərin ehtiyac duydu. Nə vaxt papiros yandırdı, haçan aynabəndə gəldi, bilmədi. Qəfəsdəki bülbül oxuyurdu. Onun, ahəngdən-ahəngə keçərək, necə şövqlə, şaqraqlıqla cəh-cəh vurduğuna valeh olan Əkrəm, arada pilləkəni kiminsə çıxdığını da eşitdi. Addımlarından ayırd etdi: "Gələn qadındır. Özü də yastıdaban çəkmələrdədir. Nə üçünsə çox ehtiyatla qalxır... Görünür, yad adamdır..."

Ayaq səsləri yaxınlaşdı... Axırını pilləyə yetişəndə bir an yubandı... Sonra astanaya adlayıb, dayandı.

– İcazə olar?

– Buyurun.

– Salaməleyküm. Qonaq istəmirsiniz?

Əkrəmin yanaqları dartındı, sifəti güldü.

– Əleykəssalam. Bağışlayın, kimdir? Tanımadım...

– Səltənətin qızıyam.

– Buyurun... Ancaq özü evdə yoxdur.

– Hara gedib?

– İşdən zəng vurmuşdu. Tapşırıldı, qızım gəlsə, ona de, bir-iki saat yubanacağam, fabrikdə iclasımız var.

– Sağ olun.

Bu səs Əkrəmə tamam başqa bir qadını elə xatırlatdı ki!.. Lakin kimi? Bilmədi. Səltənətin qızı, çıxmağa hazırlaşanda, geri qayıdıb xahiş elədi:

– Zəhmət olmasa, anama deyərsiniz nigaran qalmasın. Uşaq indi babatdır. Qızdırması enib.

– Baş üstə. Xəstə sizinkidir?

– Bəli, oğlumdur. Bağçada möhkəm soyuqlamışdı.

– Öyrətmək olmasın, sizə bir məsləhət verim. Moruq mürəbbəsini isti çaya tökün, ona içirin. Çox yaxşı kömək eləyir... Yadımdadır, uşaq vaxtı soyuqlayanda, anam məni elə sağaldadı.

Səltənətin qızı gülümsədi:

– Mən həkiməm. O müalicəni də bilirəm. Qorxuram mürəbbəyə dadanar, sonra lap tez-tez xəstələnər.

Qadının zarafatyana cavabını eşidən, Əkrəmi yenə fikir götürdü. “Mən bunu tanıyıram! Deyəsən, odur! Bu saat özündən xəbər alacağam!..”

O, ayağa durdu, qarşısındakı stolun qırağından tutub, dayandı.

– Bağışlayın... Ürəyinizə ayrı şey gəlməsin. Sizdən bir söz soruşacağam.

Səltənətin qızı məsələni duymuşdu:

–Buyurun...

Əkrəm qımışdı:

–Ancaq gizlətməyin... Adınız Fəridə deyil?

–...

–Niyə dinmirsiniz?

–Bəli. Düz tapmısınız...

–Demək, onda vağzaldan bura qədər məni faytonla gətirən siz idiniz?

–Mən idim.

Əkrəm uşaq kimi sevindi; nə deyəcəyini bilmədi.

–Bəs o vaxt niyə tanışlıq vermədiniz?..

Fəridə qısıldı:

–Özüm istəmədim... Bəlkə siz də mənim yerimdə olsaydınız, elə edərdiniz.

–Hər halda, burada nə işə var, gizlədirsiniz... O gündən sonra mən sizin barənizdə çox düşünmüşəm... Hətta bir yol yuxuda gözlərimi də açmısınız!..

–Nə danışırsınız? Mən?

–Bəli, siz. O yuxunun xeyfi hələ də başımdan çıxmayıb. Özünüz də elə mərhəmətli idiniz ki...

–Mən, həqiqətən, eləyəm. Xəstələrimə qarşı çox həssasam. – Fəridə utana-utana soruşdu. – Davadan qabaq siz məni görməmişdiniz?

–Yavaş-yavaş yadıma düşür... Görmüşdüm. Ancaq adınızı eşitmişdim. Bir-iki dəfə yoldaşınızla bura – anangilə gəlmişdiniz. Onda oğlunuz yox idi...

–Bu yaxında dörd yaş tamam olacaq...

–Adını nə qoymusunuz?

–Şahindir... Axı, atası təyyarəçi idi.

–O zaman sizin qapqara saçlarınız vardı...

–İndi ağarmağa başlayıb.

–Uzun hörükləriniz topuğunuza dəyərdi...

–İndi kəsdirmişəm.

–Heyf onlardan! Niyə?

–Müharibə dövrü əl-üz yumağa sabun tapılmırdı... Hörüklərin hayına qalan kimdi?!

–Onu daha deməyin.

Fəridə bu arada təəssüflü baxışlarla Əkrəmi süzdü.

–Mən isə sizi subay vaxtınızdan tanıyıram. Bir dostunuz da vardı. Həmişə də cüt gəzərdiniz...

–Elədir... – Əkrəm Sərdarı xatırlayınca kövrəldi. Demək, sizin əriniz də qayıtmadı.

Bir an susdular. Beş il əvvəlki Fəridənin dumanlı surəti sanki qaranlıqlar içərisindən Əkrəmə baxdı. Girdə, əsmər sifətli, məsud baxışlı, qonur gözlü ucaboy bir qız gördü. Qara, şahmar hörükləri zərif belinin ortasında qıvrılırdı. Boynu, qaz boğazı kimi hamar və yaraşılıq idi. Qulaqlarında balaca sırğalar parıldayırdı.

–Tələsmirsinizsə, əyləşin. Mən də təkəm, darıxıram. – deyə Əkrəm qadına təklif etdi.

Fəridə oturmadı. Qollarını sinəsində çarpazlayıb, divara söykəndi.

–Yaxşıdır, narahat olmayın...

–Bir azdan gedərsiniz. Yolüstü məni də korlar klubuna tərəf ötürərsiniz.

Küçədə xəndək qazıblar, tək keçə bilmərəm...

Əkrəm stulu altına çəkdi. Cibindən papiros çıxarıb yandırdı.

–Bu zəhrimara cəbhədə öyrəndim, tərgitdim, gəldim burda yenə başladım.

–Sizi kim məcbur edir, atın getsin. Nikotin insan orqanizminin düşmənidir.

–Eh!.. Adamın o qədər dərdi-səri var ki!.. – O, ah çəkib əli ilə gözlərini göstərdi. – Nə edim?.. Taleyim belə imiş!.. İndi mən heç kimə lazım deyiləm.

Fəridə mütəəssir oldu:

–Anam deyir, davanın lap qurtarhaqurtarında bu hala düşmüşünüz.

Əkrəm papirosunu sümürüb, başını tərpətdi.

–Bəli. Mən hərbi xəstəxanaya gedəndən dörd gün sonra atışma kəsildi, müharibə bitdi. Ona qədər də iki dəfə yüngülcə yaralanmışdım, heç Yeganəyə yazmamışdım. Axırncı kərə qiyamət qopdu, dəhşət oldu... Yer-göy bir-birinə qarışdı. Evlər kibrit qutusu kimi havaya uçurdu. Təsəvvür etmək çətinidir. Gərək gözünlə görəsən... Mayın beşi idi... Başınızı ağrıtmıram ki?

–Xeyr. Xahiş edirəm, danışın, – deyə Fəridə gəlib onunla üzbəüz oturdu. Əkrəm, xaraba qalmış qaranlıq xanimanın şüşəsiz pəncərələrini xatırladan gözlərini işığa zilləyib, fikrə getdi. Xəyalən özünü cəbhədə, barıt qoxuyan odun, alovun içində, güllə viyılıtları arasında gördü...

...Mayın beşi idi. Sovet qoşunları Berlinin yaxınlığında cəngəlliklərdən axan çayın sahilində dərin səngərlərdə, tranşeylərdə, topdağıtmaz zirzəmilərdə məskən

salmışdı. Artilleriya bir qədər arxada idi. Səhərdən axşamadək atışma ara vermirdi. Düşmən şəhəri nəyin bahasına olursa-olsun təslim etmək istəmirdi. Komandanlığın əmri ilə Əkrəmin piyada hissəsi fürsət tapınca köhnə qayıqlarla, sallarla çayı üzüb o taya keçmişdi. Üçüncü gündü radiostansiyalar zədələnib sıradan çıxdığından qərargahla rabitə pozulmuşdu. Vəziyyət dəqiqəbədəqiqə gərginləşirdi. Hərbi ləvazimat qurtarmaq üzrə idi. Ərzaq isə çoxdan kəsilmişdi. Əkrəm öz vzvodu ilə, düşmən sularında lövbər salmış, hər cür ehtiyatı tükənən tənha bir gəminin durbinsiz kapitanı vəziyyətində qalmışdı. Atışma aman vermədiyindən obaşdandan patron, çörək gətirməyə gedən iki əsgər də arxadan qayıda bilməmişdi.

Artıq hava işıqlaşdı. Düşmənin mövqeyi hündürdə olduğundan çayın hər qarışını aydın görürdü. Axşam qaranlığı düşənə kimi hissə ciddi təhlükə qarşısında durmalı idi. Aclıq, ölüm – hər ikisi vəhşi canavar timsalında dişlərini qıcıyıb, addım-addım irəliləyirdi.

Əkrəm, köməkçisi starsşınanı çağırıb vzvodu ona tapşırırdı:

–Mən arxaya gedirəm, – dedi. – Gülləyə mümkün qədər qənaət edin. İndiki vəziyyətdə qurğuşun qızıldan qiymətlidir. Əcəl imkan versə, nahara kimi sizə ərzaq da, patron da çatdıracağam.

–Bu çox qorxulu risqdir, yoldaş leytenant! Günün günorta çağında o enliliyində çayı necə keçəcəksiniz?! Orada görünən hər qaraltıya düşmən snaryadı dolu kimi yağdırır!..

–Başqa çarə yoxdur! Mən sualtı üzməliyəm. Döyüşçülərdən iki nəfərini – nisbətən qüvvətliilərini yanıma göndərin. Deyin, hərəsi özü ilə möhkəm kabel sarılmış dolu bir baraban gətirsin!

Bakılı olmağı, Xəzər sahilində yaşamağı Əkrəmin köməyinə burada yetməli idi! O, üzməyi yaxşı bacarırdı. Sualtı getməkdə yoldaşlarından heç biri ona çatmazdı. Yayda, Pirşağı dənizində çiməndə cavanlar Əkrəmə həsəd aparırdılar. Suya baş vurdumu, haradan, nə vaxt çıxacağını bilmək çətindi. Nəfəsi də qaralmazdı. Sərdar zarafatla dostunu “Əkrəm Delfin” adlandırardı.

İndi isə şərait tamam başqa idi; onlarca pənah, ümid gözləyən əsgərin taleyi qarşısında çox ciddi, hərbi bir imtahan verəcəkdi. Bu sınaqda o, ya salamat qalıb başqalarına həyat bəxş edəcək, ya da düşmənin qəfil gülləsindən qızıl qanı çayın sularına qarışacaq, həlak olacaqdı...

Cəngəlliyin qurtaracağında sahilə on beş-iyirmi addım qalmış, Əkrəm döyüşçüləri saxlayıb, onlara izahat verdi:

–Siz burada oturacaqsınız. Mən hər iki barabandan kabellərin ucunu o taya çəkəcəyəm. Gözünüz qabaqda olsun, nə vaxt yaşıl fişəng atılsa – siqnaldir! Kabelləri güllə yeşiklərinə və ərzaqla yüklənmiş kiçik qayığa bağlayacağam! Ehtiyatla, həm də yubanmadan dartacaqsınız. Qayıq sahilə çıxacaq, içindəkiləri daşıyıb, starsşınaya təhvil verəcəksiniz. Aydınırmı?

–Aydındır, yoldaş leytenant! – deyə hər ikisi bir ağızdan səsləndi. – Sizə müvəffəqiyyət arzulayıraq!

–Çalışın barabanların diski rahat fırlansın, üzməyinə maneçilik törətməsin!

–Oldu!

Əkrəm soyundu. Kabellərin ucunu səliqə ilə belinə bağladı. Döyüşçülərlə əl tutub, zarafatla kürəklərinə şappılatdı:

–Bilirəm, acsınız. Eybi yoxdur. Bir az da dözün, – dedi və güldü. – Elə mən də sizinlə yeyənəm...

Vzvod komandiri bu sözlərlə onlara tək-cə təskinlik deyil, sanki çörək də verdi...

Əkrəm kolların seyrəkləşdiyi yerə qədər gəlib dayandı; sağına, soluna baxdı. Bu tərəfdə atışma nisbətən azalmışdı. Uzaqlardan topların boğuq gurultusu gəlirdi. Günəşin gözqamaşdırıcı işığında buludsuz, mavi göy qübbəsi tər-təmiz silinmiş şüşə təkin parıldayırdı. Çay həzin-həzin axaraq sahil qumlarına astadan sözsüz mahnı oxuyurdu. Qarşıdakı təpəlikdə kimsəsiz kəndin evləri ağarırdı. Arabir yaşıllıqlar da görünürdü.

Əkrəm yerə yatdı, sürünə-sürünə qabağa irəlilədi. Suyu yenicə çatmışdı ki, arxadan döyüşçülərdən hansınınsa səsinə eşitdi:

–Yoldaş leytenant! Maxorka yadınızdan çıxmasın!..

O, sinədolusu nəfəs çəkdi və çaya baş vurdu. Bədəninə vicvicə hiss etdi. Bir-iki qol atıb, nisbətən dərinə üzdü. Ayaqları daha torpağa dəymirdi. Su soyuq idi. Haradansa Sərdar yadına düşdü. “Gərək, indi də məni görədi!” – deyə ani olaraq fikrindən keçirdi. Sahildən xeyli uzaqlaşmışdı. Arxası üstə çevrildi, sifətini azacıq bayıra çıxardı. Bir daha dərinədən nəfəsini dərdi və yenə aşağı endi. Yolun çoxu hələ qabaqda qalmışdı. Ardınca dartıb apardığı kabel yavaş-yavaş ona ağırlıq edirdi. Əkrəm arxayın idi; snayper gülləsinin hədəfinə çevrilməsəydi, üzəcəkdə. Gözü yolda qalan döyüşçülərə yemək, patron, maxorka da çatdıracaqdı. “Görəsən, obaşdandan o taya göndərdiyim əsgərlər sağ-salamatdırlarmı? Başlarına bir qəza gəlməyib ki? Zirək oğlanlardı... Ancaq belə yerdə zirəkliyin də o qədər əhəmiyyəti yoxdur. Ehtiyatla hərəkət etmək lazımdır. Yəqin ata-babalarımız belə sınaqlardan çox çıxıblar. “Ehtiyat igidin yaraşığıdır” – nəhaq deməyiblər...” Qarşı sahilə yerin bağrını dəlib, parçalayan top gülləsi onun fikirlərini dağıtdı. Sonra lap yanında suya dalbadal bir neçə qəlpə töküldü. “Yaxşı ki, kabelləri kəsib-doğramadı. Zəhmətim hədəf gedəcəkdə...” Əkrəm başını çıxarıb irəli baxdı. Çoxunu getmişdi, azı qalmışdı. İndi çayın dərin yerində idi. Artıq, kabelləri arxasınca çəkmək ondan böyük qüvvə tələb edirdi. Həm də aşağıya, suyun dibinə dartılırdı. Üzmək bacarmayan ağır bir adamı çiyinə alıb aparmaq bundan asan olardı. Yaxşı ki, papirosu tərgitmişdi. Yoxsa, tənqiyərdi, bu təzyiqə ciyərləri tab gətirməzdi.

...Əkrəm quruya ayaq basanda elə bildi ki, bu dəqiqə köks qəfəsi partlayacaq, ürəyi qopub yerə düşəcək, sudan çıxarılmış balıq kimi çapalayacaqdı.

O, tövşüyə-tövşüyə kolların arasına yığıldı. Qolları, qıçları özününkü deyildi. Əzalarına sanki min-min iynə batırdı – gizildəyirdi. Kabel bədənini kəsmişdi. Lakin Əkrəm heç nəyin fərqiə varmadı; daşlı-kəsəkli tikanlı torpağa sərələndi. Necə yorulduğunu, ancaq indi hiss etdi. Yer ahənrüba kimi bütün ağrılarını, sızıltılarını çəkib canından çıxarırdı.

Çox yubanmaq olmazdı. O, kabellərin ucunu sahildəki kiçik bir ağacın kötüyünə düyünlədi. Sonra düşmənin gözündən yayınmaq üçün kollardan qırıb öz üstünü örtüdü və... bu vəziyyətdə asta-asta tərədəki evlərə tərəf sürünməyə başladı...

Əkrəm bu taya göndərdiyi əsgərləri tapcaq, onlardan birinin paltarını soyundurub, əyninə geydi və tələsik qərargaha yollandı. Vəziyyəti danışdı... Komandanlığın yeni göstərişini aldı. Ehtiyat ərzaqla, sursatla yüklənmiş araba geri qayıtdı. Bu dəfə o, tək deyildi; ağır yeşikləri, dolu kisələri, konserv qutularını kənddən çayın qırağına daşımaq üçün iki döyüşçü də köməyə gəlmişdi.

Sonrakı əməliyyat təhlükə altında aparılsa da, buna çox vaxt sərf olunmadı...

Əkrəm, düşmənin zənnini azdırmaq məqsədi ilə, əvvəlcə sahildə böyrü üstə atılmış qayıqlardan birini dikəldib, boş-boşuna suya buraxdı. Çaydakı qaraltı almanların gözündən yayınmadı, tez onu gülləbaran elədilər. Lakin adamsız qayığın hərcayı üzdiyünü görcək, bir qədərdən sonra atışmanı kəsdilər. Artıq, gözləməyin mənası yox idi. Vəziyyət dəyişə bilərdi. İkinci – əsas qayığın “reysə çıxmağının” məqamı yetişmişdi.

Əkrəmin tapşırığı ilə əsgərlərdən biri tərəyə qalxıb, göyə yaşıl fişəng buraxdı. Araya gərgin intizar çökdü. İki... Üç... Beş... On saniyə ötdü...

Burnundakı halqadan kabellərə bağlanıb, suya salınmış kiçik qayıq ağır-ağır yerindən tərpendi və çayın məcrasına maili tərzdə o biri sahilə istiqamət aldı...

Düşmən bu dəfə daha etinasız tərpendi; bir neçə güllə atmaqla kifayətlənib susdu. Onlar da qayığa yox, suya dəydi. Fərəhdən vzvod komandirinin ürəyi dağa döndü... Lakin... Sevinc faciə ilə nəticələndi!

Əkrəm, axşamədək döyüşçülərlə birlikdə kimsəsiz kənddə yubanmağı, qaranlıq düşəndə imkan tapıb, o taya keçməyi qət etmişdi. Ayrı sayaq da mümkün deyildi. Ona görə də bayaqkı ərzaqdan özləri üçün ayıraraq qoyduqlarını götürərək kəndə çəkildilər. Üçlükdə süfrə açıb yeməyə təzəcə başlamışdılar ki...

Göydə qulaqbatırıcı gurultu qopdu.

– Alman təyyarələridir! – deyə pəncərədən boylanıb baxan döyüşçü onlara xəbərdarlıq etdi. Cəld bayıra qaçdılar. Ətrafi uğultu qarışıq fişqırıq, sonra isə dəhşətli gurultu bürüdü... Yer, sanki mehvərindən ayrılıb silkələndi... Torpaq lərzəyə gəldi... Evlər uçdu... Ağaclar kötüyündən qopdu... Bomba, dolu kimi yağdı... Əkrəm sıçrayıb yaxındakı xəndəyə tullanmaq istəyəndə... qəfildən sifətini

od bürüdü, gözlərindən qığılcım çıxdı. Əlləri ilə üzünü qapadı, müvazinətini saxlaya bilmədi, yıxıldı.

Düşmən təyyarələri kəndi darmadağın edib, dağıtmışdı. Hər tərəf yenə əvvəlki dinməz sükuta qərq oldu...

Əkrəm barmaqlarının arasından isti bir şeyin sızdığını duydu. Gözlərini açıb baxmaq istədi, heyhat – heç nə, heç nə görmədi! Dünyaya zülmət çökmüşdü...

Müsaibinin çox düşündüyündən darıxan Fəridə təvəqqe elədi:

–Mən sizi gözləyirəm, danışın...

Əkrəm evə gəldiyi müddət ərzində bu xahişi Yeganənin dilindən eşitməmişdi. O, öz ərinin hansı vəziyyətlərə düşdüyünü xəbər almamışdı, nədən kor olduğu ilə maraqlanmamışdı. İndi yad bir qadın mütəəssir oturub, onun halına acıyırdı.

–Mayın beşi idi... – deyə Əkrəm kədərlə udqunub sözə başlamaq istəyəndə, telefonun zəngi eşidildi.

–Bircə dəqiqə...

–Buyurun.

İçəri keçəndə, Fəridə qalxıb qolundan tutdu, onu astanaya qədər müşayiət etdi. Əkrəm otağın küncündə dayandı; aparatı axtardı. Dəstəyi qaldırıb, qulağına yaxınlaşdırdı:

–Eşidirəm.

–Yeganəgilin evidir bura?

–Bəli, nə buyururdunuz?

–Necədir, indi vəziyyəti?

Əkrəm gözlərini döydü:

–Yeganəyə nə olub?! Hardandır? Kimdir danışan?

–Teatrdandır, rejissorlardan biridir. Nigaran qalmayın... Yəqin həkimə gedib.

Bayaq məşqdə özünü yaxşı hiss etmədi. İcazə istədi, evə buraxdım. Dedim, bir öyrənim, görüm nə təhərdir... Doktor Aslan, sizsiniz? Səsinizdən tanımadım...

–Xeyr. Mən Aslan deyiləm!

–Yox?! Soruşmaq ayıb olmasın, bəs siz Yeganənin nəyisiniz?

–Yoldaşıyam... Əri.

–Necə yəni – əri?!

–Bilmirəm nə cür izah edirəm? Evlisiniz?

–Evliyəm...

–Demək, siz arvadınızın ərisiniz?! Başa düşdünüz?

–Özümkünü başa düşdüm, sizinkini yox!

Dəstək asıldı. “Dud!.. Dud!.. Dud!..”

Əkrəm donub qaldı. “Bu adi telefon zarafatlarından idimi? Yoxsa... doğrudan da Yeganəyə bir şey olmuşdu?! Görəsən teatrdan haçan çıxmışdır? Bəs, Aslan kimdir?.. Bu evlə nə əlaqəsi?” Birdən, Fəridənin onu gözlədiyi yadına düşdü, aynabəndə çıxdı.

–Fəridə! – deyə dilağız elədi. – Bağışlayın, sizi çox yubatdım...

Cavab gəlmədi.
–Fəridə!
Fəridə getmişdi...

ON İKİNCİ NOVELLA

“Xozeyin zərgər”in oğlu Zakirin yaşı otuzu keçmişdi. O, məktəbin hələ səkkizinci sinfindən oxumağın daşını atmış, uzun zaman avara-sərgərdan gəzdikdən sonra atasının köməyi ilə saatsaz dükanında işə düzəlmişdi. Bir yerdə oturmağa alışmayan Zakir, oradan çıxıb istiqraz alverinə girişdiyindən tutulmuş və müharibə illərini top, güllə səslərindən uzaqlarda keçirmişdi. Anası, gözünün ağı-qarası olan bircə oğlunu dustaqlıqda da korluq çəkməyə qoymamışdı. Hər məktubunda bir-iki “lumu” istəyən Zakir, sovqat qutularının ikiüzlü faneri arasında evdən göndərilən qızıl beşlikləri, onluqları almış, orda xırıd eləyib xərcləmişdi.

İndi ildən artıq idi ki, “Xozeyin zərgər” fərzəndinə şəhərdə münasib qulluq tapmadığından, ona dinclik verirdi. Arvadı isə tanış, qohum evlərini qapı-qapı gəzərək, hər yerdə ağız dolusu oğlunu tərifləyib, ləyaqətli gəlin axtarırdı.

Atasının pulları hesabına əyyaşlığa qurşanan Zakir vaxtını sərxoşluqda, qadınlarla əylənməkdə və qumarbazlıqda keçirirdi. Hər dəfə restoranlarda stolun haqqını ödəyəndə, məşuqələrinə qiymətli hədiyyələr bağışlayanda, kartda uduzanda “paxanın qəmi kəm!” – deyərək varlı bir kişinin övladı olduğu ilə qürrələnirdi.

Lakin üç-dörd ay əvvəl “oğrular” haradansa, duyuq düşüb gecəynən “Xozeyin zərgər”in evini yarmış, vəzndə yüngül, qiymətdə ağır nəyi vardısı, hamısını aparmışdılar. Bu əhvalatdan “qəzəblənən” Zakir, atasından bir qədər yol xərci qoparıb “şübhələndiyi adamların izinə düşərək” Rostova, Moskvaya, oradan da Riqaya getmişdi.

Əslində isə evi silib-süpürən “Xozeyin zərgər”in öz oğlu idi. Həmişə “iyirmi bir” oyununda verdiyi kartları altdan barmağındakı üzükdə oxumaqla rəqiblərini udmağa adət etmiş Zakir, bu dəfə “yanmışdı” – fırladağının üstü açılmışdı. Sonradan hər şey tərsinə – onun zərərinə çevrilmişdi. “Uduzduqlarını bu həftənin içərisində verməsən, özünü ölmüş bil!” – deyərək zərgər oğlunu hədələmişdilər. Zakirin, atasını soymaqdan başqa çarəsi qalmamışdı. Borclarını qəpiyinə kimi qaytarmağa məcbur olmuşdu; qalan pulları da götürüb, arxasınca çoxdan süründüyü cavan bir xanımla uzaq şəhərləri gəzməyə çıxmışdı...

Aslanın məktubundan hikkələnən və ondan nəyin bahasına olursa-olsun acıq almağa can atan Yeganə, ertəsi gün Zakirə zəng çaldı. Telefona cavab vermədilər. İşə gedəndə hər ehtimala qarşı yolunu “Xozeyin zərgər”in evinin yanından saldı. Küçədə “səndə-məndə” oynayan uşaqlardan birini dilə tutub, cibinə konfet tökdü və Zakiri bayıra çağırtdı:

– Salam, qaçaq oğlan! – deyə gülə-gülə onunla görüşdü. – Bizi yaddan çıxarmısan... Belə baxıram, çox ciddi işlərlə məşğulsan, vaxtı çatdıra bilmirsən.

Hələlik bu gəlişin səbəbini anlamayan Zakir Yeganəni gözaltı süzüb, cavab verdi:

– İki ay idi, Bakıda deyildim.

– Haradaydın? Yəqin gəzməyə getmişdin?

– Yox... Məsələ ayrı cürdür. – Zakir işin əslini ona açmağı məsləhət bilmədi; yanına keçdi. – Paxanla aramız möhkəm dəyib. Evdən acıq eləmişdim.

– Barışdınız?

– Onu yola gətirmək çətindir.

– Axı, nə olub ki, sizə? Aranızda pişik asqırır?

– Heç soruşmasan yaxşıdır...

Zakir Yeganəni qarşı səkiyə keçirdi; döngəni burulub, aşağı endilər.

– Gələndən sonra telefonla zəng vursaydın, xəncərinin qaşını düşərdi.

Oğlan günahkar görkəm aldı:

– İslam zəifdir... Boş zəng vurmaqdan nə çıxar?..

Sabir bağının qabağından ötəndə, Yeganə saatına baxıb, yavaşdı.

– Tələsən yerin yoxdur?

– Xeyr.

– Əyləşək burada beş-on dəqiqə. Teatrın vaxtına da hələ xeyli var...

– Nə deyirəm ki.

Əldən-ayaqdan uzaq, sakit bir yerdə oturdular. Yeganə nə düşündüsə, çantasını açdı, bir dəstə pul çıxarıb Zakirə uzatdı.

– Al, ürəyini qısm.

Oğlan, həyalı qız kimi əzilib-büzüldü.

– Sən məni utandırırısan...

– Götür! Yenə lazımın olsa, məndən çəkinmə. – Yeganə, ətir qoxuyan qırmızı yüzlükləri qatlayıb Zakirin pencək cibinə basdı. – Ancaq bu başdan deyirəm, borc vermirəm. Qayıtmaq barədə fikirləşsən, inciyərəm! Eşitdin?

– Vallah, bilmirəm bu nə xəcalətdir...

– Xəcalətli düşmənin olsun. Sənə kədərlənmək yaraşmır.

Sonra söhbət Əkrəm barədə getdi:

– O dəfə küçənizdən keçirdim, gördüm qapınızda qara eynəkli birisi dayanıb. Bildim ki, ərindir...

– Bəli, ərimdir!.. – deyə Yeganə düşüncəli halda onun sözünü təsdiqlədi. – O da mənə bir dərd olub. Kaş, heç gəlməyəydi! Təkcə korumuz əskik idi!.. Ah!.. Dur, gedək! Mən də bir cür bədbəxtəm!

Qalxdılar. Zakir Yeganəni teatrın tininə qədər ötürdü. Ayrılmaq istəyəndə, qadın eyhamla dilləndi:

– Demək, bir də səni haçan çağırtdırısaq, onda görürük? Yoxsa, yadına düşəcəyəm?..

Zakir cibindəki pulları ovcunda oynada-oynada cavab verdi:

- Elə bu axşam mən sənə qulluğunda hazırım.
- Axşam yox, günün ikinci yarısında.
- Mənim bu gözlərim üstə! Saat neçədə?
- İkidə.
- Harada?
- Elə burada.

– Danışdıq! – Zakir qadının biləyini sıxıb getdi. Ancaq yenə də bilmədi Yeganə niyə səxavətlənmişdi, öz ayağı ilə qapıya gəlib görüşə çağırmaqda, onun cibinə pul basmaqda nə məqsəd güdürdü.

Saat ikiyə az qalmışdı. Teatrda təzə hazırlanan tamaşanın rejissoru şirin məşq aparırdı. Yeganə, sifətinə əzgin bir ifadə verib, işarə ilə onu çağırırdı:

– Özümü yaxşı hiss etmirəm, sancılanmışam, – dedi və əlini sinəsinin üstündən üzə aşağı gəzdirdi.

Rejissor təşvişə düşdü:

– Bəlkə təcili yardım...

– Yox... Lazım deyil. Mən bilirəm nədəndir... Gedib, evdə uzanmalıyam.

Vəziyyətin nə yerdə olduğunu təxmin edən rejissor, qolundan yapışıb onu səhnədən endirdi. Yeganə qaranlıq dəhlizdən keçərək, dal qapıdan küçəyə çıxdı.

Qara məxmər yaxalıklı, gödək, boz palto geymiş Zakir üzübüz səkidə dayanıb gözləyirdi...

Bir neçə ay əvvəl, Yeganə Aslanla bulvarın sahil xiyabanında gəzişəndə teatra təzə gələn həmin rejissorla rastlaşmışdı. Qadın yanındakını ona təqdim edəndə, rejissor həkimi tanımışdı. Sonralar, axşam tamaşaları qurtaran vaxtlarda Aslanı teatrın qabağında tez-tez görmüş və məsələni duymuşdu. Elə ona görə də bu gün məşqini qurtaran kimi Yeganəgilə zəng çalanda, telefonda danışan Əkrəm Aslan bilmişdi...

Zakir, qadının yaxınlaşdığını görcək, tez irəli çıxdı, nəzakətlə onun dirsəyindən tutub məhəbbət dolu bir qayğı ilə astadan xəbər aldı:

– Bayaقدan bəri kefi necədir, mənim göyçək quzumun?

– Quzu “yamanca” xəstələnib! – deyə Yeganə gülümsəyərək sözüne əlavə etdi. – Rejissorumuza kələk gəlib məşqdən qaçmışam. Yalandan naxoşluğa vurmuşdum özümü. O da inandı...

Zakir qəhqəhə çəkib, onu alqışladı:

– Afərin! Bacarana can qurban! Yalansız bir günümüz olmasın! Yoxsa, vallah, batırıq!

Yeganə, boynu, qolları xəzli qara palto geymiş, başına butalı tirmə yaylıq bağlamışdı. Çətrini alnına tökmüşdü. Dodaqlarını al-qırmızı boyamışdı.

– Göz dəyməsin, bu gün elə gözəlləşmişən ki, adamı lap tamaha salırsan, – deyə ona çox diqqətlə baxan Zakir ürəyindən keçəni gizlətmədi. Müqabilində Yeganə də söz üçün məəttəl qalmadı:

– Sənə yaraşırımsa, çox şadam.

Xırda-xırda qar səpələyirdi. Yerə düşcək də əriyirdi. Səkilər, asfalt küçələr çil-çil olurdu.

Zakir:

– Yaxşı, hara gedirik? – Soruşanda, Yeganə, yaşına uyuşmayan bir şıltaqlıqla ikiəlli onun çiyindənən yapışb, sallandı:

– Bilmirsən hara gedirik?.. “İnturist”ə!.. Səni içirdib, kefləndirəcəyəm.

– Mən elə içməmiş də sərxoş kimiyəm.

– Nədən?

– Sənin gözlərindən.

– Yalan deyirsən!

Zakir ona baxıb qımışdı. Qadın əl çəkmədi:

– Sözü nədir? Sərxoş olcağın mənə neyləyəcəksən?

– O, Yeganə gülün ətrini qoxlayacağam. Sovurub, gülabını çəkəcəyəm.

– Xarab elər səni. Sonra da tullayacaqsan, hə?

– Yox, yaxama taxacağam.

Onlar beləcə, ikibaşlı sözlərlə bir-birinə atmacalar ata-ata sahil bulvarının qurtaracağına çatdılar.

Yeganənin bu görüşdə ayrı məqsədi vardı. Bilirdi ki, Aslan həmişə istirahət günləri nahara “İnturist”ə gedir. Dünəndən fikirləşmişdi: Zakiri yanına salıb ora aparacaqdı.. Xərcini də özü çəkəcəkdi. Restoranda ucadan danışacaqdı, şənlənəcəkdi: “Bax bizə, yan, tökül! – deyə Aslana acıq verib, ondan intiqam alacaqdı. – Mən beləyəm! Heç kəsdən çəkinmirəm, qorxmuram. Sənin məktubun da başına dəysin!..”

Yeganə Zakirin qolundan tutub, danışa-gülə restorana girəndə, təzə, sumağlı kostyumda olan Aslanı pəncərə qabağında tək oturmuş gördü. İçəridə adam seyrək idi. Xörəkpaylayanlardan biri tez onlara yan alıb, öz stollarına tərəf çəkdi.

– Sənin doktorun da burdadır ki! – deyə uzaqdan-uzağa Aslanla salamlaşan Zakir, qadına eşitdirdi. Yeganə onun bu hərəkətindən rəncidə oldu. Qaşqabağını sallayıb, acıqlandı:

– Niyə salam verirsən ona?!

– Daha neyləyim, baxırdı gözlərimin içinə, mən də başımı tərpətdim.

– Cəhənnəmə ki, baxırdı!

Keçib yuxarı tərəfdə əyləşdilər.

– Sən həkimdən nə üçün belə yanıqlısan?

– Danışaram sənə.

Yeganə stulunu fırladıb, arxasını Aslana sarı çevirdi. Ön divardakı böyük aynada saçlarını düzəltdi.

– Xətrin istəyəndən de, gətirsinlər.

Zakir menyunu qabağına çəkdi.

– Nə yeyəcəksən?

– Sən nə yesən, mən də ondan... Gör, necə qanlı-qanlı baxır mənə! Elə bil əzizlərini öldürmüşəm – deyə aynadan Aslanı müşahidə edən qadın öz-özünə donquldandı. – Altı-yeddi ay dalımca süründü, axırda da kor-peşman oldu!

Zakir yemək-içmək sifariş verdi. Yeganə yenə dilini saxlamadı:

– Bilirsən, neyçün od tutub, yanır?.. Ona görə ki, bir dəfə onunla da həmin bu stolda oturmuşduq.

– Yadımdadır, – deyə Zakir başını tərpətdi. – Gedəndə vestibüldə sənə yanaşdım. Məni saymadın...

Qadın, söhbətə nöqtə qoydu:

– Nə isə!.. Mən də səni başqaları ilə az görməmişəm. Yanından ötəndə heç üzümə baxmamısan.

– Xülasə! – deyə Zakir də mövzunu dəyişmək istədi. Çevrilib pəncərədən bayıra boylandı. – Paho!.. Əməlli-başlı qar yağır ki!

Aslan kağız dəsmallardan birini götürüb dodaqlarını sildi və xörəkpaylayanı çağırdı. Deyəsən, tez getmək üçün ikinci yeməkdən imtina etdi. Stolun haqqını verib, restorandan çıxdı.

Yeganə duruxdu. Mənasız bir söz deyib, ucadan şaqqanaq çəkdi. Onun bu qondarma gülüşü, pilləkənləri enməkdə olan Aslanın qulaqlarından yayınmadı...

Şəhər üç-dörd saatın ərzində necə də dəyişmişdi görkəmini! Ağappaq paltar geymişdi evlər, küçələr, ağaclar, elektrik dirəkləri... Pəncərələrin şüşələrinə elə bil cuna çəkilmişdi. Qüruba enən günəşin işığında hara baxırdınsa, göz qamaşırdı; ətrafa guya zər səpələnmişdi. Havada şaxta duyulurdu.

Zakirlə Yeganə yeridikcə, ayaqları altında qar xoş bir səslə xartıldaırdı. Söhbətləri şirin olduğundan, hansı səmtə getdiklərini bilmirdilər. Bugünkü görüş hər ikisinin ürəyincə idi.

Zakir, əvvəllər, ancaq vaxt keçirmək məqsədi ilə yanaşdığı bu qadına, indi münasibətini dəyişmək barədə düşünürdü. O, təzəlikcə çox şey öyrənmişdi. Demə, Yeganə, yaşadığı həyatı Səltənətdən satın almış, evlərə daimi sahib olmuşdu. Həmxanalardan aybaay kirayə haqqı toplayırdı. Hələ üstəlik, qadının “atadanqalma” xeyli pulu, qızılı da vardı... Bunları, ikicə qədər konyak içdikdən sonra Yeganə özü danışmışdı. Hətta sözarası Zakirə onu da eşitdirmişdi: “Ərimlə mənimki çox çəkməyəcək. Biz tamam başqa-başqa adamlarıq. Bu məsələyə gəc-tez son qoymalıyıq. Mən həyatımı ayrı cür, öz istədiyim kimi qurmalıyam...”

Zakir Yeganəyə qahmar çıxmışdı: “ – Əlbəttə! Keçənə güzəşt deyərlər. Zərərin yarısından qayıtmaq da, xeyirdir...”

Onlar xiyabanın qurtaracağına yetişəndə, qadın yavaşdı:

– Hara gedirik, belə?

– Ayaqlarımız hara aparsa, ora. Olmuya üşüyürsən?

– Yox... tufllilərim darısqaldır, barmaqlarım donub.

Yeganə dənizə baxdı. Körpünün yanında ağ, iri bir gəmi dayanmışdı.

– Kaş bu saat onun isti kayutlarından birində olaydıq səninlə. Uzaq səfərə çıxaydıq!..

Zakir bic-bic qımışdı:

– Arzunun yarısını yerinə yetirsəm, razı qalarsan?

– Necə?

– İsti kayutda ola bilərik, ancaq... səfərə çıxmaq məsələsi hələlik mümkün deyil.

– Lənət heçə!.. Dəniz qaçmır ki!

Həştərxana işləyən gəminin yolu bağlandığından, neçə vaxt idi körfəzdə lövbər salmışdı; kayutları müsafirlərə kirayə verilir, ondan mehmanxana kimi istifadə olunurdu. Səxavətli müştəri sayılan Zakiri bu gəminin restoranında da yaxşı tanıyırdılar, içəri girəndə pişvazında dururdular. Buna görə də o, ertəsi gün Yeganə ilə vədələşdikdən sonra çox fikirləşməmişdi; kayutlardan birini tutmuş və qadını nahara bura gətirib əyləndirmək istəmişdi. Lakin Yeganə “İnturist”ə getməyi təkid etdiyindən, planı dəyişmişdi.

...Körpüdən keçib, gəminin göyərtəsinə qalxanda, axşamın toranı şəhərin üstünü almışdı. Günəş üfüqlərin arxasında gizlənmişdi. Bibiheybət tərəfdə pəmbə buludların altı qızarırdı. Xəzər cəlvələndikcə boz ləpələrin ovcunda çimdik-çimdik şəfəq görünürdü. Zakir Yeganəni kayuta gətirəcək, kiçik pəncərənin pərdəsini çəkib, stolüstü lampanı yandırdı. Qadın, paltosunu, çəkmələrini çıxardı, başını açdı, saçlarını çiyinlərinə dağıdıb, sol küncdə taxtda əyləşdi.

– Bu dəqiqə gəlirəm, quzum! – deyə Zakir tələm-tələsik harasa getdi və tez də geri qayıtdı. Soyunub Yeganə ilə qarşı-qarşıya oturdu, onun balaca, ağ əllərini ovcuna alaraq isindirmək istədi.

Qadın ucadan qaqqıldadı:

– Nəyə gülürsən? – Oğlan maraqlandı.

– Səndən qəribə həkim olar! – deyə Yeganə ona sataşdı. – Baş ağrıyan xəstəyə qarın ağrısı dərmanı verərsən!.. Mənim ayaqlarım donub, sən əllərimi ovuşdurursan... Ha!.. Ha!.. Ha!..

Qapı döyüldü.

– Hə, gəl görüm!

Kayuta, içərisi şampan butulkası, konfet və meyvə ilə dolu padnos, sonra köhnə qara kostyumlu, ağ köynəyinin nişastalı yaxasına kəpənək boyda qara bant vurmuş dazbaşlı, ködəmək kosa bir kişi girdi. Yeganə, heç özü də bilmədi, nə üçün, hansı əlamətlərinə görə onu çopur dəllələ oxşatdı. Ürəyi yerindən oynadı.

Kosa, burnunda “Dəli ceyran” mahnısını mızıldaya-mızıldaya, gətirdiklərini stola düzəndə, Zakir xəbər aldı:

– Bəs şokolad?

– Üzüm ülüm unnan yuxdur! – Kosa, boş xurcuna oxşayan sallaq yanağını şappıldatdı. – Ulsə, sənnən artuğ uğlana verəcəkm?..

– Yaxşı, götür padnosu, get! Buranı da səhər gəlib yığışdırarsan.

– Bes şampanskini pardatmiyim?..

Zakir qımışdı:

– Ay tülkü!.. Əmələndən qalmırsan. Partlat!

– Undə, dalə çekülün, güzvüzə degər.

Kosa, stolüstü lampanı özünə tərəf çevirib, qapının qabağında durdu. Butulkanın qurğuşun kağızını soydu; boğazına dolanmış məftil qurşağı açdı. Arada Zakirin üzünə baxıb, şit-şit hırıldayanda sifətini saysız-hesabsız dərin qırışlar bürüdü. Sonra tum gözlərini qıydı, butulkanın ağzını lampaya tuşlayıb, nişan aldı.

Yeganə qulaqlarını tutaraq küncə qısıldı. Kosanın kələyini bilən Zakir də divara tərəf çevrildi.

Birdən, sanki dalbadal iki tapança açıldı: “Part! Part!” Butulkadan çıxan tıxac zərblə lampaya dəyərək onu da partlatdı. Qaranlıq kayutu kosanın iblisvari qəhqəhəsi bürüdü. Zakir əlini qapının çərçivəsinə uzadıb tavandakı gecə işığını yandırdı. Restoran xidmətçisinin bu hoqqabazlığı Yeganəni də əyləndirdi, güldürdü. Kosa, şampan şərabının köpüklü şırnağını fujerlərdən birinə yönəltdi.

– Tez ol, uzatma! – deyə Zakir onun cibinə bir yüzlük basdı. – Kürün bayıra! Sən burada yubansan, çox hoqqa çıxardacaqsan...

Kosa, icazə istəmədən, doldurduğu fujeri qaldırıb, sağlıq dedi:

– Bunu içirəm, süzün gürüşüvüz udaçni ulsun!

O, şərabı axır damlasına kimi sümürdükdən sonra, dodaqlarını marçıldatdı və padnosunu götürüb “Dəli ceyran” mahnısını mızıldaya-mızıldaya getdi.

– Sən ölməyəsən hərə bir fırlıqla başını dolandırmır?! – deyə Zakir onun dalınca kəsib-doğradı. – Bu qocanın ilikləri də biciklə doludur.

Göy lampanın ziyasında elə bil kayutda hər şey lilə boyanmışdı. Yeganənin də görkəmi dəyişmişdi. Qaranlıq vitrində qoyulmuş manikenə oxşayırdı. Zakir pərdəni araladı. Bayır, kayutdan işıq idi. Hələ bədirlənməmiş ay qayıq təkin səmada üzürdü. Çiçək-çiçək ulduzlu lacivərd göylərin əksi və sahilin çıraqbən mənzərəsi titrək sulara yuyunurdu. Xırda dalğalar sakit, əsrarlı idi. Ləpədyəndə qaralan yöndəmsiz daşların arasında bir su pərisi də görünsəydi, Xəzər bu həqiqi füsunkarlığı ilə nağıla, əfsanəyə çevrilərdi.

Ani sakitlikdən darıxan Yeganə, fujerlərə şampan süzdü, özünükünü götürüb dodaqları bərabərinə qaldırdı:

– Bir yaxşı söz de, içək!

Zakir, alnına tökülmüş saçlarını hamarlayaraq, stola dirsəkləndi. Nəyəsə heyfşilənirmiş kimi köks ötürdü və fujerindən yapışib irəli uzatdı:

– Sənin sağlığına!

Yeganə, Zakirin söz xəsisliyindən razı qalmadı:

– Elə bu? Bəs sonra?

Oğlan əlavə etdi:

–Sən ərindən ayrılan günü mənim olacaqsan!

ON ÜÇÜNCÜ NOVELLA

Əkrəmin telefon danışığından əhvalatın nə yerdə olduğunu Fəridə təxmin etcək, tez çıxıb getmişdi. Ayrı yol tapmamışdı. Yubansaydı, çətin vəziyyətdə qalacaqdı. Əkrəm, adını ilk dəfə eşitdiyi doktor Aslanın barəsində ondan yəqin ki, soruşacaqdı. Fəridə isə başqasının ailə işinə qarışmaq, dibinə xilt yığılmış suyu bulandırmaq istəmirdi.

O gün Əkrəm klubda şahmat dərnəyinin növbəti məşğələsini aparmalı idi. Ancaq evdən çıxmaq həvəsində deyildi. Beynində, dolaşmaq düşmüş kələf kimi, üç fikir bir-birinə qarışmışdı: “Görəsən, Yeganəyə nə olub?! Axı, doktor Aslan kimdir?! Fəridə qəfildən niyə getdi?!”

Təskinlik üçün özü bu suallara cavab arayırdı: “Yeganə boyludur. Bəlkə də dünən gecəki yuxusuzluqdan, əsəbilikdən sonra halı xarablaşıb, həkimə gedib...”

“Məni, səsimdən özgə adama – doktor Aslan deyilən birisinə oxşadıblar. Burada nə var ki?! Qısqanmaq neyçün? Bir də axı... teatrda məni tanımırırlar, Yeganənin əri olduğuma inanmaya da bilərlər...”

“Çox güman mən içəri otaqda telefonla danışanda Fəridəni çağırıblar. Yoxsa, elə xəbərsiz getməzdi...”

Əkrəm, çəliyini qar basmış pilləkənin sürəhisinə döyəcləyə-döyəcləyə aşağı enəndə, bir daha Yeganəni xatırladı. Nigarançılığı artdı. Dayanıb, fikrində nəşə götür-qoy elədi və yenə evə qayıtdı.

Tualet stolunun siyirməsinin birindən balaca karandaş, digərindən dörd qatlanmış kağız tapdı. İş yerinin telefon nömrəsini yazdı ki, Yeganə gələn kimi zəng çalsın. Kağızı aparıb aynabənddə göz qabağına – radioqəbuledicinin üstünə qoydu.

Qapıdan çıxmağa hazırlaşanda küçədəki xəndək yadına düşdü. Qar yağmışdı, ora sürüşkən olacaqdı. Köməksiz keçə bilməyəcəkdi. Pəncərəni açıb, aşağıdan qonşunun oğlunu səslədi:

– Bəli, Əkrəm əmi! – deyə uşaq həyəətə atıldı. – Nə buyurursunuz?

– Qəşəng bala, gedək məni klubun tininə qədər ötür, qayıt. Yaxşımı?

– Bu dəqiqə!

– Ay bərəkallah! Varam belə dostluğa! Yolda sənə əntiqə şeylər danışacağam...

Uşağın evə cumduğu ilə, geyinib bayıra sıçradığı bir oldu.

– Mən hazır, əmi! – deyə o, köhnə paltosunun yaxasını düymələyə-düymələyə aynabəndə girəndə, qapıdan içəri dolan yel, pərdələri əsdirdi, radioqəbuledicinin üstündəki kağızı yerə saldı.

– Gedəkmi?

– Gedək!

Oğlan, tükləri tökülmüş xəz papağının qulaqlarını endirib, Əkrəmin biləyindən yapışdı.

Telefon cingildədi.

– Dayan, görüm kimdir?

– Ey!.. Qoymazlar ki! – deyə uşaq yubandıqları üçün gileyləndi.

Danışan klubun müdiri idi:

“ – Zəhmət çəkib gəlməyin, küçələr sürüşkəndir... Məşğələni təxirə saldıq...”

Əkrəm aynabəndə qayıtdı.

– Gedəsi olmadıq, dostum...

Oğlan kədərləndi. Baxışlarından narazılıq yağdı; könülsüz halda papağının qulaqlarını qaldırdı. Əllərini cibinə qoyub divara söykəndi. Birdən gözü bayaq yerə düşən kağıza sataşdı... Əyilib, götürdü.

– Əkrəm əmi...

– Nə var, bala?

– Bu səninkidir?

– Oğlum, görmürəm axı, o nədir?

Uşaq, bənövşəyi mürəkkəblə yazılmış kağızı nəzərdən keçirdi.

– Məktubdur, – dedi. – Ancaq... burada bir telefon nömrəsi də var...

Əkrəmin canından ürperdi, beynindən gizilti keçdi. Gicgahları sancdı.

– Mək-tub-dur?! Kimdəndir?!

Oğlan, vərəqin o biri üzünü çevirib, aşağısındakı imzaya baxdı.

– Aslandan.

– Necə?! As-lan-dan?!

Gipnoz edilmiş kimi, əlini qabağa uzadıb, sakitcə bir ayaq-bir ayaq irəliləyən Əkrəm, stolun tininə toxunduğunun fərqi varmadan, öz-özü ilə danışmağa başladı:

– Aydındır... Demək, məni bu evdə onunla nahaqdan səhv salmırlar...

“Doktor Aslan, sizsiniz? Səsinizdən tanımadım...”

“Xeyr. Mən Aslan deyiləm!..”

“Yox?! Soruşmaq ayıb olmasın, bəs siz Yeganənin nəyisiniz?..”

“Yoldaşıyam... Əri...”

“Necə yəni əri?!”

Telefon söhbəti Əkrəmin qulaqlarında təkrarlandı.

– Yaxın gəl, oğlum. Oxu görək, Aslan əmi nə yazır...

Uşaq pəncərə önünə keçdi. Müəllimi qarşısında dərslərini söyləyən əksər şagirdlərə məxsus yeknəsəq bir tələffüzlə məktubu ucadan oxudu:

“Yeganə!

Bilirəm, uzun müddət nəvaziş, mehribanlıq gördüyün bir adamdan tikanlı, acı sözlər eşidəcəyinizə heyretlənəcəksən. Bəlkə də bir başqası səndən soyuyub

ayrıldıqdan sonra, daha köhnə əhvalatları ortaya çəkməzdi. Ancaq mən, ürəyimdəkiləri mütləq, tam çılpalıqlığı ilə açıb deyəcəyəm!

Doğrudan da insanları – xüsusən qadınları tanımağa bəzən bir ömür də azlıq edir...”

Əkrəm ətrafındakı bütün varlığı unutmuşdu. Diqqəti, həssaslığı, şüuru qulaqlarında mərkəzləşmişdi. Qonşu uşağın dilindən qopan hər kəlmə sivri, paslı mərmə təkin ürəyinin bu tərəfindən girib, o biri tərəfindən çıxırdı.

“...Əvvəllər mən səni o qədər sevirdim ki...”

Köksüm məhəbbətlə dolu idi. Həm də bu sevdaya məni sən özün sövq etmişdin... Arada bir para hərəkətlərini xoşlamasam da, üzünə vurmurdum; onları gəncliyin gəldi-gedər şıltaqlığı sanırdım. Həyatımı, varlığımı sənsiz təsəvvürə gətirmirdim. Sevincim otağıma sığmırdı. Hətta “müharibədən qabaq Əkrəm adlı bir oğlanın səni aldadıb yoldan çıxardığını” öz dilindən eşitsəm də, fikrimdən dönmürdüm – evlənmək istəyirdim. Ayrı məqsədim yox idi. Lakin sonralar məndən asılı olmayaraq hər şey dəyişdi... Sən ürəyimdəki o saf məhəbbəti, içərisində ətirli, tər çiçəklər bəslənilən büllur vaza kimi qaldırıb, gülə-gülə yerə vurdun, parçaladın. Heç heyf silənmədin də... O gündən elə bildim yatmışdım, ayıldım – səni ikinci bir Yeganə təki tanıdım... Anladım ki, xislətin tamam başqa imiş!.. Mən öz eşqimdə aldanmışam. Əlaqəni pozmaq istədim, qoymadın. Müqavimətsiz təslim oldun... Ancaq mən haradan biləydim ki, sən ərlə qadınsan?! Cəbhələrdə vuruşan bir əsgərin əmanətisən – bunu məndən gizlədirsən. İnan ki, bu həqiqəti o zaman eşitsəydim, səni qapımdan qovardım. Artıq gecdir... Sənin xəyanətin qarşısında mən özümü də cinayətkar sayıram. Mənə indi çatır ki, o vədə evlənməyimizi niyə ləngidirdin. Yəqin iki gözünü itirmiş ərinin qayıtmasını, ondan ayrılıb mənə getməyi düşünürdün. Yanılırmışsan! O, mənim üçün ən azı rəzalət, alçaqlıq olardı! Elə bu əməlinə görə səni hər gün nifrətlə xatırlayıram! Tanımadığım bir şəxsin yanında ömrüm boyu məni günahkar elədin. Ərini görsəydim, ərlə ona deyərdim, uzaqlaş qadınından, o sənin namusunu tapdalaşdır. Ləyaqətsizdir! Sən orada odun-alovun içində vuruşarkən, Yeganə burada qucaqdan-qucağa atılmışdır. O, tək-cə səhnədə deyil, həyatda da rola girmişdir. Aldanma onun zahiri gözəlliyinə! Sən hər kimsənsə, mənən eləsindən qat-qat yüksəkdə durursan!.. Yeganə, sən hegemonluq iddiası ilə yaşasan da, əslən qadınlıq adına qara bir ləkəsen!

Bu qədər!

Səni görməyi heç vaxt arzulamayan Aslan”.

Oğlan məktubu sona yetirəcək, marağını gizlədə bilmədi.

– Bu hansı Yeganədir? – deyər ifrat sadələşməklə xəbər aldı. Əkrəm, ürəyini tutdu, başını qapının haşiyəsinə dirədi.

– Sən tanımazsan, bala... Başqasıdır... Onun da əri mənim kimi iki gözdən kordur...

Uşaq ani olaraq susdu və birdən yadına nə düşdüsə, yenə dilləndi:

– Sən davada olanda, bu Yeganə xalanın da yanına bir həkim gəlirdi. Adı Aslan idi... Nənəm deyirdi: heyf o oğlandan bu nanəcib üçün!.. Nanəcib nədir, əmi?

Əkrəm oğlanın axırncı sözlərini eşitmədi.

Evlərinə çatmağa iki küçə qalmış Yeganə Zakirlə xudahafizləşdi:

– Hələlik!.. – dedi. Ancaq ayrılmaı. Ətrafı xəlvət görüb, yanağını onun dodaqlarına sürtdü. – Bu gün sən mənim yaman xoşuma gəldin.

– Nə barədən?

– Elə hər barədən. Yaxşılığa doğru çox dəyişmişən. Ağıllanmışan.

– Sən də əvvəlki Yeganə deyilsən.

– Ola bilər... – Qadın yuxuda sayıqlayırmış kimi gözlərini yumub pıçıldadı.

– Onu da yadından çıxarma ki, mən ərimdən qabaq səni sevmişəm. O vaxt mənə atıb, başqalarını tutdun... İnsafsız!.. Elə niyə elədin?..

Qarşı səkidən adam keçirdi. Zakir çevrildi, üzünü divara tutdu.

– Yaxşı, get, dincəl, quzum... Gecdir.

– Sağ ol. – Yeganə, bir addım dala çəkildi. Dodaqlarını qabağa uzadıb, havanı öpdü. – Gecən xeyrə qalsın. Sabah zəngləşərik...

– Mütləq!

Zakir geri qayıtdı; özündən məmnun halda, astadan fiştıriq çala-çala uzaqlaşdı.

Yeganə evə girəndə Əkrəmi paltarını soyunmadan çarpayıda uzanmış gördü. İşığı da söndürməmişdi. Dolabçanın üstündəki külqabı papiros kötökləri ilə dolmuşdu. Qapı aralı qaldığından otaq soyumuşdu.

Qadın deyindi:

– Bu nə cür yatmaqdır, bilmirəm!

– ...

O, çantasını acıqla divana tulladı, paltosunu çıxarıb şkafdan asdı; yaylığını açıb stulun başına atdı.

– Mən, elə bil, bu evin qulluqçusuyam!.. Sil, süpür, səliqə-səhmana sal... İşdən yorğun gələndə də bir dincliyin olmasın?! Xaraba, buzخانaya dönüb!..

Əkrəm oyaq idi, eşirdi. Nəfəsindən şərab qoxumasın deyə, Yeganə, çantasında gəzdirdiyi “sen-sen”dən bir-ikisini götürüb dilinin altına qoydu. Sonra aynanın qabağında fırlanaraq özünə baxdı. Yanaqları azacıq pörtmüşdü. Gözləri qızarmışdı. Amma çox tərəvətli görünürdü. Zakirin sözündə həqiqət vardı. Doğrudan da qəşəngləşmişdi.

Çarpayı cırıldadı. Əkrəm o biri böyrü üstə çevrildi. Qadın geri qanrıldı. İkrahlə ərini süzdü:

– Bayaقدan niyə dinmirsən?! Mən daş-divarla danışırım?!

– Dincəyin, nə deyim?!

Yeganə, Əkrəmin səsindəki qəzəbi, kini apaşkar hiss elədi. “Yenə buna nə olub?” – düşündü.

– Bəs, adamdan soruşmazlar ki, teatrda işin ertədən qurtarıb, indi saat ondur... Haradasan? Ölmüşdün?.. Qalmışdın?.. – deyə qadın onu qabaqlamağa çalışdı.

Əkrəm bozardı:

– Sus! Ləyaqətsiz! Bir şeyi ki, bilirəm, niyə soruşum?!

– Nə?!

... Yarımçıq qalan söhbət səhərisi tamamlandı. Həm də qadının başqa bir hiyləsinin üstü açıldı.

Əkrəm sübh erkən durub aynabənddə oturmuşdu. Bülbülün şərqlisinə qulaq asırdı. Qabağında, boğma stəkanda çay vardı.

Yeganə isə yatağından gec qalxdı. Heç geyinməmişdən patefonu işə salıb, xoşladığı qaraçı mahnısını oxutdurdu.

Əkrəm zahirən özünü laqeyd göstərdi, əslində çox dalğın idi. Aslanın məktubu, hələ dünənə qədər bütün günahlarına göz yumaraq, məhəbbətini ürəyindən silə bilmədiyi Yeganəni onun nəzərində, varlığına nifrət edilməli iyrenc, rəzil bir xilqətə çevirmişdi.

Qaraçı müğənnisinin səsi otaqları, aynabəndi başına götürmüşdü. Beş il əvvəl də, ilk dəfə Əkrəm bu evə qədəm basanda, həmin mahnını eşitmişdi. Onda da xarabalıqda bayquş ulamasını xatırlamışdı, indi də...

Qadın, hamamxanada əl-üzünü yuyub, ətirləndi. Böyük otağa keçəndə, patefonu dayandırdı; telefonda harasa zəng vurdu. Maraqlı, Əkrəmi bürüdü. O, disqin arı vızılısına oxşar qırıq-qırıq səslərlə irəli-geri hərhlənməsindən rəqəmləri asanlıqla müəyyən etdi: ...-91-42.

Yeganə kiminləsə üstüörtülü danışdı:

“ – Alo?.. Sənsən?.. Mənəm. Quzunun kefi? Yaxşıdır... Deyəsən, gözlədiyin gün yaxınlaşıb... Başa düşdün? Ayağın yüngül imiş... Ha!.. Ha!.. Ha!..”.

Qadın qaqqıldaya-qaqqıldaya qapını kip çəkdi. Əkrəm daha heç nə eşitmədi. Və “...91-42” – deyə bayaqkı nömrəni beynində dolandırdı.

Yeganə, paltosunu çiyinə atıb, aynabəndə çıxdı. Onun getməyə hazırlaşdığını bilən Əkrəm dindi:

– Tez qayıdacaqsan?.. Yoxsa, gəlişin yenə gecəyə çəkəcək?..

Qadın astanaya çatanda, ayaq saxladı. Dönüb çiyininin üstündən kinli baxışlarla ərini süzdü:

– Necə?!. Vacib işin vardı mənimlə?!.

– Bəli!

– Maqazinə düşürəm. Çörək almağa. Sənin üçün papiros almağa...

– Mənə heç nə lazım deyil!

– Lazım olar... Belə baxıram, bu gün dünənkindən də çox çəkəcəksən!..

Yeganə, bazar çantasını biləyindən asdı və fısıldaya-fısıldaya həyəətə enəndə telefon cingildədi. Əkrəm, bu zəngin ona aid olmadığını bilsə də, gedib dəstəyi qaldırdı. Telefonda: “Alo?..” – deyən şəxs “Bəli!” cavabını eşitcək, səsini kəsdi.

Əkrəm məsələni başa düşmüşdü. Tez “...-91-42”-ni yığdı. Səbrlə gözlədi. Bayaqqı səs, bayaqqı “Alo?..” qulaqlarında təkrarlandı. Səhv etməmişdi: bu, həmin adam idi. Əkrəm təmkinini pozmadan dedi:

– Bağışlayın... indicə niyə otboy verdiniz?.. Siz ki, elə istədiyiniz yerə düşmüşdünüz...

Zakir heyrətləndi:

–Bura haradır?..

–Yeganənin evi.

–Mənimlə danışan kimdir?

–Tamamilə təsadüfi, kənar bir şəxs.

–Başa düşürəm... Yad adamın onunla nə əlaqəsi?

–Bu sualı eyni ilə mən də sizə verə bilərəm...

–...

–Gələndə Yeganəyə nə deyim?

–Heç nə!

–Onda qulaq asın: mənim sizə iki kəlmə tövsiyəm var.

Zakir kişiləndi:

–Buyurun!

–Mən sizi tanımıram. Adınızı da eşitməmişəm. Evlisiniz, subaysınız, əyyaşsınız bilmirəm. Bunlar məni əsla maraqlandırmır. Məqsədim, ancaq sizi qandırmaqdır.

–Mən qazdan ayığam. Mətləbə keçin...

–Dediyim odur ki, ərini başqalarına dəyişən bir qadın, sizin təkisi namərdə də sədaqətli olmayacaq. Aldanmayın!..

Zakirin, bu dəfə də dəstəyi asmaqdan savayı əlacı qalmadı.

...Yeganə qapıdan girəndə, Əkrəmin sifətini dəhşət bürümüşdü. Sanki içərisində ağır bir yara sızlayır, ona dözülməz əzab, işgəncə verirdi.

–Sənə nə olub yenə? – deyə qadın dilucu xəbər aldı. – Zəhmindən adam qorxur...

–Rica edirəm, cəfəng danışdıqlarınla məni hövsələdən çıxarma! Avadanlığımı çamadanıma yığ, gedirəm!

Əkrəmin bu sərt cavabı Yeganənin yeddi qatından keçdi. Ancaq səbrini toplayıb, haldan çıxmadı.

–Hara gedirsən?

–Haradan gəlmişdim, ora!

Qadın, paltosunu çiyindən sürüşdürüb, mıxdan asdı.

–Sən dünəndən xoflusan. Bilmirəm nə eşitmişəm...

–Mən təkcə dünən yox, ordudan qayıdan gündən sənin barəndə çox sözlər eşitmişəm! Əbəs yerə deyilənlərə inanmırdım! İndi mənə hər şey əyandır!..

Yeganə qeyzləndi; yataq otağından çamadanı götürüb, aynabəndin ortasına fırlatdı.

–Qaranlıq quyuya daş atmaq sənin köhnə şəkəridir!

–Qaranlıq quyu sənin qəlbindir ki, dibi hiylə-fəsadla doludur!

–Mən aktrisasam, haqqımda çox şayiə çıxarırlar... Soyuqqanlı ər hər dedi-qoduya uymamalıdır.

Əkrəm acı-acı güldü:

–Aktrisa!.. Bəli... Sən, həqiqətən, həyatda pozğun qadın rolunu məharətlə oynayan dublyorsuz bir aktrisasan.

Yeganə, təpiyini yerə vurub, hikkə ilə çığırdı:

–Sus!.. Məni təhqir eləmə! Bu ixtiyarı sənə kim verib?!

–Sənin ləyaqətsizliyin! – deyə Əkrəm, cibindən Aslanın məktubunu çıxararaq onun üzünə çırpdı. – İfritə!

Döşəməyə düşən kağızı, qadın xəttindən tanıyınca etirafdan başqa çıxış yolu qalmadı:

–Belə, əcəb eləmişəm! Gizlətmirəm: sən burada olmayanda birisi ilə gəzmişəm. Sonra nə sözün?!

–İndi də boynunda uşaq, o biri dəyyusla görüşürsən! – Əkrəm əlini telefona tərəf uzatdı.

Yeganə, paltosunun cibindən siqaret çıxarıb, yandırdı. Kibrit qutusunu hirslə stolun üstünə tulladı. Tüstüdən gözlərini qıyaraq, nifrət qarışıq bir istehza ilə ərinə süzdü.

–Gec ayılmışsan! – dedi və çırtma ilə siqaretin külünü yerə tökdü. – Qədrimi bilmədin!..

–Axı, sən nə istəyirsən?

Qadın, elə bu suala bənd imiş kimi, özündən çıxdı, əl-qol ata-ata səsinə qaldırdı:

–Mən həyatın bütün nemətlərini dadmaq, firavan yaşamaq, gəzmək, dolanmaq istəyirəm! Mən istəyirəm hər günüm, hər saatım xoş əyləncələrdə, şənliklərdə keçsin... Deyim... gülüm... şadlanım!.. Başa düşürsənmi?! İstəyirəm məni oxşayıb, əzizləsinlər... tərifləsinlər... Anlayırsanmi?! Bu nəvazişləri sən Əkrəmdə görmürəm! Onun üçün də başqalarında axtarıram! Dünya iki olsaydı, mən bu dünyadan köçüb, o birisinə gedərdim. Bəlkə, istədiklərimi orada tapardım!..

Yeganə sərt bir hərəkətlə çevrilib yataq otağına, oradan da zala keçdi. Bir azdan, ərinin pal-paltarını gətirib, səliqəsiz halda çamadana yığmağa başladı:

–Neyləyim ki, mən bədbəxtəm! Könlüm arzular qəbiristanıdır...

Çənəsini ovcuna söykəyib dayanmış Əkrəm, sanki daşa dönmüşdü. Heç qımıldanmırdı da. Xəyalı, onu ötüb arxada qalan illərə aparmışdı – mənəli sandığı

mənasız məhəbbətlə yaşadığı çağlara! “Heyf o təmiz, izafi duyğulardan! Hamısı bica getdi! Sabun köpüyü kimi şişdi, partladı, yox oldu!..”.

–Buyur! – deyə Yeganə çamadanı örtüb, dikəldi. – Bu da sənin avadanlığın!

Əkrəm küncə söykədiyi əsasını götürdü. Qara şüşəli çeşməyini çıxarıb, gözünə taxdı. Qövr edən ürəyinin hökmü ilə Yeganəyə son sözünü dedi:

–And içirəm, anamın o müqəddəs qəbrinə ki, sənin üzünü görmədiyim üçün kor olduğuma bu gün peşman deyiləm!

O, çamadanını qaldırdı, təpiyinin zərbi ilə qapını açıb, pilləkənləri endi...

ON DÖRDÜNCÜ NOVELLA

Baharın ilıq nəfəsi qışın qarını əritdi...Fəridənin qayğısı Əkrəmin kədərini dağıdan kimi.

İkinci ay idi Səltənət qızı evinə köçmüşdü: daha köhnə həyətlərinin qapısını açmırdı.

Yeganə: “ – Bütün işlərin fitnə-fəsadı sənsən! Axır ki, dilin dinc durmadı, məni şeytanladın! – deyə arvada hədə-qorxu gəlmişdi. – Eybi yoxdur, görərsən, bu xəbərçilik sənə neçəyə oturacaq!..”

Səltənət haqsız ittihamdan yanıb-yaxılmışdı. Həyatında bəlkə də, ilk dəfə sakit təbiətinin xilafına səsinə ucaldaraq çıxmış, ona yeddi qatından keçən cavab qaytarmışdı:

“ – Yalansa, allah qənimin olsun! Mən o fikrə düşsəydim, ərin sənə çoxdan arxa çevirmişdi. Ancaq səhv eləmişəm. Gərək vaxtında susmayaydım. Heyf o günlərə ki, Əkrəm sənənlə keçirdi”.

Səltənətin sərt sifətini görən, ondan bu tənəli sözləri eşidən Yeganə sarsılmışdı.

“ – Necə?! İndi sən də mənim üzümə durursan?! Hə?.. Yaxşılıqlarımın əvəzini qaytarırsan?!”

“ – Başına dəysin mənə elədiyən yaxşılıqlar! – deyə arvad lap hövsələdən çıxmışdı. – Onu bil ki, mən acıdan ölərəm, sənə kimi mürvətsizə möhtac olmaram!”

Səltənət özünü hörmətdən salmaq istəməmişdi; aynabəndin qapısını çırpıb pilləkənləri enəndə, məsələdən xəbər tutan və onsuz da Yeganənin əlindən çoxdan yığmış həmxana qadınlardan ikisi yuxarı hücum çəkməyə hazırlamışdı. Lakin Səltənət qoymamışdı.

Bir axşam o, nəvəsini gəzdirməyə çıxanda yolüstü Əkrəmə dəydi; ana-bala təkin qarşı-qarşıya əyləşib, xeyli dərhləşdilər.

–O ev Məkkə, Mədinə ola, mən yenə ora üz çevirmərəm! – deyə arvad ürək yanğısı ilə gileyləndi. – Yeganədən onsuz da sidqim çoxdan sıyrılmışdı. Sən

gedəndən sonra o məlunun sifətini hər görəndə qeyzlənirdim. Gec də olsa, ağıllı hərəkət elədim.

Müsaibini dinlədikcə köhnə hadisələr bir-bir Əkrəmin beynində təzələndi:

–Bilirəm... sən də, Fəridə də çox sirri məndən gizlədirdiniz. Başqa əlacınız da yox idi. Ürəyimə dağı dağ üstəndən çəkdirmək istəmərdiniz... Elə buna görə də məndən qaçırdınız; rastlaşmağa, söhbətləşməyə ehtiyat edirdiniz... – Əkrəmin sözlərinin sonunda təəssüf duyuldu. – Eh!.. Keçənə güzəşt deyərlər. Təqsirlərin hamısı özümdə oldu. O zaman anamın baxışlarından oxumuşdum – bu işə ürəkdən razı deyildi...

Səltənət ona təskinlik verdi:

–Zərərin yarısından qayıtmaq da xeyirdir, bala. Heç vecinə alma. Yüz eləsini sənə bir tükünə dəyişməyəm.

–Mən Yeganədən ayrıldığıma heyfəsilənmirəm. Gərək bu məsələyə çoxdan əncam çəkiləydi. Nə isə... Keçib... Məni başqa şey narahat edir. O, boyludur. Sabah uşaq doğulandan sonra tərbiyəsi ilə kim məşğul olacaq?! Necə böyüyəcək?!

–Başa düşürəm səni... Neyləyəsən... – Qarı söhbəti dəyişdi. – Yaxşı, bu gözəl havada evdə niyə oturmusan? Çıxsana sən də bizimlə gəzməyə.

–Gedərdim. Ancaq... – deyə Əkrəm tərəddüd elədi. – Bir uşaq.. bir mən... sənə əziyyət olar.

–Heç əziyyəti-zadı yoxdur.

Şahin də ikiəlli onun ətəyindən yapışıb yalvarmağa başladı:

–Cedək!.. Sən nənin canı, cedək!...

Əkrəm uşağın ipək saçlarını tumarladı:

–Onda qoy, paltarımı dəyişim, bu dəqiqə gəlirəm...

...Sonralar, beləcə tez-tez başmaqseyrinə çıxmaq bir növ adət şəkli aldı.

Balaca Şahinin qırıq-qırıq danışdığı şirin, məzəli sözlər Əkrəmə təkliyi unutturdu...

Bir dəfə Fəridə də onlara qoşuldu. Dördlükdə şəhərə çıxdılar.

Gün hələ batmamışdı. Hər yanda baharın tərəvəti hiss edilirdi. Bağlar, bağçalar adamın üzünə gülümsəyirdi.

Yol boyu Əkrəmi dalğın görən Fəridə, zarafatla ona eşitdirdi:

–Mən sizin kompaniyanızda artıq deyiləm ki?

–Xeyr! Bu nə sualdır? Əksinə, sizsiz, kompaniyamızda nəsə bir boşluq, çatışmazlıq var idi...

–Bəs, onda... niyə susursunuz?

–Çünki Şahin hamımızın əvəzində danışır.

–Uşaq bir mafar verir ki!.. – deyə Səltənət də söhbətə qarışdı. – Namxuda, maşallah, elə bil dilotu yeyib...

Əkrəmin təklifi ilə gəzinti gəmisinə mindilər, sahildən uzaqlaşdılar.

Səltənət məftun halda gözlərini Bakının işıqlarına zilləmişdi... Şahin şadlığından atılıb-düşürdü, əl çalırdı, çığırırdı. Fəridə oğluna baxaraq fərəhlənirdi...

Əkrəm ətrafın axşam mənzərəsini görürmüş kimi xoşallanmışdı. Üzündə sakit, məmnun ifadələr gəzirdi.

Körfəzdə çalınan musiqi, büllur dalğalar arasında beşiksayağı yırğalana-yırğalana irəliləyən gəmini müşayiət edir, sənişinlərə layla deyirdi.

Bu gəzintidən Əkrəmə ifrat bir ləzzət bəxş olunurdu. Dənizin təmiz, sərin havası ciyərlərinə dolub-boşaldıqca, qəlbinə təzə, xoş duyğular süzülür, ona mənən rahatlıq verirdi. Sanki neçə illərdən bəri itirdiyi gəncliyini, bu axşam hansı insafılı bir ürəyin sahibisə özünə qaytarmışdı.

–Fəridə xanım...

–Eşidirəm.

–Şəhərdən çox aralanmışıq? – deyə arada Əkrəm marağını gizlədə bilmədi.

–Bir bu qədər də getsək, Nargin adasına çatarıq.

–Paho... Xeyli yol gəlmişik ki!

Gəmi istiqamətini dəyişdirdi. Geriyə qayıdırdı. Bayaqqı musiqi daha eşidilmirdi. Şahinin də səs-küyü yatmışdı.

Əkrəm yenə xəbər aldı:

–Yəqin indi dəniz çox gözəldir, eləmi? Hamı susur... Tamaşa edir...

–Bəli, – deyə Fəridə gözləri önündəki füsunkar mənzərəni onun da təsəvvüründə canlandırmağa çalışdı. – Ay gipgirdə – başımızın üstündədir... Xəzərin göy sinəsinə proyektor təkin uzun... gümüşü bir zolaq salıb. Küncinin “Dnepr üzərində gecə” tablosu yadınızdadırmı?

–Yadımdadır... lap yaxşı...

–Bax, eləcə. O şəklə bir də Bakının işıqlarını əlavə edin...

–Çox sağ olun!.. İnanın ki, sizin sözlə çəkdiyiniz mənzərə mənə o rəssamın təsvirindən də xoş gəldi!

“Gipgirdə ay... Xəzərin göy sularında uzun, gümüşü bir zolaq... və uzaqda Bakının işıqları...” Fəridə sanki bir anlığa öz gözlərini ona verdi. Əkrəm baxdı, gördü... Təbiətin canlı bir lövhəsi beynində həkk olundu.

“Eh!.. Doğrudan da, nə gözəl, nəcib insanlar varmış dünyada!” – deyə qəlbinin ən dərinliklərində pıçıltı titrədi. Şahinin cingiltili səsi onu xəyaldan ayırdı:

–Çatdıq! Çatdıq!

Səltənət qalxıb, nəvəsinin əlindən yapışdı.

Gəmi körfəzə yan alırdı. Fəridə Əkrəmin qolundan tutdu:

–Tələsməyək, qoy camaat düşsün, biz lap axırda çıxarıq, – deyə cocuğu ehtiyatlı olmağa çağıran bir ana nəvəsişi ilə Əkrəmə eşitdirdi.

...Saat onu keçmişdi. Dəniz körpüsünün taxta pillələrini encək, Fəridə hamılığa müraciətlə soruşdu:

–Evə tələsmirsiniz?

–Mən yox! – deyə birinci Şahin dilləndi.

Əkrəm güldü:

–Onda, mən də yox. – Sonra Fəridəyə sarı döndü. – Bəlkə, ananız gedib, dincəlmək istəyir?

Səltənət Şahini qucaqladı:

– Evin kişisi gəzmək istəyəndən sonra, mən nəkarəyəm, – dedi və uşağın yanağından öpərək xəbər aldı. – Noğul balam, yuxun yoxdu ki?

Şahin başını silkələdi.

...Axşamdan keçmiş geri döndülər. Əkrəm küçə qapılarına kimi ötürdülər.

– Düzü, mən öz minnətdarlığımı bildirməyə söz tapmıram, – deyə o, ayrılanda dönə-dönə razılıq etdi. – Gecəniz xeyrə qalsın...

Əkrəm Səltənətin, Şahinin, axırda da Fəridənin əlini sıxdı.

– Xeyrə qarşı. Darıxmayın...

Getdilər.

O, yenə yalqızladı, əvvəlki tənhalıq bərpa oldu. Ancaq bu dəfə Əkrəmin qəlbinə rahatlıq və təsəlliverici xoş duyğular axdı. “Xeyrə qarşı! Darıxmayın...” Bu kəlmələr Fəridənin dilindən qopmuşdu...

Ürək, insan aləminin hökmdarı deyilmi?! Onun qəsdinə durmaq, sərəncamından qaçmaq çətindir. Bunu Əkrəm də bacarmadı...

Son günlərini o, Fəridəsiz, Fəridə ilə keçirirdi. Lakin bu qiyabi varlığın üzüntüsü əyani yoxluğun təəssüfündən ağır idi. Onsuz da sirrini pünhan saxlaya bilməyəcəkdə, gec-tez hər şey açılacaqdı.

Bir yol yenə dördlükdə gəzişirdilər. Şahinin şıltaqlıq elədiyini görə Səltənət qızına dedi:

– Yəqin uşaq acıb. Evdən çıxanda heç nə yemədi. Bir az tələssək yaxşıdır.

Fəridənin əvəzinə Əkrəm dilləndi:

– Xala, əziyyət olmazsa, onu siz aparın. Yarım saata biz də qayıdırıq.

– Çox yubanmayın, başınıza dönüm. Anası gəlməyincə bu saqqalı ağarmışı yatırmaq müsibətdir...

Qarı nəvəsini “pişim-pişim”lə dilə tutub, tramvay dayanacağına yönəldi.

Bulvarın daş hasarı üstdə, arxası dənizə tərəf oturmuş Fəridə mat-məttəl Əkrəmə baxdı. Onun geniş alınına tökülən çal saçlarına, xırda, göy ləkələrlə örtülmüş məyus sifətini, çapıq qaşını, qara çeşməyi altda tez-tez kirpik çalan, giləsi puç gözlərini, sanki bu dəqiqə danışmağa hazırlaşan qalın dodaqlarını lap yaxından, diqqətlə süzdü. Çoxdan tanıdığı bu insana qarşı qəlbində olan hörmət, mərhəmət bir anlığa gizli məhəbbətə çevrildi. Fəridənin qarşısında dayanmış Əkrəm papirosunu sümürərək fikirləşir, bəlkə də deyəcəyi sözləri ölçüb-biçirdi.

– Keçən dəfə mən sizinlə dəniz havasında gəzəndən sonra elə möhkəm yatdım ki... Səhəri anam oyatmasaydı, işə gecikəcəkdim, – deyə qadının səsi araya çökən uzun sükutu qırdı.

Əkrəm papirosunu suya tulladı:

– Mən əksinə – o gecə heç yatmadım...

– Niyə?

– Özüm də bilmirəm... səbhün gözü açılana kimi elə hey düşündüm...

– Nə barədə düşünürdünüz?

Qadının sorğusuna Əkrəm qeyri-müəyyən cavab verdi:

– Soruşmayın...

Söhbət mətləbin kənarında fırlanıb, bununla da bitdi. Evə sarı döndülər.

– Siz bu axşam sözlü adama oxşayırsınız. Ancaq... nədənsə ürəyinizi məndən gizlədirsiniz.

– Doğrudur, Fəridə. Sizi yubandırmaqda məqsədim vardı. Fikrimi dəyişdim.

– Niyə?

– O qənaətə gəldim ki, elə... bir dost kimi qalsaq yaxşıdır.

– Bəs siz nə istəyirdiniz?..

Əkrəm iri bir söyüdü çətiri altında ayaq saxladı:

– Şübhəsiz, hər istəyin də bir ölçüsü, hüdudu olmalıdır. O həddi keçməyə mənim cəsarətim çatmadı.

Fəridə qolundan tutub, onu yaxındakı skamyaya tərəf çəkdi:

– Əyləşin.

Oturdular.

– Danışın.

Əkrəm ehtiyat elədi:

– Ətrafımızda adam yoxdur ki?

– Varsa da, bizdən uzaqdadır.

Xeyli intizardan sonra nəfəsini dərib, tələsmədən, xüsusi bir məntiqlə sözə başladı Əkrəm:

– Həyat çox mürəkkəbdir, Fəridə! Yolları kələ-kötür, daş-kəsəklidir... Mən bu yaşım da az bərkdən-boşdan çıxmamışam. İstiyə, soyuğa düşmüşəm; acını, şirini dadmışam. Adamların yaxşısını da görmüşəm, pisini də. – O, dizlərinə dirsəklənib, yumruqlarını yanaqlarına dirədi. – İndi həyata kor baxıram. Ancaq... insanların səsi, nəfəsi, sualı, cavabı mənə hər şeyi anladır. Sevinci kədərdən, məhəbbəti nifrətdən ayırıram. Mən sizi də həmin instinktlə tanımışam. Son zamanlar aramızda yaranan ünsiyyət, sizin münasibətiniz, rəftarınız məni çox düşündürür. Bilmirəm, bəlkə də səhv edirəm... İstəyirəm... əlbəttə, əgər bu vəziyyətim sizi zinhara gətirməyəcəksə... elə həmişə mənimlə bir yerdə olarsınız... Bizim evdə. Yaşayaq ömrümüzün axırına kimi, bir-birimizin başına dolanaq. Sizin gələcəyiniz üçün, Şahinin xoşbəxtliyi üçün nə lazımsa, mən əlimdən gələni əsirgəməyəcəyəm. Ancaq fikirləşin. Bunu, məbadə, mərhəmət xatirinə edəsiniz!.. Mən öz rahatlığımı başqasının əzab-əziyyəti hesabına qurmağa əsla razı deyiləm... – Əkrəm yenə bir papiros yandırdı. – Sizə deyəcəyim bunlar idi...

Fəridə gözlərini üfüqlərlə birləşən Xəzərin nəhayətsiz ənginliklərinə zillədi. Bədirlənmiş ay dənizin qaranlıq köksünə gümüşü zolaq salmışdı.

– Mən sizə inanıram, Əkrəm! – dedi. Və onun əlindən papirosu alıb, ayaqları altına atdı, tapdaladı. – Daha çəkməyin bunu!.. Bəzən insanın taleyini həyat özü müəyyən edir...

Bakılıların Abşeron bağlarına, yaylaqlarına köçmək mövsümü başlanmışdı. Havalər gündən-günə qızırdı.

“ – Elə bilirəm, bu yayı biz də bir yana getməliyik, – deyə, keçən həftə Əkrəm Fəridə ilə məsləhətləşmişdi. – Şahini iyul, avqust aylarının bürküsündə şəhərdə saxlamaq olmaz”.

İndi həmin vaxt yetişmişdi; yola hazırlaşdılar. Fəridə çamadanları qablaşdırırdı. Səltənət qarı mətbəxdə Əkrəmin xalası ilə dərdləşirdi:

– O bircə nəvəmin əziz-xələf canıçün, bu xəbəri ki, qızımın dilindən eşitdim, sevindiyimdən gözlərim yaşardı. Dedim, təkə xoşbəxt yaşayasınız, ay bala. İkiniz də cavansınız, qədrinizi bilin...

Müsağibi onun sözünü təsdiqlədi:

– Fəridə bu evə ayaq basandan Əkrəmin eyni açılıb. Şahini bir hovur yanından buraxmır. Odur, bax, bayaqdan oturub eyvanda, uşağa şahmat öyrədir... Sağ olsun qızın, yaxşı cüvanəzəndir. Elə mənə də çox mehribandır, pərvanə kimi başıma fırlanır. Sırağagün ikisi də ha illah elədi ki, sən də yığış bizimlə gedək, razılaşmadım...

– Mənim də saqqızımı oğurlamaq istədilər. Dedim, bu dəfə yox, yengidə, inşallah, hamılıqla gedərik.

Eyvandan eşidilən Əkrəmin şən qəhqəhəsi arvadların söhbətini kəsdi. Fəridə bir anlığa işdən ayrılıb, sevincək xəbər aldı:

– Nə olub ki, orada?! Niyə gülürsən?..

Əkrəm uğuna-uğuna qadına tərəf döndü:

– Şahinə... at fiqurunun yolunu öyrədirəm, soruşur, bəs dayça necə yeriməlidir?..

Fəridə məzəmmət qarışıq bir fərəhlə oğluna baxdı istər-istəmən qımışdı:

– Şeytansan, heç tayın yoxdur!

Əmələndən qanadlanan Şahin atılıb Əkrəmin boynundan asıldı. Sonra ürəyindən nə keçdisə, birdən-birə qaşları çatıldı, sifəti ciddiləşdi; məyus halda, uşaq sövq-təbiiliyi ilə maraqlandı:

– Sən doğyudan mənim atamsan?!

Əkrəm Şahini köksünə sıxdı:

– Bəli! Sən də mənim oğlumsan!

– Davadaydın, cəlmisən?

– Hə... Davadaydım... Sən bunu hardan bilirsən?

– Anam deyirdi, atan fyontdadı...

Ara qapıdan onların sual-cavabı Fəridənin qulağına çatsa da, özünü eşitməməzliyə qoymuşdu.

– Əvvəl Əsrəf idi adın, sora Əcrəm nösün oldu?

– Mən adımı dəyişdim ki, düşmənlər məni tanımasın.

– Onu da anam mənə danısıb... Bəs biz öz evimizdən bura nösün köçdük?

– Bura ona görə köçdük ki, sən sabah böyüyəndə məktəbə getsən yolun yaxın olsun. Başa düşdün? O evi də nənənə verdik.

– İçisi də bizimdi! Oyda da nənəm var, buyda da! – Şahin totuq əllərini şappıldada-şappıldada Əkrəmin qara çeşməyinə baxdı. – Ata, sən cözləyin niyə belədi?

– Mən öz gözlərimin işığı uşaqqlara bağışlamışam, oğlum.

– İndi cöymüysən?

– Görürəm... Bax, sən saçların qapqaradır. Burnun fındığa oxşayır...

Dodaqların qırmızı...

Şahin ovcu ilə tez onun ağzını qapadı:

– Yox! Buynumu düz demədin! – O, stol üstündəki şahmat taxtasından at fiqurunu götürüb soruşdu. – Hə! Əyəm bilsən bu nədi?
 Əkrəm barmaqlarının ucu ilə fiqura toxuncaq dedi:
 – Dayçadır!
 – Düzdü! Bəs bu nədi?
 Şahin indi də “topu” göstərdi. Ancaq dala çəkilib, onu uzaqda tutdu, Əkrəmin əlini yaxınlaşdırmasına imkan vermədi.
 – Şahdır!
 – Yox... bilmədin, bilmədin...
 – Qəşəng oğlum, onda bundan sonra mən görməyəndə, səndən xəbər alaram. Məni başa salarsan... Yaxşımı?
 – Yaxşı.
 Qatarın vaxtına hələ üç-dörd saat qalmış Səltənət qızına yaxınlaşıb dedi:
 – Sizin üçün yola toyuq soyutması hazırlamışam... Mən bir evimizə dəyim, gəlirəm.
 – Çox yubanma, ana, gecikərik.
 ... Qarının getdiyi ilə başılovlu, hıçqıra-qıçqıra qayıtdığı bir oldu:
 – Bu nə işdir, ay Fəridə!!! Yatsaydın, yuxuda da görməzdin!.. Biabırçılıqdan necə qurtaracağıq?!. Onun üzünə necə baxacağıq?!. – Səltənət dili-dodağı əsə-əsə, ovcundakı teleqramı qızına uzatdı. – Ərin Əşrəf ölməyib!.. Sən demə, o, itkin düşübmüş!.. Gəlir!..

ON BEŞİNCİ NOVELLA

Yeganənin sədaqətinə Zakir necə şübhə edə bilərdi?! Əkrəmdən sonra qadın bütün varlığı ilə – ruhən, mənən və cismən onun idi. “Mən sənə yolunda canımdan da keçməyə hazırım!” – demişdi. Və bir ara Zakiri bərli-bəzəkli mənzilinə gətirib, artıq boşalmaqda olan qızıl düyünçəsini gərəksiz bir şey kimi ortaya atmışdı: “Bunlar hamısı sənə qurbandır! Nə qədər xətrin istəyir, götür, xərcə, mənə səndən başqa heç nə lazım deyil!..”

Zakir Yeganəgildən evlərinə, deryada ləl-cavahirat qapan qəvvəs sevinci ilə qayıtmışdı...

Sabahısı teatrda tamaşa gedirdi. Zal adamla dolu idi. Qabaq cərgədən üç yeri Zakirin anası, xalası və bibisi tutmuşdu. Onlar əsərdə xörəkpaylayan qız rolunu oynayan Yeganəyə baxmağa gəlmişdilər.

Pərdə açılcaq, arvadların arasında pıçhapıç düşdü. Nəhayət, uzun intizardan sonra restoran göstərilən şəkildə, nimçənin böyrünü çəngəllə döyəcləyən müştəri “kellersha!” – deyə çağıranda, ağ önlük bağlamış, kök, sarışın bir qız içəri girdi. Zakirin anası marağını gizlədə bilməyib irəli əyildi, diqqətlə baxdı; xalası, bibisi qeyri-ixtiyari əl çaltdı...

Lakin... tənəffüs zamanı üçlükdə keçirilən ayaqüstü müzakirədə hərə öz rəyini söylədi. Qızı bəyənmədilər. Tamaşadan yarımçıq çıxıb, dağılışdılar...

Axşam evdə anası ilə Zakirin arasında qərribə bir dialoq başlandı:

– Getdin, gördün qızı?

– Gördüm.

– Necədir? Xoşuna gəldi?

– Yox! Əsla, ürəyimə yatmadı.

– Nəyi?

– Əvvəla, mənə yaraşmaz ki, gəlinim teatrda əfsiyant ola. Bu bir! İkincisinə qalanda, burnu yekə... Saçları sapsarı, saman rəngində. Əndamını da porsuq kimi piy basıb, fısıldaya-fısıldaya yeriyir... O nədir?! Şəhərdə bəyəm qız qəhətliyi-zaddır?!. Xalan da, bibin də şəbədə eləyib, ağız büzdülər.

Zakir hövsələdən çıxdı:

– Ay arvad, sənə deyəndə ki, bir az gözlə, gətirərəm evimizə, baxarsan, qulaq asmırsan! Durub o saat teatra cumursan. O burun, o gövdə, o saç... heç biri özününkü deyil! Qondarmadır... Anladın?!

Yeganə Zakirin təklifi əleyhinə, onun ailəsi ilə görüşməkdən çəkinmişdi. Boylu olduğunu duysaydılar, məsələ pozulacaqdı. Vaxt ötdüyündən bircə çıxış yolu vardı – bu işi beş ay yubatmaq!

– Bəs sonra? – deyə Zakir xəbər almışdı. – Sonra körpəni neynəyəcəksən?

– Eh!.. Sən də gör nəyin fikrini çəkirsən. Bir parça canlının izini itirməyə nə var ki!..

Ona görə də Zakir evlərində Yeganənin söhbətini salanda “gəlini” görməyə can atan anasını başından eləmişdi: “Çox maraqlanırsansa sabah get, teatrda bax: xörəkpaylayan qızı oynayan odur!”

İndi arvad, oğluna göz verib, işıq vermirdi:

– Ay bala, o dediyin doğrudanmı öz geyimində, öz sir-sifətində yaraşıqlıdır?

– Ondan şəhərdə bir dənədir, ana!

– Bəs niyə göstərmirsən qapılarını mənə?

Bu dəfə də Zakirin dadına yalan çatdı:

– Qızgil yaşlıdır. Yaxın adamları ölmüşdü, hələ ili çıxmayıb. Başa düşdün? Beş ay gözləməliyik...

Arvad heç beş gün də gözləmədi! Bir axşam xəlvəti sivişib harasa yollandı. Oğlu kefli olduğundan, ertədən yatmışdı, onun gedişindən xəbər tutmadı. Zakir yuxudan anasının səsinə oyandı!

– Allah mübarək eləsin, ay bala! Axır ki, gördüm gəlinimizi! Maşallah, çox gözəl qızıdır... Boy.. buxun...

– Harada gördün?

– Tiyatrın qabağında!.. Hələ xeyli söhbət də eləmişəm onunla...

Arvad özündən məmnun halda göz-qaşını oynadaraq çarpayının qırağında əyləşdi. – Qapıçıdan təvəqqe eləmişdim. Yeganə gələndə uzaqdan göstərdi mənə. Baxdım, daha dayana bilmədim. Cumdum birbaş xalangilə, ordan da bibingilə. İkisini də götürüb yenə qayıtdım ora. Dayandıq ta... saat on birə kimi. Adamlar dəstə-dəstə çıxdı... Tiyatır boşaldı... Haçandan-haçana gördüm budu ha, bizimki gəlir. Əynində yaşıl toxunma qovta, altdan da sürüşdüm-düşdümdən modnı tuman. Arvadlara him-cim elədim: “Mən söhbətə tutacağam, siz qıraqdan baxın!..”

Yeganəciyəz böyrümdən keçəndə... “Krasnı Moskva”nın iyi vurdu məni. Tez yan aldım ona: “Ay qızım, siz də bu tiyatırda işləyirsiniz?..” Dedi: “Bəli!” Başına meynəqurdu rəngində interesni bir şlyapa qoymuşdu, böyründə də tovuz quşunun lələyi... Dedim: “Mənə bir nəfər lazımdır, bilmirəm tanıyarsınız, ya yox...” Saçları da ki, qapqara şəvə... Tökülüb çiyinlərinə. Soruşdu: “Kimdir, xala? Adı nədir?” Gülməkdən özümü güclə saxladım: “Adı – zaddır, – dedim. – Ağakərim.” Başını silkələyəndə qızıl sırgaları yelləndi: “Xeyr, tanımıram.” Uzaqlaşmaq istədi, Ərəbzəngi kimi kəstim yolunu: “Bəs Əlimərdanı necə? Qulamhüseyni necə?..” Ağılıma nə ad gəldi toqquşdurdum... Təəccüblə dodaqlarını büzüb, ürkək maral tək baxdı üzümə: “Arvad dəli olub, nədir?!” Ürəyimdə dedim: “Dəli olaram da...”

Zakir dikəlib yastığa dirsəkləndi:

–Mənə inanmırdın, qəşəngdir?..

–Neynəyim, ay bala? Tiyatırda çox eybəcər idi... Sən allah tapşır, bir də o əfsiyant cildinə girməsin, camaatı bizə güldürməsin... Elə birdəfəlik ərtistlikdən çıxıb, evdə otursa, lap yaxşıdır.

–Baş üstə! Sən də paxanla danış, bala-bala hərəkətə gəlsin.

O gecə arvad ərini yatmağa qoymadı. Səhərə qədər oğlunun gözaltısını tərifləməkdən yorulmadı.

Zakir, Yeganə ilə valideynlərinin razılığı olmadan da evlənə bilərdi. Ancaq anasının “gəlin üçün” məxsusi sifarişlə çoxdan düzəltdirib saxladığı brilyant qaşlı üzüyü, sırganı, medalyonu, bilərziyi əldən buraxmaq istəmirdi. İndi ayağı möhkəm yer tutmuşdu. Bir azdan subaylıqla vidalaşsa da, güzəranını rahat, zəhmətsiz keçirməkdə davam edəcəkdə. Yeganənin var-dövləti, ev-eşiyi, həmxanalardan toplayacağı kirayə pulları... üstəlik, öz anasının verəcəyi qaş-daşlı qızıl şeylər hamısı, hamısı onun ixtiyarında olacaqdı. Sonrasına isə... Zakirin başqa planları vardı. Yeganədən ayrılmaq çətin deyildi...

Bakıda havalar qızmışdı. Belə bir vaxtda kurort şəhərlərinin parklarından, restoranlarından, plyajlarından kənar qalmaq Zakirin fikrincə axmaqlıq idi. Hər ötən gün ömürdən gedirdi.

– Ana, paxana pıçılta, Tiflisə xarici mallar gəlib. Yeganəyə pal-paltar lazımsa, özümü verim ora, – deyə Zakir, atasından pul qoparmaq məqsədi ilə söhbət saldı.

Arvad taxça-boxçada gizlətdiyi naftalinli əskinasları gətirib ona verəndə, “evlərini soyan oğruların” dalınca bəlkə yüzüncü kərə qarğıdı. Sonra üzünü oğluna tutaraq alacağı şeyləri sadaladı, dükən-bazara girəndə ehtiyatlı olmasını tapşırırdı.

Yeganə qonşulardan Əkrəmin Fəridə ilə evləndiyini eşidəndə şən bir qəhqəhə çəkib gülmüşdü: “Nə deyirəm ki! Təki xoşbəxt olsunlar!..”. Əslində, ürəyinə dolan paxıllıq onu qəzəbləndirmişdi. Aslanın məktubundan sonra bu, Yeganəyə vurulan ikinci zərbə idi. Birinci kərə rəqibindən intiqam almağa cəhd etsə də, bacarmamışdı. İndi isə o, Əkrəmdən daha çox Səltənətə, Fəridəyə dağ çəkməyə fürsət axtarırdı. Lakin necə? Hansı yolla? Bilmirdi.

Yeganəyə görə, Zakiri – Aslanın, Əkrəmin nifrətlə xatırladığı bir şəxsi ələ gətirmək onlara ən yaxşı cavab olacaqdı. Bir halda ki, bu sevdada özünün də böyük təmənnası vardı. O, teatrda parlamamış sönən bir “ulduz” kimi səhnədən

sıxışdırılıb çıxacağına əmin idi. Bunu ona yaxın qayğı göstərən rejissorlar indidən üzünə vururdular. “Sən “Tarantello”dan sonra neçə ildir xərçəng kimi geri gedirsən! Sənətə məhəbbətin gündən-günə azalır...”

Bəli, Yeganə bu sahədə öz taleyini şərəfsiz və acınacaqlı görürdü... Uzağı iki-üç ilədək çopur dəllaldan qalan beş-on qızıl da xırdalanıb, xərclənəcək və onda... ehtiyac qarısını döyəcəkdi... Yeganə isə başqaları kimi yaşamaq istəmirdi. Zakirin atasına arxalanmaq, şan-şöhrətdən əlavə, həm də gələcək qayğılarla biryolluq vidalaşmaq deməkdi... Ancaq onu bilmirdi ki, müflisləşmiş “xozeyin zərgər”in təkə quru adı qalmışdır.

Kislovodska getməyə hazırlaşan Zakir, biletini alıb, cibinə qoyduqdan sonra Yeganə ilə görüşdü.

– Sabah Tiflisə yola düşürəm, – dedi.

– Xeyir ola?

– Əlbəttə, xeyirdir... Evdən bazarlığa göndərilər. Anam tapşırırdı ki, bir səndən də soruşum, daha nə istəyirsən...

Yeganə minnətdarlıq elədi:

– Mənə sənin sağlığından başqa heç nə lazım deyil. Çalış, tez gəl... Ayın axırına kimi burada ol... Mən də təkəm...

– Uşaqsan?! Uzağı bir həftəyə, on günə Bakıdayam!

Lakin Zakirin məhz indi, Yeganənin doğum evinə yatmağa gedəcəyi bir vaxtda şəhərdən çıxması əbəs deyildi.

– Gərək bağışlayasan... Səni ötürməyə vağzala gələ bilməyəcəyəm...

– Heç mən bu vəziyyətdə razı olarammı?..

Axşam, qatarın tərpnəməsinə azacıq qalmış Yeganə hövlnak vağzala girdi, perronda Zakiri tapıb, bir qırağa çəkdi; Fəridənin ünvanına hazırladığı teleqramın surətini ona verdi:

– Tiflisə çatan kimi vurarsan! – dedi və boyalı dodaqları ilə oğlanı öpdü. – Mən o evə bir çaxnaşma salım ki, tamaşasına aləm yığışsın!.. Yaxşı yol.

– Salamət qal.

Parovoz fısıldadı, dartındı... vaqonlar bir-birinə dəyərək, taqqıldadı.

Zakir kupeyə keçdi. Stolüstü lampanı yandırıb, teleqramın sözlərini oxudu:

“Canım-ciyərim, gözlərimin işığı Fəridə!

Yəqin məni çoxdan ölmüş bilirsiniz. Uzun illərin əziyyətindən sonra əsirlikdən buraxıldım. Səni, Səltənəti, Şahini görməyə Bakıya tələsirəm.

Əsrəf”.

Doğum evində eyni gündə iki Soltanova hamiləlikdən azad olmuşdu – biri Günəş, biri Yeganə. Məhəbbətin ilk nübarını görəndə Günəşin sevincdən köksü qabardı; dünyaya təzəcə göz açan oğlunu istidən-soyuqdan qorumaq, böyütmək, yaşatmaq haqqında düşünürdü. Ana bu balanı tapınca neçə-neçə üzüntülü ilin möhnətinə dözmüş, nə qədər əziyyətə qatlaşmışdı. Nəhayət, sədaqətli ərinin – Fikrətin ürəyindəki nisgilə son qoyulmuşdu. Günəş təsəvvürünə bundan da böyük xoşbəxtlik gətirə bilərdimi?

Övlad doğulmuşdu! Ailəyə oğul gəlmişdi! Sabahın, bəlkə də, gərəkli bir insanı Günəşin bətnində yaranmışdı, onun damarlarından qidalanmışdı. Xeyr! Günəş təsəvvürünə bundan da böyük xoşbəxtlik gətirə bilməzdi!

Yeganə isə... öz gələcəyi, rahatlığı naminə zəruri sandığı xəbis bir niyyətin çirkabında boğulurdu. Hər dəfə körpəni əmizdirəndə ürəyindən qara qanlar axırdı. Qız sifətinin cizgilərindən, burnundan, qaşlarından eynən Əkrəmə oxşayırdı.

Palatada yatan qadınlara ərələrindən təbrik məktubları, hədiyyələr, gül-çiçək dəstələri gəlirdi. Cavan atalardan bəziləri həyəətə açılan pəncərələrdən boylanaraq, dayələrə laldili yalvarır, uşağı göstərməsini xahiş edirdi. Təkcə Yeganə bu qərİbnəvazlıqdan kənarında qalmışdı. Yolunu gözlədiyi Zakirdən hələ də xəbər yox idi.

Doqquz cansıxıcı, bezikdirici gündən sonra Yeganə, qucağında körpə, doğum evindən çıxdı. Küçədən ötən maşınlardan birini saxlatdırıb, əyləşdi; sürücüyə ünvanını söylədi.

Həyətlərinə girəndə qonşularla rastlaşmadığına sevindi. Lakin düşündüyü qəsdin vəhmindən pilləkəni qalxanda ürəyi əsdi, səksəkəli halda tez-tez dönüb dala baxdı. Mənzili, nədənsə, ona əvvəlkindən darısqal göründü.

Uşağı pəncərələri qalın pərdələrlə örtülmüş əndərini otağa keçirdi. Burada hər şey qoyub getdiyi kimi, səliqəsiz idi. Yumşaq çarpayıda uzadılmış körpə sanki evə gətirildiyindən sevinərək çırpınır, əl-qolunu bələkdən çıxarmağa can atırdı; zərif dodaqlarında təbəssüm oynayırdı.

Yeganə geri qayıdıb aynabəndin qapısını kilidləyəndə uşağın iniltisinə diksindi. Qəlbini çulğayan təlaş birə-beş artdı. Ona elə gəldi ki, bu səs çox uzaqlarda eşidildi. Ürəyini tutdu. Gözlərini yumub dayandı. Zakirə dediyi sözlər yadına düşdü: “Eh!.. Sən də gör nəyin fikrini çəkirsən. Əl boyda canlının izini itirməyə nə var ki!..”

Yox... bu, Yeganənin düşündüyü qədər də asan deyildi. Qorxu əzazil hakim təkİ baş qaldırmışdı; törədəcəyi cinayətin ağır cəzasını ona təlqin edirdi.

Körpə hələ də ağlayırdı... Yeganə yataq otağına qayıtdı. Tərəddüd içərisində aramsız addımlarla çarpayının ətrafında gəzindi.

Uşaq az qala bayılacaqdı, çığırtsı divarlarda titrəyirdi.

Yeganə boğulurdu. Özünün çıxardığı ədalətsiz hökmü icra etməyə əli gəlmirdi. Lakin... bu işi indi görməsəydi, sonra bacarmayacaqdı.

Birdən o, nə düşündüsə, qəti qərarını verdi, analıq hissini itirdi, qəlbi daşa döndü. Çarpayı üstündəki iri yastığı götürüb körpənin sifətinə basdı və bir an içərisində onun bağırtsı eşidilməz oldu.

Başını qaldıranda, şifonerin aynasında vəhşətəngiz görkəmindən özünü tanımadı. Cəld otağı tərK etdi. Astanada bir daha geri qanrıldı. Körpə hərəkətsiz idi. Yeganə bu dəfə uzaqdan, qaranlıqda parlayan aynaya baxanda səsi gəldikcə çığırmaq, qaçmaq istədi. Hədəqəsindən çıxmış neçə-neçə göz ona dikilmişdi. Günəşin, Fikrətin, Səltənətin, Fəridənin və hətta, Əkrəmin gözləri... Yeganə əlləri ilə sifətini qapadı, dal-dalı çəkilib dəhlizə çıxdı. Gözlər də böyüyərək onun ardınca baxdı.

Qadın burada da qərar tutmadı, aynabəndə atıldı. Pərdəni aralayaraq həyəətə nəzər saldı. Heç kəs yox idi. Siqaret yandırır, hərisliklə sümürdü. Həyəcandan ayaq üstə dura bilmirdi. Özünü taxta yıxdı. İndi yataq otağına sarı baxmağa da qorxurdu.

Bir azdan qapı döyüləndə... Yeganənin ürəyi sanki yerindən qopdu; dil-dodağı qurudu, nitqi kəsildi. Qapı ikinci kərə, bərkdən, yumruqla döyüldü: “Açın!! Açın!!” deyə çılgın səslə bir qadın əmr etdi. Yeganə təşviş içərisində yerindən sıçrayaraq, özünü yataq otağına saldı. Uşağın üzündən balışı qaldırır qucağına aldı.

Qapı aramsız olaraq döyülürdü... O tayda, pilləkən başındakı meydançada bir neçə adam vardı. Əsəbi kişi, qadın danışmaları bir-birinə qarışmışdı. “Tez olun!! Açın!! Siz səhvən mənim körpəmi aparmısınız!!”

Günəşin səsini tanıyan Yeganəni ikiqat dəhşət bürüdü. Bu tükürpədicə nida bir də, bir də qulaqlarında, beynində təkrarlandı; “Siz səhvən mənim körpəmi aparmısınız!!”

Uşaq çoxdan keçinmişdi. Onu aparıb böyük otaqda divana qoydu, üzünü örtüdü.

Yeganəni görmüşdülər... Bayırdan zərblə vurub, aynabəndin şüşəsini qırdılar. Gözü tökülmüş çərçivədən qapının arxasına qüvvətli, sərt bir əl uzandı.

Açarı çətinliklə sağa, sola burmağa başladı... Yeganə qəfəsə salınmış vəhşi timsalında otaqdan-otağa qaçaraq, dər-divara çırpılırdı.

Lakin bütün səylər izafə idi. Qapını bu dəqiqə açacaqdılar. Aman!.. Başına nə oyunlar gələcəkdi! Sən demə, o özünün deyil, başqasının uşağını öldürmüşdü!

Tək bir cə yol qalmışdı: eyvandan küçəyə tullanıb qaçmaq!

Yeganə nə xatırladısa, yenə yataq otağına cumdu. Yerə salınmış xalçanın küncünü üstə qatladı, dırnaqları ilə parket döşəmənin bir taxtasını qaldırdı. Qızıl düyünçəsini çıxararaq, qoynunda gizlətdi və şaşqın halda ara qapını təpikləyib, eyvana tullandı. Bir göz qırpımında məhəccəri aşdı, aşağı sallandı, heç nəyin fərqi varmadan özünü ikinci mərtəbədə küçəyə buraxdı. Elə bu vaxt Günəş, Fikrət, həkim, dayə və qucağında Yeganənin körpəsini tutmuş mamaça mənzilə tərindi.

(...Yaxşı ki, Əkrəmlə Fəridə Yeganənin saxta teleqramına inanıb yoldan qalmamışdı, bu faciəli səhnədən uzaq olmuşdu!”)

Divanın küncünə atılmış balasının meyidini görəndə Günəş, qollarını açıb, üzüqoylu döşəməyə sərələndi. Fikrət uşağı qolları üstə qaldıraraq, hönkürdü; isti göz yaşları körpənin soyuq yanaqlarına damdı, onu diksindirmədi. Dayə ikiəlli başını tutdu... Küçədəki səs-küyü eşidən həkim eyvana çıxdı. Yeganəni səkidə, adamların əhatəsində gördü. O, uzanmışdı, ufuldayırdı. Qıçı sındığından qaça bilməmişdi...

...Xəstəxanada nəzarət altında saxlanılan Yeganə müalicə olunduqdan sonra cəzasını çəkməyə göndərildi, əmlakı müsadirə edildi.

Öz işini əvvəlcədən möhkəm tutan Zakir, cinayət törədiləcək günlərdə uzağa qaçmaqda uduzmadı. O, Yeganənin etdiyi risqin bu tərəfini də düşünmüşdü.

Diqqətsizlik üzündən bağışlanılmaz səhvə yol verən dayə isə məsuliyyətdən yaxa qurtara bilmədi.

Yeganənin körpəsi həmişəlik Günəşin, Fikrətin himayəsində qaldı...

Hər şeydən xəbərsiz qızcıqaz, indi naz-nemət içində dərdsiz, kədərsiz, bəxtəvərliklə böyüyür...

Tanıyırsınız: adı Leyladır onun!

E P İ L O Q

Möhtərəm oxucum!

Yəqin ki, hekayətimizin əvvəlində Leylanın valideynlərinə üz tutaraq dediyi sözlər yadıdadır. “Anamın gözləri qara, atamın gözləri qara... Bəs mənimkilər niyə göydür?..”

Xatırladınmı?

Qızın hardansa ürəyinə daman bu şübhə, Soltanovlar ailəsində bir müddət narahatlıq yaratdı. Söz yox, on səkkiz il örtülü qalan o mübhəm sirri, tez-tez Fəridə ilə evlərinə gələn və indiyədək Leylanın əmi sandığı Əkrəm heç vəchlə dilindən qaçıra bilməzdi.

Yaxşı ki, nigarançılıq uzun sürmədi!

–Sənə nə olmuşdu o gün? Yaman həyəcanlı idin? – deyə bir həftə təlaş keçirdikdən sonra Günəş özünü toplayıb, ehtiyatla qıza yanaşdı.

Leyla peşmanmış kimi utandı!

–Heç, anacan... Elə aynaya baxdım, fikirləşdim; belə neyçün? Mən istərdim sənə oxşayım... Ancaq neyləyim, oxşamıram... – O, qadının könlünü almağa çalışaraq, tez zarafata keçdi. – Bir də... Günəş iki olmaz ki! Düz demirəm?..

–Zahiri bənzəyişin mənası yoxdur, qızım. Sən çalış, sənətində, davranışında, əxlaqında yaxşı adamlara oxşa. – Anası Leylanın gözlərindən öpdü. – Mənim ağıllı balam!..

Şamdan sonra Əkrəm Şahinlə şahmat oynayırdı. Divanda əyləşmiş Fəridə televizor tamaşasına baxırdı. Mavi ekran kosmik fəzaya dönmüşdü... Planetə buraxılan nəhəng avtomat stansiya güllə sürəti ilə ənginliklərə şığıyır, arxasınca odlu şırnaq cızırdı...

Diktor təntənəli, gur səslə deyirdi:

“ – Budur, iyirminci əsr, insan zəkasının barometri!”

Əkrəm mat qalmışdı; düşünürdü – qulağı televizorda, fikri şahmat taxtasında...

Elə bil srağagün idi...

Vağzaldan evə faytonla gəldi. İndi şəhərdə, metroda vaqonlar belədən-belə işləyir... Kosmik fəzaya elçilər, planetlərə vımpellər göndərilir...

Sanki dünən idi.

Şahinə şahmat fiqurlarının adlarını öyrədirdi. İndi özü onunla bacarmırdı...

– Ata, bu dəfə çox fikirləşdin. Deyəsən, çətinə salmışam səni.

– Elədir, oğlum. Oyunu sən aparmalısan!

Qapının zəngi çalındı. Şahin qalxıb eşiyə çıxdı. Gələn qara kostyum geymiş, ortaboylu, cüssəli bir gənc idi. Şabalıd rəngli saçlarını sağdan tağ ayırır, sola daramışdı. Çatma qaşları vardı. Qonur gözləri düşüncəli və dalğın görünürdü.

Gənc hörmətlə salamlaşdı.

– Bağışlayın, – dedi, – atanız evdədirmi?

– Bəli.

– Olarmı?

– Buyurun.

Gənc içəri keçdi. Ev sahibləri ilə görüşdükdən sonra, özünü təqdim etdi:

– Mənim adım Göydənizdir.

– Çox gözəl. Xoş gəlmisiniz. Əyləşin. Mənimki də...

– Əkrəm əmi, mən qiyabi olaraq sizi çoxdan tanıyıram, – deyə gənc gülərək onu qabaqladı. – Haqqınızda mənə danışblar...

– Kim?

Oğlan yan-yörəsinə baxdı.

– Bəlkə söhbətiniz məxfidir?

– Xeyr, Əkrəm əmi... Məncə burada kənar adam yoxdur...

– Elədir. Biri – oğlum Şahin, o birisi də yoldaşım Fəridədir...

Gənc stulunu irəli sürdü:

– Mənə sizin barənizdə Leyla danışb. Qardaşınız qızı... Onunla universitetdə paralel kursda oxuyuram. Leyla filfakdadır, mən geoloji fakültədə... Dörd ildir... Necə deyim... Biz bir-birimizi...

– Aydınadır, sevirsiniz.

Oğlan udqundu:

– Bəli... Lap ürəkdən əmin ola bilərsiniz ki, siz razılıq versəniz, biz evlənsək, mən həmişə onun xoşbəxtliyi üçün çalışacağam.

Əkrəm çənəsini ovuşdurdu:

– Göydəniz, oğlum, sən bu cür gəlişin, xətrinə dəyməsin, məni açmır. Belə ciddi bir işə, mütləq valideynlərin qarışmalıdır. Həm də... Leylanın əmisindən yaxın ata-anası var...

Oğlan sıxıldı.

– Siz tamam haqlısınız. Amma sizin yanınıza məni Fikrət müəllim göndərdi. Dedi, bu işdə əmisi məndən qabaqdır. Get, özün onun razılığını al... Bu saat atam da, əmim də, dayılarım da Fikrət müəllimgildədir... Məni gözləyirlər... Sizə əziyyət vermək istəmədilər...

– Bəs, Leyla nə üçün gəlmədi? – deyə Fəridə şən bir tərzdə xəbər aldı. – Daha burada nə utanmaq?

Göydəniz başı ilə bayıra işarə elədi:

–Gəlib. O da sizin küçə qapınızda gəzişir...

Əkrəm astadan səsləndi:

–Fəridə.

–Bəli.

–Dur, geyin. Gedək təzə qohumlarımızla tanış olaq.

Göydəniz minik tapmaq üçün onlardan qabaq küçəyə çıxdı. Leyla intizarda idi. Oğlanı görəndə irəli atıldı:

–Əmim nə dedi?

–Bu dəqiqə o da, Fəridə xala da sizə gedir.

–Onda mən qaçdım! – deyə qız, utandığındanmı, sevindiyindənmi küçəəşağı evlərinə götürüldü...

Taksi maşınlarının hamısı sənişinli ötürdü. Göydəniz məcburən fayton saxladı.

–Eybi yoxdur, minərik... Bunun da ayrı ləzzəti var, – deyə Əkrəm dal oturacaqda Fəridə ilə yanaşı, Göydənizlə qarşı-qarşıya əyləşdi. – Bəs bizim təzəgəlin hanı?

–O sizdən çəkinib, getdi...

Faytonçu uzunboy, qoca bir kişi idi. Başına çal papaq qoymuşdu. Arxadan baxanda uzun, sallaq bığlarının ucları arıq yanaqlarından qırağa çıxırdı. Atlar yerindən tərəcək o, muşquraraq, qamçını havada şaqqılatdı:

–Ay gözünü də dönüm, mənəm zirək tərənlarım!..

Bu səs, bu muşquruq Əkrəmə çox tanış gəldi. Hafizəsini yoxlamaq istədi:

–Daşdəmir əmi? Yenə sənən bizi gəzdirən?

Qoca diksinən kimi oldu. Cəld dala qanrılıb, gözlərini qıyaraq sənişinlərinə zəndlə diqqət yetirdi:

–Paho!.. Adə, xoş gərdük! Yenə sizsiniz?! Pah atonnan! Ömrə bax a!.. Yadındadır, davadan qayıdanda da mənəm faytonuma minmişdiniz? Onda da bu bacıynandun...

Fəridə güldü. Əkrəm ötən illərə təəssüfləndi:

–Bəli, hamısı yadımdadır...

Bu söhbətdə o qədər də maraq, mənə duymayan Göydənizin fikri evə tək gedən Leylanın yanında qalmışdı.

–Əmicən, atları dəyişmişən, görürəm. Amma faytonu bilmirəm... Elə o köhnəsidir? – deyə Fəridə soruşdu.

Kişi xəstə kimi zarıdı:

–Qızım, atlar da dəyişib, fayton da təzələnib... Köhnədən qalan təkə Daşdəmirdir. – Ürəyini boşaltmağa əlinə girəvə keçən qocanın dərdi təzələnmişdi. – Bir ara, qızım, fayton dəbdən düşdü, sıradan çıxdı. Mən də başladım, şoferlik öyrəndim. Neçə il taksidə işlədim. Ancaq həmişə elə bildim ki, ömrüm, günüm də o maşın kimi tələsiyir... Sonralar fayton təzədən dəbə minəndə, yenə öz peşmə qayıtdım. Dedim, ay Daşdəmir, asta gedən yorulmaz, bu yaxşı-dırrr!

Qoca ona nişan verilən binanın qarşısında atları dayandırdı.

...Fikrətginin pilləkənini qalxanda Əkrəmlə Fəridə, göyərçin təkin qanadlanıb əşağı enən Leyla ilə qarşılaşdı. Qız bu təsadüfdən tutuldu, qaçıb gizlənməyə yer axtardı.

Evdən elçilərin səsi gəlirdi. Kimsə ucadan deyirdi:

–Biz bir stəkan şirin çay içməyincə buradan tərəcənən deyilik...

Bu sözləri eşidən Əkrəm o qədər kövrəldi ki! Özünü saxlaya bilməyib ağladı. Və Leylanın alnından öpdü:

–Səni xoşbəxt olasan, qızım...

Bakı bahar mövsümünü yaşayırdı. Ağaclar çiçəklənmişdi – rəngbərəng, zərif-zərif... Göz baxmaqla doymurdu küçələrin yaşıllığından, təravətindən, gözəlliyindən.

Göydəniz Leyla ilə ZAQS-dan çıxmışdı. Oğlan boz kostyumda idi, qız ağ paltarda. Uşaq kimi əl-ələ tutmuşdular, gedirdilər bir-birlərini süzə-süzə, deyə-gülə, sevinə-sevinə.

Foto atelyesinin qarşısından keçəndə, Göydəniz qəfildən ayaq saxladı:

–Gəl, qoşa şəklimizi çəkdirək, Leyla!

–Məmnuniyyətlə! Qoy, bu unudulmaz gündən bizə xatirə olsun!

Axşam “Səadət sarayı”nın çilçirəqlı salonunda onların şərəfinə toy məclisi qurulacaqdı. Qız evinin, oğlan tərəfin adamları yığışacaqdı, universitetdən tələbə yoldaşları, müəllimlər gələcəkdi... Çalib- oynayacaqdılar, şənlənəcəkdilər...

Göydəniz dünəndən böyük bir gül dəstəsi sifariş eləmişdi; yolüstü onu alıb Leylagilə aparmalı idi...

Şəhərin gözəgəlimli yerində təzə salınmış, eyzən gül-çiçəkli, xoş rayihəli bağçadan keçəndə, istər-istəməz dayandılar. Vazaya təqlidən düzəldilən iri hovuzun sürəhisinə söykəndilər, fəvvarənin şırıltısına qulaq asdılar: üstlərinə suyun toz zərrəcikləri səpələnsə də, dala çəkilmədilər, əksinə xoşhallandılar. Leylanın tellərinə xırda, şəffaf damcılar səpələndi. Göydənizin saçlarına qırov düşdü.

Evə qayıdanda yolüstü gül mağazasına girdilər.

–Mənim sifarişim hazırdır? – deyə oğlan, qara saçları vaxtından tez ağarmış, sifətinə xırda qırıqlar düşmüş, kasıb geyimli satıcı qadından xəbər aldı.

–Hazırdır, canına canım qurban. Bu dəqiqə...

Satıcı sol qıçını çəkərək uzaqlaşdı. Gedəndə gözucu Leylanı süzdü. Azacıq sonra iri dəstə bağlanmış ağ-qırmızı güllərlə geri qayıtdı:

–Buyurun.

Oğlan əlini cibinə saldı.

Qadın yenə marağını gizlədə bilmədi:

–Evlənirsiniz, deyəsən? – soruşdu.

–Bəli. Bu axşam toyumuzdur.

Leyla utancaq tərzdə başını aşağı dikdi. Satıcı, gülləri götürüb ona uzatdı:

–Xoşbəxt olasınız... Gör, sevdiyin oğlana necə də yaraşırsan! – dedi. – Sənin ülkər baxışlı gözlərin gözə gəlməsin. Tanrı sizi ömrünüzün axırınadək ayırı salmasın...

Gənclər gülə-gülə mağazadan çıxanda, qadın qəfildən tutuldu. Nə üçünsə, bu dəfə qıza çox zəndlə baxdı. Leylanın gözlərində öz gözlərini gördü sanki...

MÜƏLLİFDƏN

Kəndimizə getmədiyim çoxdan idi. Keçən yazda bir münasibət məni çəkib ora apardı...

Azərbaycan xəritəsində mərci boyda göstərilən ata-ana yurdumun torpağı altında zəngin xəzinə yatdığı kimin ağına gələrdi?! Geoloqların kəndimizin yaxınlığındakı dağın ətəklərində qiymətli yataq kəşf elədiyi aləmə yayılmışdı. Uşaqlıq xatirələrimlə bağlı o yerlərin bu günkü həyatını görmək və bəlkə də bir əsər yazmaq niyyəti ilə yola düzəldim.

“79–68 AZU” – “göy atım” Abşeronu şərid kimi dolanan asfaltda şütüdükcə, ətraf cövlənə gəlirdi. Çöllər lalə əlindən od tutub yanırdı. Hava təzə-tər göy otların ətrini qoxuyurdu.

Mənzil başına axşam toranlığında yetişdim.

Səhərisi bütün qəlbimi həyəcana gətirən qərribə bir təsadüfün şahidi oldum kəndimizdə: Leyla ilə Göydənizi gördüm! Mehriban-mehriban danışaraq, çiyin-çiyinə addımlayırdılar... Leylanın qoltuğunda bir yığın şagird dəftəri vardı. Yəqin məktəbə gedirdi. Göydəniz əlində lülə təkin burulmuş iri kağız tutmuşdu. Ehtimal ki, dağlardakı qazıntı yerlərinin çertyoju idi...

Sevgililər yolayrıcına çatanda dayandılar. Məhəbbətlə bir-birlərini süzdülər. Xoşbəxtlik tökülürdü baxışlarından... Sonra gülə-gülə əl tutdular. Leyla sola – məktəbə, Göydəniz sağa – dağlara yollandı. Mən tənha bir ağaca söykənmişdim: qaynar həyata təzəcə atılmış bu bəxtəvər gəncləri nəzərlərimlə müşayiət edirdim. Xəyalən o qızın – Leylanın işıqlı taleyini görürdüm...

Səfərim uğurlu olmuşdu! Mən də öz aləmində dəfinə tapmışdım! Fikrimdə fəvvrən yaranan gələcək əsərimin ilk cümlələrini pıçıldayırdım: “Kəndimizdə bir gözəl var... Adı Leyladır onun...”

6 noyabr 1964 – 6 noyabr 1967-ci illər

S O N